

KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 70

Marian Bielicki

LACHO Z RODU HA

„Možná že někoho poněkud překvapí obsah této knihy. Není to ani pouhé vyprávění o dobrodružstvích poháněče jaků Lacha, ani cestopis, ani příběh z dávné minulosti. Je tedy vůbec pravda, co se v této knize píše? ...“ říká autor v doslovu.

Jak to tedy vlastně je?

Polský spisovatel Marian Bielicki strávil delší dobu v Tibetu, „uprostřed pustých nebo téměř pustých hor a náhorních rovin, kam ještě nedospěl žádný pokrok, kde kočovníci vůbec nevědí, že existuje Evropa a Amerika, auto a rádio, ba neznají lopatu, ani pluh, ani kladivo. Žijí tak, jak žili jejich předkové před sty a tisíci lety. A věří v to, več věřili jejich předkové...“ Bielicki podrobně poznal obyčej, zvyky i pověry tohoto zvláštního světa a rozhodl se ukázat jej mladým čtenářům dříve, než bude zasažen a přeměněn příchodem civilizace. Nezvůli si ovšem k tomu suchou formu cestopisu. A nevypráví také „příběh z dávné minulosti“. Mluví o lidech, jací ještě dodnes ve většině Tibetu žijí, a líčí poutavě, jak žijí, třeba se to mnohým z nás bude zdát neuvěřitelné.

Hrdina příběhu, dvanáctiletý kočovník Lacho, si jistě získá přátelství mladých čtenářů pro svou odvahu, houževnatost a upřímné srdce, takže budou s tím větším pohnutím i napětím sledovat jeho podivuhodná dobrodružství. A jsou to dobrodružství, o jakých se nesní nejen našim dětem, ale ani jeho tibetským vrstevníkům: dvouletý pobyt v himálajském klášteře, nebezpečný útek, účast v karavaně jedoucí pro sůl k vysoko položeným solným jezerům, boj s bandity, vyhnanství a opět kočovný život, obchodní karavany a cestování. A když kniha končí Lachovým snem, stát se jednou poháněčem „železného draka“ — auta, věří čtenář, že Lacho svůj sen uskuteční, a že i po celém Tibetu se brzy rozjedou železní draci a přinesou mu pokrok.

13-035-64 14/4

Vázaný výtisk 14,00 Kčs

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

K. May: Syn lovců medvědů — *J. F. Cooper*: Poslední Mohykán — *A. Dumas*: Tři mušketýři (2 svazky) — *A. Ransome*: Zamrzlá loď kapitána Flinta — *F. Bret Harte*: Ztraceni v pustině — *J. Fabricius*: Plavčíci kapitána Bontekoea — *R. Kipling*: Mauglí — *R. L. Stevenson*: Černý šíp — *K. May*: Duch Llana Estacada — *A. Ransome*: Boj o ostrov — *J. F. Cooper*: Lovce jelenů — *A. Grin*: Cesta nikam — *V. Kocourek*: Vzpouora na lodi Bounty — *A. Ransome*: Trosečníci z Vlaštovky — *F. Mowat*: Stopy ve sněhu — *J. Hronek*: Zlato na Española — *A. Ransome*: Petr Kachna — *R. Teldy Naim*: Sedm slunci na sněhu — *J. R. Vávra*: Tvrdá pěst Tuáregů — *R. Sabatini*: Odysea kapitána Blooda — *J. O. Curwood*: Kočovníci severu — *E. T. Seton*: Dva divoši — *A. Laurie*: Dědic Robinsonův — *E. Knight*: Lassie se vrací — *A. Ransome*: Klub Lysek — *J. Gunn*: Chatrč v horách — *J. F. Cooper*: Stopař — *V. Vladko*: Potomci Skytů — *O. Mattson*: Briga Tři lilie — *S. M. Chauffierová*: Ten druhý jsem já — *Sir Arthur Conan Doyle*: Pes baskervillský — *M. Pašek*: Ostrov miliónů drahokamů — *J. F. Cooper*: Průkopníci — *M. Bielicki*: Lacho z rodu Ha.

PŘIPRAVUJEME:

P. Gamarra: Dobrodružství Opeřeného hada
A. Lindgrenová: Kalle Blomkvist zasahuje
A. Ransome: Holubí pošta
H. H. Swiftová: Cesta ke svobodě
S. Tátay: Pušky a holubi

Marian Bielicki

LACHO Z RODU HA

1964

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
DĚTSKÉ KNIHY
PRAHA

Translation © Helena Stachová 1964
Illustrations © Adolf Born 1964

PRVNÍ KAPITOLA

Lacho se probral z těžkého spánku, a aniž otevřel oči, instinktivně se přitiskl ke skále, pod níž si večer připravil lože. Snažil se dýchat co nejtišeji, prudce polykal sliny a přemáhal kašel, který ho lechtal a škrábal v krku. Přitiskl se ke skále a tváří se dotkl jejího chladného, ojíněného, drsného povrchu. Trhl sebou, odtáhl se a hned ucítil, jak mu po zádech přebíhají pichlavé jehličky. Otevřel pevně sevřená víčka.

Kolem panovala neproniknutelná tma. Na obloze, která byla už od večera zatažena hustými mraky, nebylo vidět ani jedinou hvězdičku. Přestože měl Lacho dobrý zrak a oči navyklé dívat se potmě, neviděl ani nejbližší skály. Ale Lacho se tmy nebál. Tak už je to na tom světě zařizeno: ve dne je světlo, v noci tma. Byl dokonce rád, že oblohu zakrývají mraky. Zdálo se mu, že ho chrání před hvězdami, které jsou očima bohů. A Lacho si přál, aby ho bohové neviděli. Alespoň prozatím, dokud je jeho hřích ještě čerstvý a dokud mu bohové mohou věnovat pozornost. Později už budou mít jiné starosti a zapomenou na malého Lacha i na jeho hřích.

Někde v dálce zavyl šakal. Odpověděl mu druhý, potom třetí. Jejich vytí znělo hrozivě, jako by Lachovi předpovídalo těžký osud. Nahmatal tlustý klacek, který byl už dva dny a dvě noci jeho zbraní. Nebyla to zbraň nebezpečná šelmám potulujícím se po horách, ale dodávala chlapci odvahy a utvrzovala ho v přesvědčení, že není bezmocný a bezbranný.

Do svítání bylo daleko. Lacho se tedy rozhodl, že bude ještě spát. Zavřel oči a otočil se na druhý bok. Neubráníl se zaúpění. Sténal bolestí, když si přes zkřehlé bosé nohy stahoval děravé mnišské roucho ze silného sukna. Ruce, v nichž držel klacek, sevřel mezi kolena. Ale spánek se nevracel. Tím víc ho trýznily nejrůznější obavy.

Co teď? Co bude dál?

Možná že udělal hloupost, když se rozhodl utéci domů. Otec sice nikdy neprokazoval bohům přílišné pocty, ale co řekne tomu, že Lacho utekl z kláštera? Nabije mu? Snad ne, otec Lacha nikdy nebil, ani ostatní syny. Nanejvýš jim pohrozil silným spleteným karabáčem, kterým poháněl neposlušné jaky. Otec ho pochopí a jistě mu odpustí. A bohové snad na ten hřích zapomenou. Lacho je o to bude neustále prosit – tak jako po tyto dva dny a dvě noci osamělého putování. Nevynechal přece ani jedinou příležitost, aby jim neprokázal poctu a nepřinesl oběť. Včera odpoledne dokonce vysypal před čhörten poslední hrst camby. Proč by se mu bohové mstili, když je na světě tolik horších hříšníků? Například strýc Dava, který každému lže a každého nenávidí. Lacho si pamatuje, jak strýc využil nepřítomnosti jeho otce a kopal ho a štípal a křičel, aby ho zlí duchové unesli do pekel. Strýc zabíjel zvířata, přestože vražda je největší hřích, před jakým lámové lidi varují a přesvědčují je, že vraha nemine Buddhův trest. Ať se proto bohové obírají spíš Agu Davou než jím.

Úvahy o strýcových hříších trochu uklidnily chlapcovo ztrápené svědomí. Mohl nyní v klidu vzpomínat na všechno, co se událo v posledních dnech.

Lacho se pamatoval na den, kdy přihnal jaky z pastviska, otec ho vzal za ruku, vyvedl před bah a tiše řekl:

„Staneš se lámou, Lacho...“

Lacho měl nejprve radost. Stát se lámou je přece veliká čest. Vždycky obdivoval mnichy v rudých hábitech. Všichni jim projevovali úctu, zvali je do svých bahů, hostili je nejchutnějšími jídly, radili se s nimi... Ano, stát se lámou je velká radost a velká čest. Záviděl vždycky chlapcům z jejich rodu, když odcházeli do kláštera, aby se od dětství věnovali službě bohům. Avšak než radost ze změny, kterou mu život přichystal, dozrála a zesílila, probudila se v něm lítost a smutek. Bude se muset rozloučit s otcem a s bratry. Bylo mu náhle líto, že ztratí svobodu, jíž dosud užíval, že bude muset opustit nedohledná horská pastviska a své kamarády. Pohlédl otcí do tváře a ani v ní neviděl radost. A byl ještě sklíčenější.

„Proč zrovna já?“ zeptal se, sám překvapen vlastní opovázlivostí. „Jsme přece čtyři bratři. Proč zrovna já?“

Lacho věděl, že zvyk přikazuje, aby se z každé tibetské rodiny alespoň jeden syn stal lámou. Věděl, že rodina, která se tomuto obyčejí zpronevěří, vystavuje se krutému hněvu bohů i stařešiny rodu. Rod ji může dokonce odsoudit k vyhnanství. Ale není přece nutné, aby se mnichem stal právě on, Lacho. Láma může být Nima, bratříček o rok mladší. Lacho je silný, obratný, rychlý. Je mu teprve deset let, ale zastane v hospodářství mnohem víc práce než slabý, neustále nemocný Nima.

Řekl to nahlas otci, ale ten zavrtěl hlavou.

„Radil jsem se s moudrým lámou, který vyměřoval daň, jakou má každý z nás platit klášteru. Láma se na mne velice rozzlobil a hrozil mi pomstou bohů. Křičel, že moji synové už dávno překročili věk stanovený svatými předpisy a že dosud žádný z nich neslouží v klášteře.“ Povzdychl si a pevněji sevřel Lachovu ruku. „Chtěl jsem, aby se mnichem stal Nima, ale moudrý láma pravil, že nelze bohům obětovat nemocného syna. Proto musíš jít ty.“

„A co když nepůjdu...“ začal odvážně Lacho.

Nedomluvil. Otcovy prsty se mu zaryly do paže s takovou silou, že mnoho nechybělo a byl by se rozplakal.

„Mlč!“ V otcově hlase zněl hněv. „Nerouhej se! Jsi příliš malý, aby ses mohl protivit vůli bohů a svého otce.“

Chvíli mlčeli. Potom řekl otec mírnějším tónem:

„Musíš jít, Lacho... Nebudeš se mít špatně. Budeš se učit svatým knihám, dostaneš víc jídla než v našem bahu... Možná že se jednou staneš velkým lámou a pomůžeš svému starému otci. Nebudeš se mít špatně, Lacho... A kdyby...“

Lacho se nedověděl, co znamená to „a kdyby“.

Tři dny nato společně s několika jinými chlapci vyrazil za doprovodu tří mnichů k severovýchodu, kde stál klášter. Po ty tři dny jako by se otec svému malému synovi vyhýbal, a také Lacho se v sobě zatvrdil a stranil se ho. Lítost ho však přešla dosti brzy. Moudrý láma, s nímž měl jít do kláštera, ho pohostil takovým kusem čhury, že by byl stačil na dva dny pro celou

rodinu.

Lacho se tehdy ukryl v rokli za prudkou bystřinou, lehl si na záda a v blažené náladě až do večera žvýkal čhuru a snil o budoucnosti. Viděl se už v roli moudrého lámy, který přichází k pastevcům a určuje, co musejí klášteru odevzdat a jakou pro něj musejí vykonat práci. Hoho, potom se uvidí, jaký je Lacho moudrý a mocný! Prikáže Agu Davovi, aby šel do kláštera a pět měsíců nosil vodu v koženém měchu. Ať se ten starý neurvalec trochu podře! A Lobsangovi, který ho pořád trápí a hází po něm kameny jen proto, že je Lacho slabší, přidělí ještě těžší práci. Poručí mu, aby otáčel klášterními žernovy. Slyšel, že ty žernovy jsou obrovské a že u nich pracují buď nevolníci, nebo nejneposlušnější sedláci, kteří neplní ulag. Možná že se naučí předpovídat budoucnost, číst lidské osudy z hvězd a léčit různé nemoci. To by bylo ještě zajímavější. A potom bude mít vždycky hodně camby i čhury i hustého mastného čaje. Budoucnost mu připadala tak vábná, že na chvíli zapomněl, že se bude muset rozloučit s otcem, se svým kočujícím rodem, s horami a údolními, kde prožil celé dětství.

Ale dětství už bylo pryč. Od nynějška je dospělý a musí se chovat tak, jak se sluší na dospělého muže. Nikdo, ani otec nepozná, že je mu přece jen líto, že musí opustit rodný kraj a vzdát se svobodného kočovného života.

Když teď ležel pod skálou, která ho chránila před větrem a dávala mu v tom prázdnu noci a hor pocit bezpečí, vzpomínal s hořkým úsměvem na ony dny loučení s dětstvím, na naděje, které ho naplňovaly, když po šestidenním pochodu poprvé stanul na úpatí pahorku, po jehož úbočích se táhly k vrcholu klášterní budovy.

Se srdcem sevřeným prošel bránou, za níž začínal klášter – jeho nový domov, jeho svět až do konce života.

Přišli do kláštera krátce před soumrakem. Lacho přemáhal strach a zvědavě se rozhlížel. Pozoroval spěchající mladé mnichy a důstojné starce, vznešeně krácející v rudých hábitech. Šli dlouho klikatými uličkami mezi slepými stěnami domů, v nichž bydleli mnichové.

Míjeli kaple, jejichž střechy byly podepřeny červeně pomalovanými, bohatě zdobenými sloupy. V tmavém nitru kaplí viděl Lacho blikající plaménky obětních lamp. Vanula odtamtud vůně kadidla smísená s pachem přepáleného másla a plísně.

Odněkud shora zaznělo dunění bubnů, potom ječivé řinčení zvonků. Bubnování sílilo jako hromobití, valící se za bouřky nad vrcholky hor. Burácející ozvěna působila na všechny chlapce hrůzostrašně. Jedině Lacho, který z nich byl nejstarší, pevně zatínal zuby a snažil se ovládnout chvění brady.

Ještě než jeho uši přivykly burácení bubnů, roztrhlo vzduch pronikavé zaječení píšťal. Odpověděl jim řev mocnější než chrochtání zděšeného jaka. Polekaní chlapci se shlukli kolem lámy, který je vedl. Vyplísnil je, že jsou hloupí. „To přece mniši foukají do džialingů a dondžiarů, aby od klášteřa odehnali zlé duchy, kteří se za soumraku slétají nad zemí a přinášejí neštěstí lidem, kteří nemají v úctě svatou víru.“

Po tomto vysvětlení vykročil Lacho trochu směleji, ale hluk modlících se lámů a jejich nástrojů v něm neustále budil hrůzu. Nedokázal se jí zbavit za celé dva roky, které pak v klášteře strávil.

Lacho, skrčený pod skálou, na okamžik otevřel oči. Okénkem v mracích na něho zamrkala hvězda. Nad hlavou mu zasvištěl nenadálý závan větru. Celý vyděšený chvatně opakoval chvějícími se rty slova nejdůležitější modlitby:

„Óm mani padmé húm! Óm mani padmé húm!“

Zdálo se mu, že rozhněvaný Dordže Čang ho teď spatřil a zakoulel po něm hvězdnatým okem a že zlý duch se svištěním krouží nad skálou, chce se ho zmocnit a unést ho.

„Óm mani... Óm mani...“ šeptal, aby zahnal démona a třásl se přitom zimou a strachy. Vítr opět ztichl.

„To už je thorang,“ pomyslel si Lacho. „Brzo se budu muset vydat na další cestu.“

Zatím si však pečlivěji zabalil bosé nohy do silného mnišského hábitu. V každém svalu cítil únavu po dvoudenním pochodu. A navíc ta nepřetržitá bolest v zádech, i když už ne

tak palčivá jako před několika týdny! Kůže, rozřatá ranami, už se zahojila, seschla, ale když se pohnul, měl pocit, jako by mu někdo vrážel do strupů stovky silných jehel.

Lacho si povzdychl. Kvůli tomu bití utekl z kláštera, kvůli tomu poslednímu.

Neměl se po ty dva roky vlastně nejhůř. Měl co jíst a co pít, měl své místo v předsíni cely lámy-učitele. Byl sytější než kdykoli předtím. Dostal mnišské roucho. Pravda, zpočátku se v něm necítil dobře, protože roucho svazovalo pohyby těla zvyklého na volnost. Neměl příliš těžkou práci. Byla lehčí než v otcově bahu.

V početné skupině chlapců, kteří se měli stát lámy, bylo veselo jako v sídlišti kočovníků. Někdy možná i veseleji. Využívali chvíle nepozornosti svých učitelů, skrývali se mezi

zdmí domů a skotačili. Lacho si brzy získal sympatie a uznání kamarádů. Míval dobré nápady, proto ho chlapci obdivovali, ale někteří starší ho pro to začali nenávidět.

Jednoho dne vyběhl Lacho s kamarády za hradby kláštera. Z papíru, který si tajně uschoval, vyrobil tři draky. Jeden z chlapců vyžebal u staré vesničanky trochu nití. Byla to nádherná zábava! Vítr vynesl draky k obloze, kroužily vysoko nad hlavami chlapců, kteří pevně drželi silné nitě a jen výskali nadšením. Při této zábavě je přistihl jeden z nejstarších lámů, vracející se ze svého camganu. Pobouřen veselím chlapců, kteří místo aby rozjímali o moci bohů a pracovali k užitku kláštera, marnili čas bláhovou hrou, svolal učitelskou poradu. Jejím výsledkem bylo, že Lacha jako hlavního viníka zavřeli do cely bez oken. Strávil v ní o hladu tři dny a tři noci. Potom ještě dostal výprask, protože vyšlo najevo, že papír, kterého použil k výrobě draků, vytrhl ze svaté knihy.

Tato událost byla předzvěstí zlého období v Lachově klášterním životě. Začali ho považovat za vůdce bandy, který má špatný vliv na ostatní chlapce, a přidělili ho na těžší práce. Přestože mu bylo teprve jedenáct let, musel v koženém měchu nosit vodu od pramene na úpatí kopce až do chrámu, postaveného v polovině svahu. Neustále si na něj vymýšleli nějaké tresty – buď musel obracet modlitební kotle, nebo lézt po kolenou od nejnižše položených kapliček k hlavnímu chrámu, nebo zas trávit bezesné noci mezi modlícími se lámy.

Radost, kterou měl ze změny života, se začala obracet v trpkost a pocit křivdy. Naděje, že hodně brzy pozná tajemství svatých knih, byla ta tam.

„Jsi ošklivý darebák!“ křičel na něho převor kláštera. „Tvé myšlenky probouzejí hněv bohů! Nikdy se nestaneš učeným lámou! Budeš jen služebným mnichem, protože tvoje duše je temná a nikdy ji nerozjasní světlo velkého vědění.“

V Lachově srdci proto vzrůstal stesk po otcově bahu, po dřívějším životě. Ve chvílích utrpení zapomínal i na zlého Agu Davu. Měl svým učitelům a vychovatelům stále více za zlé, že jsou k němu nespravedliví. Ze vzdoru si vymýšlel nové a nové

kousky. Každý z nich pak musel odtrpět, zaplatit samotou nebo ranami, jež mu vyměřil láma Tsevang, který vládl karabáčem lépe než slovy modliteb. Ale Lacho si vymýšlel stále nová uličnictví, jen aby se aspoň trochu, aspoň nakrátko pomstil svým trapičům.

Po ročním pobytu v klášteře v něm dozrál úmysl utéci, ale – neutekl.

Jednoho dne spatřil Lacha, který se prohýbal pod těžkou konví vody, neznámý mladý láma. Lacho toho mnicha dosud nikdy nepotkal, přestože si myslel, že všechny obyvatele kláštera zná. Mnich se ho zeptal, kdo je, jak se jmenuje a proč nosí vodu. Lacho něco zabručel a snažil se co nejrychleji zmizet ve spleti klášterních uliček.

Kvečeru byl předvolán do té části budov, kde bydleli významní lámové. Uvítal ho tam mnich, který ho dnes ráno zastavil. Zavedl ho do své cely – oč byla krásnější a bohatěji zařízená než cely, které viděl dosud! – pohostil ho tak báječným čajem, že jej Lacho v duchu nazval nápojem Buddhovým, a pak se ho začal vyptávat na rodinu, na život před příchodem do kláštera a na pobyt v klášteře. Lachova nedůvěřivost se brzy rozplynula a chlapec otevřeně odpovídal na otázky. Mladý láma ho nekáral za uličnické kousky, k nimž se Lacho upřímně přiznával, naopak – usmíval se, když naslouchal vyprávění o tom, jak chlapec posypal bodláčím kobereček, na němž spával Tsevang, nebo jak dosypával do čaje pelyňku. Mezi mladým lámou a Lachem vzniklo první pouto porozumění.

Za několik dní se Lacho octl ve skupině chlapců, jejichž učitelem se stal jeho nový ochránce. Začal dělat velké pokroky v učení, dohnal dokonce i to, čemu se jeho kamarádi naučili v době, kdy on za trest pracoval. Mladý láma zjistil, že Lacho má pěkný hlas, a přijal ho do sboru. Pak přišly na řadu tance, jimiž se ve sváteční dny vzdává čest bohům. I v tomto oboru projevil Lacho nadání. Byl obratný, často doma napodoboval kroky dospělých tanečníků. Pomalu zapomínal na všechny křivdy, přestalo se mu stýskat po otci, ožila v něm nová naděje. Už odtud nechtěl utéci. Docela zapomněl, že chtěl kdy klášter

opustit. Jen setkání s lámou Tsevangem v něm probouzelo nemilé vzpomínky. Ale Tsevang se bál nového Lachova ochránce a jen nevraživý pohled nebo úkradkem udělený štulec nasvědčovaly tomu, že dřívější vychovatel se nerad loučí se svou obětí.

Všechno by bývalo bylo krásné, kdyby...

Klášteř se připravoval na každoroční slavnosti k počtě svého hlavního patrona a zakladatele, který byl pro svou laskavost povýšen na boha. Žil sice před mnoha sty lety, ale lámové vyprávěli o jeho životě tak, jako by jej znali osobně, a ne jenom z legend.

Nejmladší mnichové, mezi nimi Lacho, se horečně připravovali na oslavy. Každému z nich záleželo na tom, aby právě jemu bylo dopřáno cti zpívat ke chvále boha, tančit před jeho sochou nebo plnit máslem a kadidlem stříbrné sangu na jeho oltáři.

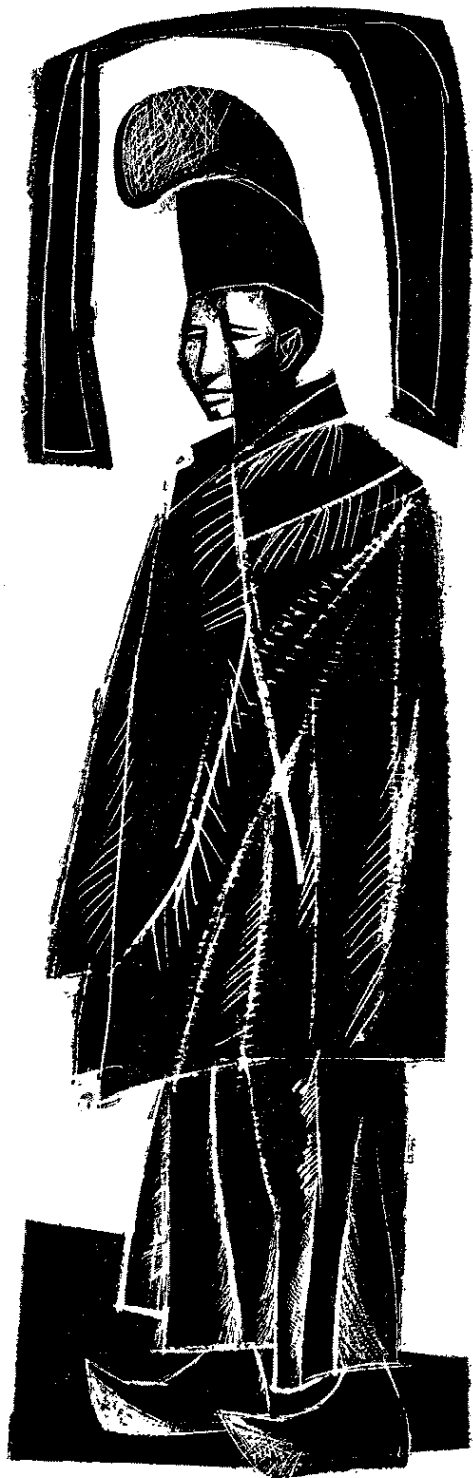
Lacho rovněž snil o takovém vyznamenání. Pilně se učil tanečním pohybům, do puntíku vykonával, co mu učitelé uložili, a každou volnou chvíli trávil na modlitbách a prosil bohy, aby si ho povšimli.

Jak se Lacho zaradoval, když učitel rozhodl, aby jako jeden ze dvou nejmladších lámů tančil džuktru! Měl stejnou radost jako kdysi, když mu otec věnoval první luk a začal ho učit střilet do terče. Celý další měsíc Lacho usilovně cvičil džuktru. Byl to velmi těžký tanec. Nešlo při něm jen o to, poskakovat do taktu doprovázející kapely. Tanečník tančící džuktru má v každé ruce hůl, jíž musí nepřetržitě točit mezi prsty a pod hrozbou přísného trestu nesmí hůl upustit, protože by rozhněval bohy.

„Tobě to přece nehrozí, Lacho,“ dobrotivě ho utěšoval jeho vychovatel a štípl ho do tváře. „Jsi obratný, jsi syn pastevců, jejichž nohy jsou tvrdší než skála a ruce hbitější než had.“

„Ó ano, mistře!“ volal se zápalem Lacho. „Neudělám ti ostudu, nerozhněvám bohy! Uvidíš, jak zatančím džuktru!“

„Jsi statečný chlapec, Lacho,“ smál se láma, „ničeho se nebojíš.“

„Nebojím,“ odpověděl přesvědčivě Lacho. „Můj otec vždycky říkal, že strach přemáhá ty lidi, kteří nemají dobré myšlenky, ale já mám jenom dobré myšlenky.“

„A nikdy nezamýšlíš nic zlého?“

„Ne,“ odpověděl rozhodně Lacho. „Leda že mi někdo vyhrožuje nebo křivdí. Můj otec vždycky říkal: běda tomu, kdo pozvedne ruku proti jinému tvorů, ale stokrát běda tomu, kdo nebrání svůj život a svou čest, když je napaden!“

„Nejsi dost pokorný, Lacho,“ odpověděl zamyšleně láma. „Lépe si pamatuješ to, čemu tě naučil tvůj otec, než učení svatých lámů. Koluje v tobě krev kočovníka, a ne pokorného sluhy kláštera. Střež se toho, neboť člověk, který nejde svou cestou, se dříve nebo později musí vrátit. Nebudu tě moci vždycky vést.“

Avšak Lacho, který měl plnou hlavu jiných věcí, nepochopil, co měl mladý láma na mysli. Porozuměl mu teprve v předvečer oslav, když se dověděl, že jeho ochránce byl vyzván, aby se okamžitě dostavil do Potaly. Mnich tak pospíchal, že ani neměl čas v klidu si pohovořit se svým chráněncem. Teprve když nasedal na koně, vzpomněl si na chlapce, ztraceného v davu shromážděných lámů. Seskočil tedy s koně a vyhledal Lacha, který stál stranou s tváří zkřivenou zoufalstvím. Položil mu ruku na hlavu.

„Bud' sbohem, Lacho,“ řekl tiše. „Jsi statečný a chytrý. Bohové ti budou přát v každém tvém počínání, ale nesmíš nikomu ublížit.“

A odešel.

Lacho na svém loži po celou noc tiše plakal.

Ráno začaly oslavy. Lacho, znavený bezesnou nocí, vyšel na ztuhlých nohou doprostřed nádvoří, aby zatančil džuktru. Zaposlouchal se do hudby. Po několika krocích se nohám vrátila pružnost. Alespoň takhle vzdá poctu svému mistrovi.

TSEYANG

Najednou na sobě ucítil čísi upřený pohled. Zpočátku jej příliš nevnímal. Teď na něho jako na tanečníka upírají oči všichni, jak lámové, tak pastevci z okolních sídlišť a sedláci z vesnic, kteří přinesli dary bohům a klášteru. Avšak stále se nemohl zbavit dojmu, že ho někdo pozorně sleduje. Pomalu se otáčel v rytmu hudby a zvedl oči. Dívali se na něho všichni – to je pravda, ale čísi upřený pohled ho pronásledoval s neodbytnou silou. Ještě půl obratu, ještě krok – a všechno v něm ztuhlo. Krev zmizela z tváří, nohy mu zdřevěněly, ruce se mu rozechvěly. Hůlky, kterými dosud otáčel lehce jako stébly, ztěžkly, jako by byly z olova.

Oči lámy Tsevinga ho probodávaly zlým, jízlivým, nevráživým pohledem, jako by říkaly: „Tak co, chlapečku, co si teď počneš bez svého ochránce?!“ Tsevingův pohled pálil Lacha ohněm zatvrzelé nenávisti. Chtěl tomu pohledu utéci, otáčel se k Tsevingovi zády, ale spletl si krok a vypadl z rytmu. Spatřil v mnichových očích záblesk uspokojení. Nenávidí mě, pomyslel si Lacho a strach před pomstou mu sevřel hrdlo.

Ze zdřevěnělých prstů levé ruky mu vypadla hůlka. Ve shromáždění lámů to zašumělo hněvem a nesouhlasem. Ale Lachovi se zdálo, že nejhlasitější výkřik, nejen pobouřený, ale zároveň vítězoslavný, vyrazil Tseving. Rychle se sehnul, zvedl hůlku, a aby se uklidnil, snažil se zaposlouchat do rytmu přizvukujících bubnů. Půl kola zatančil bez chyby, ale když se opět setkal s Tsevingovým pohledem, hůlka mu upadla na zem podruhé. Šum se proměnil v mručení. Lacho hůlku znovu zvedl, ale sotva jí začal otáčet, vypadla mu z prstů potřetí. Převorové kláštera, kteří seděli v první řadě, vyrazili výkřik, vyjadřující nejvyšší pobouření – a stejný výkřik se vydral i z úst Tsevingových. Anebo se to možná Lachovi jen zdálo.

Buben umkl v půli taktu a chlapec, hlavu vtaženou mezi ramena, vyklouzl z kruhu lidí, kteří ho obklopovali. Chtěl utéci co nejdál od toho shromáždění, vzrušeného neočekávaným průběhem tance, ale čísi ruce ho pevně chytily za rameno. Pohlédl do přísné tváře lámy-strážce. Ne, z těchto rukou se dosud nikdy nikdo nevymkl. Není na světě silnějších lidí než

strážci kláštera.

Jejich prsty ohýbají železné pruty, jejich záda vydrží ránu kamenem, který by rozdrtil každého jiného člověka.

Dva klášterní otroci vedli Lacha k chrámu, vedle něhož stály příbytky převorů a místnosti vyhrazené k důležitým rozhovorům. Drželi Lacha pevně a mlčky čekali, až se objeví jiný mnich – strážce. Ten převzal chlapce z jejich rukou a vedl ho temnými chodbami do nitra budovy. Vstrčil ho do maličké tmavé místnosti, rozloučil se s ním citelným štulcem a zabouchl dveře. Lacho ještě uslyšel zaskřípění klíče v zámku – a pak nastalo ticho. Nedoléhaly sem ani sbor mnichů, ani halas obvyklý po slavnostech, ani tóny džialingu.

Chlapec usedl, opřel se o zeď, ale potom klesl na udusanou podlahu, stočil se do klubíčka a ležel pohroužen do trpkého zadumání. V tichu jeho samoty bylo slyšet jen pištění myší a krys. Co chvíli po něm některá přeběhla. Cítil v obličejí dotyky jejich vlhkých čumáků a ostré škrábání drápků. Chtěl shodit dotěravce, který se mu uvelebil na rameni a lechtal ho ocasem na bradě, ale bál se, aby tím nevzbudil hněv bohyně Pel Lhamo, ochránkyně myší. Už si bohy dost rozhněval tím nešťastným tancem! Horší je, že vzbudil i hněv lámů, kteří jsou blíž než bohové. Čas míjel, a Lacho, pohroužený do neklidného polospánku, viděl divoké stvůry, které mu hrozily strašlivými tresty. V davu maškar rozpoznával nenávistnou tvář lámy Tsevinga.

Probudil se a nemohl si uvědomit, kde je. Jedna krysa nespokojeně prskala, že se Lacho vrtí, švihla ho ocasem do tváře a seskočila na zem. Chlapci se zdálo, že slyší nějaký rozhovor. Vtom si vzpomněl na všechno, co způsobilo, že se octl v té cele s krysami.

Zvedl se a přiložil ucho ke dveřím. Rozlišoval teď jednotlivá slova i hlasy. Stařecky roztřesený hlas patřil převorovi, který vládl celému klášteru. Stařec mluvil tiše a nezřetelně a Lacho nerozuměl, oč jde. Vysvětlil mu to druhý hlas.

„Potrestat ho musíme,“ říkal jakýsi láma, „ale snad ne tak přísně?“

„No právě,“ ozval se druhý hlas. „Důstojný Cering Namdže velice chválil jeho píli a bystrost.“

Lachovi se rozbušilo srdce. Důstojný Cering Namdže – to je jeho ochránce a přítel. Mluví se tam o něm. Ctíhodní lámové se radí, jak Lacha potrestat. Trest je známý – zmrskání. Předmětem rozhovoru však je, kolik ran má Lacho dostat, jakým karabáčem a kdo má potrestání provést. Kdyby teď stál za zdí jeho ochránce, jistě by trest nebyl příliš krutý. Ostatně, to by bylo k tomu všemu vůbec nedošlo, ale takhle...

Lacho nejednou cítil na vlastní kůži, jak rozmanité druhy mrskání mají lámové na výběr. Když někdy přišel do vedlejší síně, s hrůzou si prohlížel zeď, na které visely karabáče. Byly mezi nimi obyčejné malé rákosky i tlusté býkovce, i důtky z několika pevně spletených řemínků, i „copy bolesti“ – karabáče, do nichž byl vpleten silný drát nebo olovené kuličky. Rána „copem bolesti“ roztínala kůži a ten, koho takový trest potkal, nemohl po mnoho dní a nocí ani ležet, ani sedět. Za tu dobu, co byl Lacho v klášteře, nikoho tak přísně nepotrestali.

Lachovy úvahy o trestu přerušil hlas, při jehož zvuku ucítil, jak ho opět začínají škrtit prsty strachu.

„Je to ošklivý a zlý žebrák!“ Lámovi Tsevangovi přeskakoval hlas. „Důstojný Cering Namdže, kéž by světlo jeho vědění osvítilo mou nehodnou osobu, si často naříkal na neposlušnost ničemného Lacha.“

„Lže! Lže!“ chtěl chlapec zvolat, ale nemohl ze sebe vypravit ani hlásek, tak se zděsil, že mu trest vyměří právě Tsevang.

„Bohužel nad ním příliš často přivíral oko,“ pokračoval Tsevang. „Věřil, že se Lacho polepší, že se podrobí moci bohů. Ale ten nehodný chlapec nikoho neposlouchá. Jak by trpěl důstojný Cering Namdže, jehož moudrost slouží dobrým bohům, kdyby spatřil to, co se stalo dnes! Byl by první prosil velké a moudré lámy o nejpřísnější trest pro toho, kdo zneuctil tanec na oslavu našeho mocného patrona.“

Lacho už dál neposlouchal. V jeho srdci rostla nenávist k Tsevangovi. Všechno, čemu se učil o poslušnosti, o trpělivosti a

podrobení se vůli bohů, jako by najednou zapomněl.

Kdyby byl silnější, nenechal by se vyvléci ze své tmavé cely, nedovolil by, aby z něho strhli hábit a svázali mu ruce! Očima potemnělýma nenávisť hleděl do Tsevangovy kulaté tváře a na jeho jízlivě vítězný úsměv.

Dotáhli ho jako pytel s čingkou doprostřed nádvoří a položili ho na kobereček hanby. Kolem se shromáždili všichni nejmladší lámové i všichni starší mniši. Tsevang zvedl nad hlavu důtku spletené z pěti řemíků a zpevněné olověnými závažíčky.

Krev Lachovi hlasitě šuměla v uších. Neslyšel ani slova převora, který oznamoval, že Lachův otec si přál, aby se jeho syn stal mnichem, že Lacho žije v klášteře už dva roky a že dnes urazil bohy a bude za to potrestán dvaceti ranami býkovcem. Pak bude na sedmnáct dnů zavřen do cely a bude dostávat jen jednou denně čaj a jednou za dva dny misku camby.

Lacho nevykřičel tu strašlivou bolest, jaká mu trhala tělo při každém úderu býkovcem. Tsevang nešetřil silou. Lacho zatínal zuby, až mu ze rtů tryskala krev, a tlumil křik v hrdle. Cítil, jak mu po bocích stéká teplá krev. Potom ztratil vědomí. Probral se však, když ho polili vědrem studené vody. Až do soumraku ležel na nádvoří, nahý, svázaný a zkrvavený. Konečně pro něho přišli otroci, láma-stražce a Tsevang. Když Lacho spatřil svého nepřítele, síla se mu najednou vrátila. Využil vhodné chvíle, vyskočil jako tygr a rukama svázanýma v zápěstí uhodil Tsevanga vši silou do tváře.

Otrok ho udeřil silnou holí a Lacho upadl na zem, ale ani to mu nezkalilo radost, jakou cítil při pohledu na zakrvácenou tvář svého trapiče.

Po několik dní se ve své cele nemohl ani pohnout. Pomalu lezl po čtyřech ke dveřím, jimiž mu podávali šálek horkého čaje. Každý pohyb mu působil prudkou bolest. Mohl ležet jen na břicho, a přestože byla zima, nepřikrýval si záda. Dotyk drsné látky jičil mokvající rány, Lacho tím trpěl víc než zimou. Ale byl mladý, silný a zdravý. Rány se mu rychle hojily. Za týden

se cítil lépe. Za čtrnáct dní ho přestala trýznit bolest – musel jen dávat pozor, aby se ve spánku neobrátíl na záda a neopřel se jimi o zed’.

Zpočátku myslel Lacho na to, jak by se Tsevangovi pomstil. Nejraději by mu byl vrazil nůž do srdce – dlouhý a ostrý nůž podobný tomu, jakým Agu Dava zabíjel jaky. Ve své bujné fantazii přicházel na stále nové, stále důmyslnější způsoby vraždy. Ale vražda je nejhorší hřích, vraždit dovedou jen zločinci prokletí bohy. Dva roky klášterní výuky v něm přece jen zanechaly stopy. Lacho se proto vzdal úmyslu zabít Tsevanga, zato začal vážně přemýšlet o útěku. Teď už nemohl spoléhat na to, že se objeví nový ochránce. A Tsevangův hněv ho bude pronásledovat tak dlouho, dokud se nestane opravdovým lámou.

Útéci také nebylo snadné. Útěk z kláštera je hřích, ale Lacho zapřísahal bohy, aby pochopili, že ten hřích nezatíží jeho svědomí, nýbrž svědomí Tsevangovo. Modlil se ve dne v noci, až se mu konečně zdálo, že slyší hlas svého ochránce, který mu přikazuje, aby šel tam, kam ho srdce táhne. Uvěřil, že ten hlas slyšel doopravdy.

Toho dne, kdy ho pustili z cely, dovedli ho k převorovi. Lacho lhostejně vyslechl napomenutí a příkazy, jako by šlo o někoho jiného. On, Lacho, opravdu chtěl být lámou, chtěl věrně sloužit bohům, ale zlý Tsevang se mu postavil do cesty, a proto se Lacho lámou nestane. Vráť se do rodného kraje a bude chovat jaky jako jeho otec. To přirozeně neřekl nahlas. Zato si téže noci svázal kožený pytlíček s cambou a vydal se ke klášterní zdi. Dobře věděl, kde je v ní díra, kterou se nejsnáze dostane ven, aniž si toho někdo všimne.

Byla jasná měsíčná noc. Lacho neměl strach ani z lidí, ani z bohů. Jako had proklouzl otvorem ve zdi. Potlačil zasténání, když zády zavadil o výstupek zdiva. Ale zastavit se nemohl – čím dále v noci dojde, tím větší bude mít jistotu, že ho mniši nechytí. Běžel v měsíčním světle po úbočí pahorku až k místu, kde osamělý čhörten označoval stezku, kterou mezi kameny ani nebylo vidět.

Byl by mohl jít po té stezce, ale raději se pustil přímo před sebe, jen aby byl od kláštera co nejdál. Řídil se podle zasněženého vrcholku Tří poutníků. Tento štít vévodil horskému hřebenu, na jehož úpatí byla sídliště jeho kočovného kmene. Teď se mu vyplatilo, že byl od dětství zvyklý na dlouhé pochody. Šel pravidelným, rychlým krokem, obratně přeskakoval prudké bystřiny a vyhýbal se balvanům. Úsvit ho zastihl v horském sedle, kde se křižovaly dvě karavanní cesty. Naplnila ho pýcha – ani otec by mu nemohl vyčíst pohodlnost. Po takovém výprasku, ještě celý obolavělý, urazil alespoň jedno cchapho, a to není jen tak. Šel přece v noci a neznámou krajinou.

Ukryl se v rokli mezi balvany a hned tvrdě usnul. Probudil se, když už bylo slunce hodně vysoko. S námahou vstal, ale když snědl trochu camby a napil se studené vody z blízkého pramene, bylo mu lépe. Z horského sedla viděl údolí a nižší pohoří, za nímž bylo kočovisko jeho kmene. Nebude-li ztrácet čas dlouhým odpočíváním a nebude-li se držet cesty, mohl by být za dva dny na místě. Sešel tedy z pěšiny a dlouhými skoky běžel dolů po mírném svahu...

Když teď ležel pod skálou, vzdálen jeden cchapho od místa, kde – jak doufal – najde svého otce, vzpomínal znovu na svůj život v klášteře a na útěk. Nebýt temné noci, byl by už teď v údolí. Ale i tak je už blízko.

Od včerejška se přestal bát pronásledování. Mnichové jsou příliš líní a příliš pohodlní, aby kvůli nějakému Lachovi podstupovali obtíže dlouhého putování. Nejdříve za měsíc přijdou lámové do jejich sídliště, aby stanovili ulag. Do té doby se nikdo nedoví, že se Lacho objevil ve svém bahu jako uprchlík. A do měsíce to otci všechno nějak vysvětlí a jistě se to vyřídí výkupným. Otec určitě nebude litovat tří jaků za syna. A kdyby litoval, uteče Lacho i z rodného bahu. Tibet je velký, ve vysokých horách je pro něho místa dost.

Zatím otci řekne, že ho z kláštera pustili na měsíc domů. To se stává. Hlavně aby otec nespátral modré pruhy na jeho zádech, protože lámové pouštějí domů jen vzorné chlapce.

černé mraky na nebi se roztrhly, vyhlédly hvězdy. Na chvíli se objevila i tvář měsíce a ozářila zemi bledým světlem. Lacho spatřil nad hlavou ostrou skalní hranu, která se černými obrysy zařezávala do oblohy. Rozeklané horské štíty jako by se zaleskly.

„To už je cešar,“ zaradoval se nahlas Lacho a vylezl zpod skály.

Vítr se úplně utišil. Vysoko nad horami plula řídká oblaka. Měsíční světlo teď snadno prosakovalo tenkou vrstvou mraků. Lacho vstal a opatrně, aby si nezjitřil bolest, si protáhl paže. Z pytlíčku, který měl přivázaný u pasu, vylovil hrst camby, zašeptal modlitbu a vyhodil cambu do vzduchu. Nechť mu i na

tomto posledním úseku cesty, který ho dělí od domova, bohové přejí! Necht' vědí, že si jich váží, protože místo aby utišil hlad, dal jim všecko, co měl. Potom uchopil poutnickou hůl a pomalu vykročil dolů.

Milostivý měsíc vyhlédl z mraků a osvětlil malou postavičku v dlouhém mnišském hábitu. Nebe na východě zrůžovělo.

To je dobré znamení, pomyslel si Lacho.

Noční strach a neklid z něho spadly tak rychle, jak temnoty opouštějí zemi, aby ustoupily dennímu světlu. A přestože do dne bylo ještě daleko, cítil se Lacho tak svěží a tak jistý, jako by slunce vyplulo na nebe přímo nad jeho hlavou. Měsíční světlo dopadalo na horské úbočí širokým pruhem, vypadalo to, jako by se před Lachem otvírala cesta. Lacho na ni vstoupil beze strachu – věděl, že to je jeho cesta. Vzpomněl si na slova moudrého lámy. Dva roky šel nesprávnou cestou, a teprve nyní našel tu pravou cestu svého života. Zhluboka se nadýchl čerstvého vzduchu, prosyceného chladem svítání. Temné výklenky chrámů a mdlý pach hořícího másla – to není nic pro něho, syna kočovisk a hor.

Teprve teď začnu opravdu žít, pomyslel si radostně.

A přidal do kroku.

DRUHÁ KAPITOLA

Slunce už bylo dost vysoko, když Lacho dorazil do údolí, které se táhlo mezi dvěma pohořími. Ještě cestou, než začal sestupovat z nejbližších kopců, si uvědomil, že si za nočního putování trochu popletl cestu. Místo aby přišel přímo do údolí svého rodu, octl se trochu jižněji. Ale raději šel údolím dál, než aby se proplétal mezi pahorky.

Údolí bylo široké a ploché jako říční koryto, lemovaly je vysoké hory. Táhlo se daleko na sever – jak daleko, to nevěděl ani Lacho, ani nikdo z jeho rodu. Říkalo se jen, že čím dál se jde na sever, tím jsou hory vyšší a údolí užší. Staří lidé tvrdili,

že odvážlivci, kteří se pustili dál než patnáct dní cesty, se nikdy nevrátili, neboť severní, neprozkoumaný konec údolí je sídlem zlých bohů, a ti že pijí krev lidí, kteří se opovíží vejít do jejich království. Když byl Lacho malý, často poslouchal tajuplná vyprávění stařen. Chvěl se na celém těle a snil o tom, že se do té tajemné země vypraví a že bude se zlými bohy bojovat. Představoval si tehdy, že je Kesar-neohrožený a vítězný přemožitel všech protivníků.

Ted' však nebylo kdy na takové snění. Byl už dost velký a získal za svůj nedlouhý život dost zkušeností, aby pochopil, že legendy a pohádky, vyprávěné u večerního ohniště, jsou něco docela jiného než skutečnost. Nemusí hledat nepřátele daleko za horami, jsou mnohem blíží. Například Tsevang nebo...

Mával kolem sebe holí a snažil se odehnat zuřivě štěkajícího psa. Dostal se příliš blízko k domku na kraji údolí a bdělé zvíře se na něho vrhlo. Z otvoru vedoucího do khangpy vyhlédla žena. Když spatřila chlapce v červeném hábitu, jak se ohání holí proti zuřícímu černému psu, vyprskla tichým smíchem. Popadla kámen, křikla: „Jedeš!“ a hodila jím po hafanovi. Pes odběhl, ale nepřestával vrčet.

Přes pastvíska běžela tlupa dětí. V čele pádili nejstarší chlupci, za nimi děvčata, a vzadu nejmenší špunti, někteří docela nazí, přestože bylo ještě citelné jarní chladno.

Chlapec, který přiběhl první, se zastavil pár kroků od Lacha a s nakloněnou hlavou si příchozího pozorně prohlížel. Ostatní se tlačili kolem něho.

„Kdo jsi?“ zeptal se chlapec.

Z jeho chování a tónu vyplývalo, že ho ostatní považují za svého vůdce. Lacho, který dobře znal zvyky kočovníků a nechtěl se dostat do sporu se zástupem dětí, vztáhl obě ruce před sebe a řekl:

„Jsem Lacho, syn pastevce Bhemy z rodu Ha.“

Chlapec ho pozorně vyslechl, pokýval hlavou, ještě jednou si Lacha prohlédl a řekl:

„A já jsem Sönnan Cephei z rodu An.“

Odmklčel se, ohlédl se na své kamarády, shromážděné kolem něho, obrátil se opět k Lachovi a zeptal se:

„Kde ses vzal v našem údolí? Když jsi Ha-šog, měl bys znát cestu ke svým pastviskům.“

„Jsem Ha-šog a vím, že cesta k našemu zimnímu sídlišti vede přes tamhleto sedlo.“ Lacho se otočil a ukázal na oblý pahorek na severu. „Ale šel jsem v noci a odbočil jsem z cesty. An-šog a Ha-šog jsou bratři.“

Poslední větu přehlušily hlasy za zády Sönnan Cephela. Na jeho tváři se zračila nedůvěra.

„Ty jsi šel v noci?“ otázal se s potlačovanou závistí.

„Ano.“ Lacho se snažil nedat najevo, jak je na to pyšný. „Spěchám do bahu svého otce, a proto jsem šel i v noci.“

Nemusí jim přece vyprávět, že strávil půl noci pod skálou.

„Šel jsi v noci?“ opakoval Sönnan Cephel s údivem. „A máš dýku?“

Než Lacho stačil odpovědět, ozval se z hloučku chlapců jiný hlas:

„Že se ho nezeptáš, jestli má pušku! Je to přece klášterní sluha. Ten se dovede jen modlit!“

V těch slovech bylo tolik ironie, tolik zřejmého posměchu, že všichni chlapci vyprskli smíchy. Lacho ucítil, jak se mu nahrnula krev do hlavy.

„Toho, kdo se mi postaví do cesty,“ procedil skrz sevřené zuby, „položím na lopatky i bez dýky a bez pušky.“

Hlouček se rozestoupil a utvořil půlkruh. Lacho se octl tváří v tvář svému protivníkovi.

Zkouška sil je oblíbenou hrou chlapců, a přestože starší lidé tento zvyk nemají v oblibě, mladí kočovníci se jím řídí při každé příležitosti.

Při zkoušce sil smí člověk prohrát, ale nesmí se jí vyhnout.

Lacho beze slova shodil hábit. Zapomněl na jizvy na zádech. Šťastná náhoda způsobila, že když se nyní octl na svobodě, v rodném kraji, na prahu života, o němž vždycky snil, může tento život začít prastarým obyčejem, může prokázat, že je opravdový kočovník, syn hor a pastvisek, a nikoli slabý,

neduživý mnich.

Protivník svlékl ovčí kožich. Chvíli oba stáli a měřili se pohledy. Potom se předklonili a blížili se k sobě drobnými, pomalými krůčky. Vypadali jako rysové, kteří se chystají ke skoku. Stáli proti sobě na vzdálenost předpažené ruky. Lacho čekal na vhodnou chvíli, aby uchopil protivníka v pase. Ten se však na něj znenadání vrhl. Ale Lacho byl ve střehu, a než chlapec stačil sevřít ruce za jeho zády, ucouvl a s výkřikem „Huh!“, jaký vydávají zápasníci, ho chytil za boky. Roztáhl lokty, aby si sok nemohl zaháknout prsty. Snažil se ho zvednout, aby chlapec ztratil půdu pod nohama, a pak ho povalit na zem. Ale jeho soupeř byl také velmi silný a obratný, a Lacho se svého plánu musel vzdát. Než stačil spojit ruce na jeho krku, chlapec se mu vykroutil a zaryl mu prsty do steh. Nyní byl ohrožen Lacho. Vzepřel se nohama o tvrdou zemi, aby neupadl, a současně se snažil přitáhnout k sobě protivníkově tělo. Dlouho poskakovali na místě, navzájem propletení jako zápasící horští kozli, supěli při tom a chrčeli. Přetlačovali se teď rukama a hlavami. Ale Lacho soupeře znenadání pustil. Ten na okamžik uvolnil sevření. Právě to si Lacho přál. Vykroutil se mu a uskočil. Potom se na něho vrhl celým tělem, chytil ho pod paží a zvedl. Protivník visel ve vzduchu a zoufale kopal nohama. Lacho ho ve vzduchu otočil a mrštil jím o zem. Dokud soupeř vstával, Lacho se nehnul z místa. Potom se však otočil k ostatním a přátelsky se usmál, hledal v jejich očích souhlas. Otřel si pot s čela a zhluboka si oddychl.

Chlapec, se kterým zápasil, zvedl kožich a mlčky, se sklopenou hlavou odešel. Doprovázely ho soucitné pohledy. Nikdo se mu neposmíval. Člověk v životě vždycky nezdvítězí, někdy také prohraje. Hlavní je dovést prohrát čestně.

„Je velmi silný a obratný,“ řekl Lacho ostatním. „Nechybělo mnoho, a byl bych se octl na zemi.“

Chlapci přijali jeho slova s uznáním. Kočovníci si cení nejen odvahy, ale i šlechetnosti. „Ale ty jsi silnější a obratnější,“ řekl s obdivem Sönnan Cephei. „Příště zas třeba porazí Palo tebe.“

Jedno děvče zvedlo Lachův hábit. Když si ho oblékal, opět

ho zabořila záda. V zápalu boje na své rány docela zapomněl, ale protivník mu zřejmě strhl nějaký strup.

„Jdeš domů?“ zeptal se ho Sönnan Cephel, když se Lacho, už oblečen, sehnul pro hůl.

„Ano, musím už jít.“ Lacho ukázal na slunce. „Nebyl jsem doma dva roky.“

Vykročil první. Těsně za ním šel Sönnan Cephel a starší děti. Mrňata se s výskáním rozběhla po louce.

Sönnan Cephel a jeho druhové Lacha vyprovázeli. Dávali tím najevo, že si ho váží a že ho mají rádi. Zajímal je. Ve vysokohorských údolích se málokdy objeví cizinec, osaměle putující nekonečnými prostorami. A k tomu ještě tak mladý jako oni! Celé měsíce si budou mít o čem vyprávět.

„Dlouho jsi nebyl doma!“ ozval se Sönnan Cephel, když míjeli několik hliněných budov, nad nimiž cloumal vítr modlitebními praporky. „Dva roky – to je hodně dlouho.“

„Ano,“ povzdychl si Lacho. „Dva roky je víc než dlouho.“

„Naši už připravují výpravu pro sůl,“ ozval se jiný chlapec, „na dva na tři měsíce. A všichni vědí, že je to hrozně dlouho.“

„Ale dva roky je ještě déle,“ prohlásil důležitě Sönnan Cephel. „Vid’?“ obrátil se k Lachovi. „Ty přece umíš počítat.“

„Hm,“ zabručel tázaný. Nechtěl zdůrazňovat své vědomosti, aby si nemysleli, že je nafoukaný. Stačí, že zvítězil ve zkoušce sil. „Dva roky v klášteře – to je...“ chvíli uvažoval, „to je víc než dva roky doma a na kočovisku.“

Chlapci pokývali hlavami. Necháпали sice, co to ten cizí chlapec povídá, ale nemohli to přece dát najevo. Aby si nemyslel, že spolkl všechnu moudrost sám.

„Můj bratr je v klášteře Sera,“ řekl pyšně jeden z chlapců. „Stal se už opravdovým lámou.“

Lacho na znamení úcty třikrát pokýval hlavou.

„To je velká čest,“ řekl s obdivem, aby zalichotil celému hloučku. „Klášter, ze kterého...“ kousl se do jazyka. Nechybělo mnoho a byl by řekl „jsem utekl“. „Ehm... ze kterého jsem přišel, je malý a chudý.“

„V klášteře je to zlé,“ zabručel malý chlapec v kožišinové

čepici. „Můj bratr říkal, že je tam bijí.“

Lacho tuto poznámku raději přešel mlčením. Ale Sönnan Cephel nebyl právě jemnocitný.

„Tvou kůži taky nešetřili,“ zasmál se a š’ouchl do Lacha loktem. „Vymalovali ti na záda Svatou skálu. Asi jsi pěkně vyváděl!“

Lacho se tvářil, že neslyší. Přidal do kroku.

„Tak jdi.“ Sönnan Cephel se zastavil u velkého balvanu, na němž bylo vyryto zaklínadlo. „Kéž tě bohové vedou dobrou cestou!“

„A vaši jakové nechť se množí,“ odvětil Lacho.

Šel rychle, neohlížel se, protože zlí duchové by mohli využít jeho nepozornosti a překazit mu návrat domů.

Údolí, které bylo v tomto místě poněkud užší, se stáčelo k východu. Na západních svazích hor nad údolím se zelenaly trsy mladé trávy. Jarní slunce už pěkně připalovalo a půda, v noci ztuhlá mrazíkem, se teď měkce houpala pod nohama. Chladná půda, rozměkklá rosou a roztálou jinovatkou, mírnila bolest v nohou, znavených dlouhým pochodem. Lacho zvedl hlavu. Zde začíná jeho údolí, údolí, v němž rod Ha už několik let přezimuje. Nefučí tu vichřice jako na výše položených pastviskách. Rozlehlé louky jsou lemovány povlovnými svahy nevysokých hor, které je chrání před vichrem. Je tu dost trávy pro jaky a ovce. Nejsou odtud vidět hrozivé, rozeklané štíty hor, tyčící se vysoko k obloze a pokryté věčným sněhem, obývané krutými démony, kteří vládnou větrům a lavinám. Ty štíty jsou vidět, teprve když člověk vystoupí na předhoří.

Lacho vždycky rád šplhal s jaky na oblé pahorky. Pozoroval odtamtud skály, ztrácející se v nízko visících mracích, a obdivoval rozeklané vrcholky, připomínající obry, strašné draky, kruté šelmy. Báł se těch štítů a současně snil o dni, kdy se společně s příslušníky svého rodu vypraví pro sůl, která se těží tam za těmi štíty, za sedlem Lani, kde jsou vichřice tak silné, že porážejí koně i jaky. Po dva roky o tom nesměl ani snít, a teď zase putují jeho myšlenky daleko od rodného sídliště, přestože k němu ještě nedošel, přestože se ještě

nepoklonil otci a nezapálil kadidlo před sochami bohů v rodném domě.

Minul ohyb údolí a octl se u nevelkého čhörtenu, který zde postavil rod Ha, aby si naklonil bohy. Nad čhörtenu se třepotaly modlitební praporky. Lacho se zastavil, sepal dlaně a zašeptal slova modlitby.

Slunce už osvětlovalo celé údolí. Chlapec se díval, jak ze země vyrůstají hnědé kvádry hliněných domů a šedivé obdélníky stanů, krytých tkaninou z jačí vlny. Viděl černé puntíky, jakoby přilepené k žlutozeleným horským úbočím. To jací hledali mladé výhonky čerstvé trávy. Ucítili jaro a už se nechtějí pást na ušlapané loňské trávě, šplhají výš k slunci. Zaclonil si rukou čelo. Sedmý dům od kraje tohoto údolí je dům jeho otce. Jeho dům!

Pocítil tak prudký příval dojetí a radosti, že padl na zem, a obrácen hlavou k čhörtenu, hlubokými poklonami děkoval bohům.

Potom vyskočil a rozběhl se kupředu, jak mohl nejrychleji. Nezastavil se, ani když potkával lidi. Užasle se za ním ohlíželi. Nepoznávali ho. Udivovalo je, že mladý láma běží údolím, místo aby důstojně kráčel a odříkával modlitby. Udivovalo je i to, že se nezastavil, že se na nic nevyptává a nic nevypráví.

Uvažovali o té podivné události po svém.

„Třeba je to láma-poutník, který slíbil bohům, že poběží celou cestu od jednoho chrámu k druhému.“

„Možná že to je posel, který spěchá se zprávami do kláštera, ležícího čtyři dny cesty odtud.“

„Možná že utíká proto, aby pronesl zaklínadla nad ložem statečného Bhemy, kterého bohové povolávají do jiného života.“

Spor rozřešila Džioma Puti, stařena, které se všichni báli, protože dovedla zaklínat démony, hovořit s duchy a věděla všecko, co bylo, co je a co bude.

„Hlupáci,“ prohlásila skřehotavým hlasem. „Staří hlupáci, slepí jako sovy ve slunečním světle. Cožpak nepoznáváte Lacha, syna statečného Bhemy? Copak nevidíte, že běží, aby

naposled pohlédl na svého otce, než jeho otec odejde do sídla boha Šindže, vládce Smrti, a než mu bohové určí nový život daleko od tohoto údolí? Jak mocní jsou bohové a lámové, jejich věrní sluhové! Navštívili jeho hodného syna Lacha a přikázali mu, aby spěchal do příbytku umírajícího otce.“

Když to Džioma Puti dořekla, čile se rozběhla k bahu pastevece Bhemy.

Lacho neslyšel ani poznámky pastevců, ani slova stařeny. Vůbec mu nenapadlo, že by se doma mohlo přihodit něco zlého. Běžel zaslepen radostí z návratu. Vrazil do dvora... a strnul při pohledu na rodinu shromážděnou před bahem. Všichni stáli v mlčení a na jejich tvářích se zračila hrůza. Nad vchodem do bahu visel svatý obraz boha Šindže a zevnitř bylo slyšet monotónní zvuky bubínku a žalostné kvílení písťalek.

Lacho chtěl vběhnout do bahu, ale Agu Dava ho odstrčil a pohrozil mu pěstí. Chlapec se rozhlédl: mezi příbuznými, kteří se shromáždili na dvoře, neviděl otce, staršího bratra a malého Nimu. Jeden z nich tedy nyní leží v bahu a chystá se na cestu do světa mrtvých. Lachovi se sevřelo srdce velkou bolestí. Chtěl se zeptat strýce, s kým se to rodina navždy loučí, ale dokud láma nedokončí modlitby, nesmí nikdo promluvit, aby lidská slova nepřehlušila slova určená bohům. Stál tiše s hlavou hluboko sklopenou. Takhle tedy vypadá jeho návrat do otcovského domu! Místo radosti – smutek!

Umírajícího však nesmí oplakávat. Bohové dobře vědí, co dělají. Jestliže někoho odvádějí z tohoto světa, děje se to z jejich vůle, proti níž nikdo nesmí nic namítat. Proto Lacho neplakal a nezoufal si, i když byl nesmírně zarmoucený.

V tom okamžiku vyšel z bahu starý láma s vrásčitou tváří. První k němu přistoupil Agu Dava. Teď už se Lacho nemusel ptát, kdo umírá. Kdyby v bahu ležel na smrtelném loži některý z jeho bratrů, byl by lámovi složil první poklonu nejstarší bratr. Dělá-li to strýc, znamená to, že se po otci stane hlavou rodiny.

Starý láma tichým hlasem napomenul shromážděné, aby nevcházeli do bahu, neboť statečný Bhema čeká už jen na výzvu bohů. A ať nemluví nahlas, aby neznepokojovali dobré duchy, kteří bdí nad umírajícím! Potom si všiml Lacha a přátelsky ho pohladil po oholené hlavě.

„Lacho, tvůj otec odchází z tohoto světa,“ řekl. „Volal tě včera, než mu bohové odebrali paměť o věcech pozemských. Tvůj hábit a modlitby odhánějí zlé duchy. Jdi dovnitř a bdi u otce, já si trochu zdřímnu.“

Lacho se mlčky sklonil, a doprovázen pohledy mlčících příbuzných, vstoupil do bahu. Uvnitř to vypadalo uboze. Nad hliněnou zdí, vysokou po prsa dospělého muže, byla jako střecha napjata plachta z hnědé tkaniny. Uprostřed této střechy byl otvor, kterým unikal kouř z ohniště, jež sloužilo jako plotna i jako kamna. U stěn ležely pytle, vyrovnané na sobě. Teď byla většina z nich prázdná, naplní se teprve na podzim, až rolníci ve vzdálených vesnicích sklídí čingku a muži se vrátí z výpravy k

solným jezerům. Pak bude v pytlích sůl a čingka, kostky lisovaného čaje, sušené maso. Pod stěnou přímo proti vchodu, vedle bedny, kam ukládali oděv a jiné předměty denní potřeby, spočíval na rozloženém koberci otec. Nad hlavou mu hořela kadidla a máslo ve dvou mosazných sangu. Plápolající plamenky osvětlovaly maličké figurky bohů a hromádky zrní před nimi – oběť bohům.

Lacho si dřepěl těsně vedle otcovy hlavy, ustrašeně se rozhlédl a začal opakovat slova modlitby. Tam, kde číhá smrt, se totiž rádi slétají démoni. Odcházel od něho člověk, kterého miloval nade všecko na světě, člověk, který ho učil jezdit na koni a poutat jaky, střílet z luku a rozeznávat zlé byliny od dobrých, stavět stan a volit správnou stezku v horských

pustinách. Kdyby ho otec poznal, kdyby slyšel, proč Lacho utekl z kláštera, jistě by mu odpustil a prosil lámy, aby Lacha propustili. Jestliže ho včera volal, znamená to, že nezapomněl na syna, který žil už dva roky v klášteře.

„Tatínku,“ zašeptal tiše a prosebně, „tatínku! To jsem já, Lacho!“

Čas míjel a otec stále ležel se zavřenýma očima. Jen chraptivý dech, který se mu dral z prsou, svědčil o tom, že duše statečného Bhemy dosud neopustila svou pozemskou schránku.

V jedné chvíli se Lachovi zdálo, že si otec povzdychl. Sklonil se k němu.

„Tatínku,“ zašeptal horečně. „Tatínku!“

A otec jako by uslyšel synovo volání. Pomalu, s námahou otevřel oči. Jeho pohled dlouho bloudil po stěnách bahu. Potom se mu oči najednou zaleskly. Rty se pootevřely, z úst se vydralo chraptivé zašeptání:

„Lacho... Lacho...“

„Jsem tady, tatínku, jsem u tebe!“ zvolal chlapec a políbil bezvládně visící ruku.

„Lacho... Lacho,“ opakoval Bhema, „Lacho!“

Chlapec naklonil tvář přímo před oči umírajícího otce. Na Bhemově obličejí se objevil úsměv.

„Jsi tady, Lacho,“ zašeptal. „Jsi tady.“

„Jsem, tatínku,“ odvětil syn, přemáhaje pláč. „Jsem u tebe.“

„Dobře,“ zachroptěl Bhema. „Čekal jsem... dlouho jsem čekal... Lacho přijde. Můj syn Lacho... z kláštera...“ Umlkl unaven a zavřel oči.

„Přišel jsem, tatínku... Vrátil jsem se.“

Bhema opět otevřel oči.

„Vrátil ses... nebudeš mnicem... Utekl jsi z kláštera.“

Otec se nevyptával, ale mluvil tak, jako by všechno věděl. „Budeš pastevcem, vid’? Půjdeš do světa... do hor. Vysoké hory... dotýkají se nebes... Lacho stojí na vrcholu... na vrcholu vysoké hory...“ trhl sebou na loži. „Dýku!“ zvolal plným hlasem. „Kde je má dýka?“

Křik umírajícího zřejmě probudil starého lámu z dřímoty,

protože se hned objevil u vchodu do bahu.

„Óm mani padmé húm! Co se tu děje?“ V lámově hlase zněl neklid.

„Dýku... Lacho, dej mi dýku!“ opakoval otec.

Starý láma šťouchl do chlapce.

„Přines ji! Kde je dýka statečného Bhemy?“

Lacho sáhl pod koberec pod otcovou hlavou. Tam otec vždycky ukládal na noc svou dýku s krásnou stříbrnou rukojetí, vykládanou tyrkysy. Vložil dýku do otcových vyhublých prstů.

„Dýka,“ tiše zašeptal umírající. „Moje dobrá dýka... Pro Lacha.“ Zapomněl už, že syn stojí vedle něho. „Agu Davo, dej tu dýku Lachovi. La... chovi,“ zajíkl se ještě jednou a klesl na lože.

Starý láma popadl bubínek, vší silou do něho začal bušit zaječí kostí a vykřikoval přitom tajemná zaklínadla.

Lacho vyšel z bahu.

Duchové smrti mohou unést každého, kdo se octne na místě navštíveném Šindžem. Ztrácejí svou moc jen před modlícími se lámy.

Bohové přenesou statečného Bhemu do lepšího života. Bhema nikdy nikomu neublížil, a přestože si bohy příliš nepředcházal, nehřešil a poslouchal lámy. Jistě se tedy vrátí na zem mezi lidi a povede šťastnější život než dosud.

Lacho to všechno věděl, ale nic nemohlo zmírnit smutek, jímž přetékal jeho srdce. Věděl, že by neměl být tak zoufalý, aby nerušil pouť otcovy duše. Proto se snažil uklidnit.

Ucítil, jak něco bezděky svírá v zaťaté pěsti. Byla to drahocenná otcova dýka. Nikdy nesnil o tom, že bude jednou jeho. Oba starší bratři už dýky dostali, otec jim je přivezl, když šel s karavanou do Khamu a potom do svaté Lhasy, ale otcova dýka obvykle přechází do rukou nejstaršího syna. Prohlížel si vyřezávanou rukojeť, ohmatával tyrkysy a usekával suchá stébla trávy, aby vyzkoušel, jak je ostrá.

„Co to máš?“ uslyšel zlostný křik. „Ukradls dýku!“

A na jeho hlavu dopadlo několik prudkých ran. Spatřil Agu Davu. Strýcova tvář, sešklebená zlostí, nevěstila nic dobrého.

Strýc a Tsevang by se k sobě báječně hodili, pomyslel si Lacho. Ale dýku z rukou nepustil.

„Je moje. Otec mi ji daroval!“ vykřikl.

„Zloději! Zloději,“ křičel Agu Dava a cloumal jím. „Lžeš! Vrať mi tu dýku!“

„Nevrátím!“ Lacho vyskočil a obratně uhnul ráně. „Je moje, otec mi ji daroval. Starý láma je svědek.“

Poslední argument na Agu Davu trochu zapůsobil. Odvrátil se od chlapce a bručel si něco pod vousy.

„Jestli lžeš, vytrhnu ti jazyk,“ pohrozil mu pěstí na rozloučenou.

Noc strávil Lacho pod holým nebem v ohradě s jaky. Přikryl se hábitem, přitiskl se k huňatému boku starého líného zvířete a usnul.

Probudil ho hlahol trub. Přicházeli hrobníci a duli do kanglingů. Tři radžiapové, přilákaní zvěstí o úmrtí v sídlišti Ha-Šogu, už dva dny čekali, aby se mohli dát do práce. Včera večer se dověděli, že Bhema už nežije, a na úsvitě dorazili na místo. Zabalili pastevcovo tělo do kůže, vložili do ní několik modlitebních praporků, naložili břemeno na hřbet jaka a vydali se na cestu k Jižní hoře, která byla pohřebišťem všech rodů z tohoto údolí. Lacho a celá rodina je doprovázeli jenom část cesty, kráčeli za hrobníky a jakem ve vzdálenosti předepsané lámou.

Když se vrátili do bahu, ještě jednou zapálili máslo před soškou bohů. Agu Dava rozložil své lože na místě, které dosud patřilo Bhemovi. Zaujal rovněž čestné místo v bahu. Po jeho levé ruce usedl Losang – druhý otcův bratr. Vedle něho Lachův starší bratr Rabdan, pak Lacho. Věděl už, že Nima před rokem zemřel a že bratr Basang odpracovává od zimy ulag v jednom klášteře.

Víc mužů v rodině nebylo. Ženy – byly tři: teta a dvě Lachovy sestry – pobíhaly před bahem a chystaly pohoštění. Na ohništi už se kouřilo z hrnce, v němž se vařil čaj. Libá vůně dráždila Lachův nos tím víc, že už dva dny téměř nejedl. Včera večer rozžvýkal trochu čhury a vypil šálek čaje.

Nikdo ho vlastně nevyzval, aby usedl společně s ostatními muži. Když zaujal své místo vedle Rabdana, Agu Dava na něho hněvivě a nevraživě pohlédl. Neřekl však ani slovo. Lachovi už je konečně dvanáct let a je skoro dospělý. Kromě toho přišel z kláštera a do kláštera se vrátí. Agu Dava nechtěl, aby ho ostatní považovali za lakomce, který synům zemřelého bere jejich majetek a práva. Ať tedy sedí na slavnosti i ten malý.

Teta zvolala:

„Už jdou!“

Agu Dava vyskočil a vyběhl před bah. Hluboce skloněn přidržoval závěs nad vchodem, a kývaje hlavou, usmíval se na vznešené hosty, kteří se blížili provázeni davem dětí i dospělých. Ženy držely vztekle štěkající psy. Lacho, stejně jako všichni ostatní, kteří zůstali v bahu, stál na pokrčených nohou, potírásal rukama zaťatýma v pěst a vyplazoval jazyk. Do bahu vstoupil starý láma, za ním stařešina rodu a jeho tři pomocníci. Usedli na čestná místa proti vchodu. Agu Dava vytrhl sestře z rukou konev čaje a naplnil připravené hliněné číše. Starý láma ponořil prsty do horké tekutiny, tiše zabručel zaklínadlo a několik kapek čaje vystříkl. Ostatní to udělali po něm. Mlčky, ale s hlasitým srkáním vyprázdnili číše. Jedna sestra je v hlubokém předklonu znovu naplnila, druhá rozestavila na koberec, kolem něhož seděli, misky s máslem, čhurou, cambou a ša. Potom přinesli ještě velkou mísu s šo. Všichni jedli hodně a hltavě, nemluvili. Teprve když ukojili hlad, láma si odfrkl, opřel se pohodlně o stěnu a řekl:

„Bohové si odvedli dobrého člověka. Věrně jim sloužil a oni mu to odplatí.“

Přijali ta slova s povděkem, a aniž vyslovili jméno zemřelého, aby jeho duši netrápili na její pouti, chválili teď každý otce a bratra, hospodáře. Jen Lacho seděl tiše, protože se nesluší, aby mluvil chlapec, když hovoří dospělí.

Nejhlasitěji chválil zemřelého starý láma. Lacho dobře věděl proč. Až se za chvíli začne dělit majetek, láma bude žádat část pro klášter. Čím horlivěji bude vyzdvihovat nebožtíkovu pobožnost, čím lépe o něm bude mluvit, tím snáze bude rodina

souhlasit s větší obětí.

Starý láma ostatně nežádal příliš mnoho.

„Dva jaky a dva pytle soli a dvě míry másla,“ prohlásil, „to je vsutku skromný dar, k němuž by byl statečný nebožtík jistě něco přidal.“

Agu Dava byl spokojen, že láma nežádá víc jaků a soli, a věnoval mu ještě velkou cihlu čaje a cop čury.

Pak promluvil stařešina rodu. I ten začal chválou mrtvého. Vyjmenovával všechny jeho zásluhy – kolikrát vedl karavanu a kolikrát výpravu pro sůl, v kolika lučištnických soutěžích zvítězil, jak skvěle střílel z pušky, jak byl spravedlivý a moudrý, když zasedal v radě starších a radil při výběru nového sídliště nebo v jiných otázkách důležitých pro život Hašoku. Náčelník mluvil tak krásně a dlouho, až Lacho pocítil, jak se mu oči dojetím zalévají slzami. Přemohl však své dětské slzy a kýval hlavou stejně jako dospělí co nejniž.

„Radili jsme se včera o věcech vaší rodiny,“ řekl náčelník, když skončil pochvalnou řeč.

Jeho tři pomocníci přitakali.

„Ten, kterého odvedli bohové, a Agu Dava byli dobrými bratry,“ pokračoval náčelník.

Lacho pocítil lítost – přece jen potají doufal, že se hlavou rodiny stane Basang. Ale takhle bude muset poslouchat Agu Davu a mlčky snášet jeho rány a nadávky.

„Je tu také prvorozený syn Basang. Nebožtík se nezmínil o rodinném majetku, a proto by Agu Dava a Basang měli žít společně, leda že se Basang ožení a bude si chtít založit vlastní domácnost. Prozatím bude hlavou celé rodiny a všeho, co k ní patří, Agu Dava.“

Agu Dava přijal náčelníkova slova s rozzářeným úlisným úsměvem. Vyskočil, vyndal z truhly otcovu nejmilejší pušku a na napjatých rukou ji podal náčelníkovi.

Opět naplnili číše horkým čajem.

„Co dostanou synové zemřelého?“ otázal se náčelník. Zakuckal se čajem, který mu stékal po řídkém vousu.

„Basang dostane koně,“ řekl Agu Dava. „Rabdan pušku. Tak

si to přál můj bratr.“

„A Lacho dýku,“ dodal starý láma.

„Proč by měl Lacho dostat dýku?“ podivil se náčelník.

„Lacho se stane lámou a dýku nebude potřebovat.“

Chlapec se lekl. Teď mu hrozí dvojí nebezpečí – mohou mu vzít dýku, a co horšího, mohou se ho začít vyptávat na pobyt v klášteře a na důvody, proč se octl v otcovském bahu.

Avšak chlapcův osud stařešinu rodu naštěstí příliš nezajímal.

Spokojil se s lámovým vysvětlením, že to bylo přání zemřelého, a o dýce se už nemluvalo. Ani o klášteře.

„Tak dobře,“ řekl stařešina. „Jestli dal nebožtík dýku Lachovi, ať si ji hoch nechá. Může se stát lámou-bojovníkem.“ Pak se obrátil k Agu Davovi: „Co uděláte se solí? Pozitíří jdou naši lidé k Severním jezerům. Kdo z vás půjde s nimi?“

Agu Dava se chytil za hlavu na znamení velkého zoufalství.

„Sám nevím, co dělat, moudrý vůdce,“ zasténal. „Naše rodina je malá a najmout sluhy si teď nemůžeme dovolit. Losang a Rabdan odcházejí s jaky na první sídliště. Pro sůl nemůže jít nikdo.“

„Nebožtík mi říkal, že pošle třikrát pět jaků,“ odvětil náčelník. „Měl s nimi jít Rabdan. Nikdo si nevezme na starost patnáct jaků.“

„V mé rodině je málo mužů,“ naříkal Agu Dava. „Co budeme dělat? Bez soli pomřeme a koupit ji – na to nemáme. Co budeme dělat?“

Stařešina se poškrábal na hlavě. Přelétl pozorným pohledem všechny shromážděné. Jeho zrak utkvěl na Lachovi. Chlapec se zachvěl a ucítil, jak se mu vzrušením třesou ruce. Stařešina z něho nespouštěl oči.

„Vstaň, Lacho,“ rozkázal.

Lacho vyskočil a napřímil se. Byl by teď rád o půl hlavy větší.

„Pojď sem,“ zvolal stařešina.

Lacho k němu přistoupil a hluboce se uklonil. Stařešina pevně stiskl chlapcovu paži. Lacho napjal svaly, aby jeho paže vypadala silnější a tvrdší.

„Je silný a velký,“ zabručel stařešina. „Nebožtík ho brzo naučil zacházet s jaky, že je to tak?“

Agu Dava kvapně přitakal. Stařešina se obrátil k lámovi:

„Co myslíš, důstojný lámo, když už je chlapec tady, mohli bychom ho poslat pro sůl?“

Starý láma zavřel oči. Chvíli nehlasně pohyboval rty:

„Když mu lámové dovolili navštívit domov, nevyvolá jejich hněv ani chlapcova delší nepřítomnost. Agu Dava složí oběti a bohové odpustí, že se Lacho zdržel.“

Lacho mlčky naslouchal rozhovoru, v němž se rozhodovalo o jeho osudu. Měl radost, že se ho dosud nikdo nezeptal, na jak dlouho mu mniši dovolili odejít z kláštera. Aspoň nemusel lhát. A současně zapřísahal bohy, aby mu ten útěk odpustili. Bohové přece vidí, jak ho doma potřebují! Kdyby byl neutekl z kláštera a nepřišel sem, zůstala by celá rodina bez soli. „Dobří bohové,“ modlil se, „vnukněte náčelníkovi, aby mi poručil jít k solným jezerům! Až do konce života vám budu skládat oběť z každého jídla, které vezmu do úst. Chtěl jsem se stát vaším sluhou, ale zlý Tsevang mě od vás odehnal. Potrestejte Tsevanga a ke mně buďte milostiví.“

„Ať jde s výpravou,“ přerušil mlčení stařešina. „Nebojíš se, Lacho?“ zeptal se ho se smíchem.

„Nebojím!“

Lacho se sklonil k stařešinovým kolenům. Radostí ze sebe nemohl vypravit ani slovo.

„No dobře, dobře,“ poklepal mu stařešina na rameno. „Půjdeš s nimi. Ty, Taši Namgo, na něho dáš pozor,“ obrátil se na jednoho ze svých zástupců. „Ať se v životě otrká...“ zajíkl se, „... to se mu může hodit i v klášteře. A ty, Agu Davo, dej chlapci kožich. Nemůže jít pro sůl v hábitu.“ Podíval se Lachovi na nohy. „A boty.“

„Udělám, co poručíš,“ souhlasil kvapně strýc. „Vypravím ho, jak se sluší a patří. Ale pušku mu nedám, je ještě malý.“

„Já už umím střílet,“ vyhrkl Lacho, „otec mě naučil!“

„Ne,“ přerušil spor stařešina, „pušku nepotřebuješ. Karavana bude mít dost zbraní. A za to, že místo dospělého půjde

chlapec, zaplatíš pytel soli.“

Stařešina vstal. Ostatní také. Agu Dava rychle otevřel truhlu a vytáhl z ní bílý balíček.

Ukláněl se a věšel rozbalený chadag na natažené ruce vznešených hostí. Vyprovodil je s celou rodinou až k pěšině za ohradou jaků.

Jen se vrátili do bahu, vzal Agu Dava pušku, kterou věnoval stařešinovi, a s povzdechem zavolaal Lacha.

„Zanes mu ji,“ zabručel, „ještě by se urazil. A ty,“ obrátil se k Rabdanovi, „vyber večer dva slabší jaky a odveď je do lámova stanu. Ať je ocejchuje.“

Lacho popadl pušku, ale Agu Dava ho ještě před prahem zadržel.

„Počkej!“ Přistoupil k truhle a vytáhl jinou pušku, starší. Prohlédl si ji a potom první pušku uložil do truhly. „Vyčisti ji, Lacho. Jistě nepozná, že jsem mu poslal jinou. Škoda nové pušky.“

Lacho vzal hadřík prosycený omastkem, usedl na kámen před bahem a začal čistit pušku.

Nebýt Agu Davy, byl by svou radost vyzpíval naplno. Ale styděl se, bál se, že by to strýc považoval za dětinství.

TŘETÍ KAPITOLA

Karavana se roztáhla na víc než jeden či dvě kosaci. Jen když scházeli s vrcholů do údolí anebo když dlouho vystupovali do sedla, viděl Lacho ze svého místa u konce karavany její začátek.

Ze sídliště vyrazili před svítáním, v den, který určil starý láma. Sešlo se čtyřicet mužů. I sebe začal Lacho považovat za muže, přestože se na něho ostatní dívali skrz prsty. Ale nevšímal si toho, byl si jist, že jim ještě dokáže, že je opravdový muž. Zatím k tomu neměl příležitost, ale věřil, že za ty tři měsíce – tak dlouho obvykle trvala výprava k solným

jezerům – se příležitost naskytne. Neměl ostatně mnoho času na přemýšlení. Musel se starat o svých patnáct jaků, musel je hlídat, aby se mu při zastávce nerozběhli příliš daleko, aby v noci nezpřetrhali provazy, jimiž je spoutal, aby neztratili prázdné pytle na sůl ani pytle s pracovními nástroji a potraviny.

Šel po stezce a snažil se držet blízko vzpurného a neposlušného jaka, desátého v řadě, který jako by jen čekal na příležitost, aby uskočil stranou. Lacho práskal dlouhým bičem, aby jaky zastrašil, ale nebil je. Otec vždycky tvrdil, že mírností se u zvířat dokáže víc než u lidí.

Za dva dny se karavana Ha-šog spojila se dvěma jinými karavanami blízkých kmenů. Řada jaků byla ještě delší.

Tři průvodci, z nichž každý byl současně náčelníkem karavany svého rodu, jeli na koni daleko před ostatními. Chlapec je viděl jen za delších zastávek a tehdy, když rozdělovali noční hlídky. Průvodci měli pušku. Také majitelé a poháněči jaků byli ozbrojeni, přestože šli pěšky vedle svých zvířat. Jediný Lacho neměl střelnou zbraň. Chtěl si s sebou vzít otcův luk, ale Agu Dava mu to nedovolil. Musel se tedy spokojit jen s dýkou. Zastrčil si ji za opasek stahující tlustý kožich, aby si nikdo nemyslel, že je malý a bezbranný.

Kromě vůdců jelo na koních ještě šest pastevců. Tři uzavírali průvod a tři klusali po stranách. Ti byli odpovědní za bezpečnost výpravy. Ve vysokých horách, v sedlech, v temných roklích se potulují bandité. Lacho nejednou trnul hrůzou, když naslouchal vyprávění o těch hrozných lidech, kteří zabíjejí pastevece a berou jim jaky a pytle pracně získané soli. Malé bezbranné karavany se často stávají jejich kořistí. V této roční době připravovali léčky v horách, kudy vedly stezky k severním solným jezerům. Lacho měl strach z banditů a současně si umiňoval, že kdyby přepadli jejich karavanu, neutekl by a neschoval se před nimi ve skálách, ale popadl by otcovu dýku a bránil své jaky. Šli však už osmý den a bandity nepotkali. Možná že číhali nedaleko, ale když viděli početnou, dobře střeženou karavanu, báli se zaútočit.

Večer krátce před soumrakem se kočovníci shromáždili na místě, které jim určili průvodci, a postavili tábor. Tábořili obvykle na mírných travnatých úbočích, anebo v údolích, aby měli jakové po celou noc dost píce. Když už byla zvířata svázána a napojena, zapálili kočovníci ohně a vařili plné kotlíky čaje. Jedli společně, co kdo měl. Lacho dostal na cestu velký pytel sušeného masa, tři kostky čaje a pytlíček camby. Máslo a čaj odevzdal průvodci. Přišly do společného kotle.

Když se všichni najedli, začalo večerní besedování. Lacho nejraději naslouchal zajímavému vyprávění o tom, co kdo viděl daleko od rodného údolí. Dozvídal se, že kromě Tibetu jsou na světě ještě jiné země, že existuje země zvaná Indie, kde je velké horko a nejsou tam jakové, zato obrovská zvířata s nosy dlouhými až na zem. Lacho se strašně smál, když naslouchal příběhům o nosatých stvůrách, a přestože o nich vyprávěli lidé zcestovalí, kteří chodili s karavanami na různá místa, nemohl tomu všemu uvěřit.

Například příběhu o zvířeti, které nemá nohy, jenom něco kulatého, které nemá ani hlavu, ale řítí se rychleji než nejrychlejší kůň. A nežere ani trávu, ani maso, jen pije něco, co mu lidé lijí do břicha. To podivné stvoření není ani z kostí, ani z masa, je ze železa a vejde se do něho až dvacet lidí. Jeden z nich drží v ruce cosi kulatého a tím řídí zvíře, které hrozně řve. Vyprávěč přísahal, že to viděl na vlastní oči, když šel jako poháněč oslů s karavanou do Čamda. Mluvil dokonce s jedním člověkem, který tu příšeru řídí. Byl to Číňan, ale uměl trochu tibetsky. Ten Číňan předpovídal, že se ty řvoucí nestvůry brzy objeví ve Lhase.

Většina pastýřů vyprávěči nevěřila. Byli ochotni mu přiznat, že si dovede vymýšlet stejně pěkné pohádky, jako jsou ty, které zná starý láma, ale věřit takovým věcem? V ostatních dvou karavanách se však našlo několik lidí, kteří se vyprávěče zastali. Tvrdili, že i oni na vlastní oči viděli řvoucí příšery, kterým lidé říkají auta. Nebýt toho, že už bylo pozdě a že museli vstávat ještě před úsvitem, byl by se rozhovor o těch divech táhl celou noc.

Průvodcovo volání pastevcům připomnělo, že je čas uložit se ke spánku.

Lacho se přitulil k hřbetu jaka, ale nemohl usnout. Ve své fantazii neustále viděl draky prapodivných tvarů. Na jednom draku spatřil sám sebe. Místo biče měl v ruce otáčející se hůlku a křičel na tu stvůru, na kterou stranu má běžet. Bestie ho poslouchala a hnala se stále rychleji. Lacho spatřil propast a chtěl draka zastavit, ale nemohl ze sebe vypravit ani hlásek. Ale drak si z bezedné rokle nic nedělal, odrazil se – a najednou mu narostla křídla. Zděšený Lacho se chtěl něčeho chytit, vířící hůlka kamsi zmizela. Drak chraptivě zachrochtal a oklepal se. Lacho vykřikl a probudil se.

Přece jen tedy spal! Tiše zašeptal zaklínadlo proti zlým duchům, kteří sesílají na lidi ošklivé sny. Ležel teď se široce rozevřenýma očima, díval se na temnou hvězdnatou oblohu a vzpomínal, co kdy slyšel o dalekém světě. Připomněl si, že dobrý láma-ochránce nejednou mluvil o takových divech. Pastevcům se nedá věřit. Je známo, že každý, kdo byl s karavanou v dalekých krajích, vypráví pak všelijaké báchorky, aby omráčil ty, kteří sedí v bahu. Ale láma mu to přece nevyprávěl proto, aby se vychloubal. Že by to tedy nebyla jen báj? Zatoužil po tom, aby se i on mohl vypravit do jiných zemí. Rád by se podíval, jak to tam opravdu vypadá. V Číně, v Indii a možná ... kdoví, možná že jsou ještě jiné neznámé země.

Když se za ranního šera, ozářeného plameny malého ohniště, chystali na další cestu, prohlásil vůdce Taši Namga:

„Jestli se od nás bohové neodvrátí, budeme za tři dny u jezer. Dnes přejdeme sedlo Lani, a dál už je cesta snadná.“

K sedlu dorazili krátce po ningungu. Jakové šli pomalu, vyčerpáni dlouhým a příkrým stoupáním. Když muži spatřili blízký průsmyk, přidali do kroku, aby si mohli co nejdříve odpočinout. Ale když došli k velikým balvanům, mezi nimiž vedla úzká pěšina, zmocnil se jich neklid. Navršená skaliska tu tvořila chodbu, kterou dul silný, ledový, pronikavý víchr. Sehnutí drali se proti větru a táhli za sebou žalostně bučící jaky. Vítr jim vyrážel dech z prsou, bičoval je tisíci rukou do tváří,

rval jim půdu pod nohama. Tam, kde byla skalní chodba nejužší, třepotaly se modlitební praporky na tyčkách zastrčených mezi kameny. Když kolem nich zděšení lidé procházeli, volali:

„Lha – gjal – lo! Lha – gjal – lo!“

A přestože se každý snažil volat co nejhlasitěji, přehlušovalo jejich slova neutichající vytí vichřice.

Lacho také křičel zaklínadla, seč mu síly stačily, a hodil na tungbu několik velkých kaménků.

Těsně za sedlem síla větru náhle klesla. Všichni si s úlevou oddychli. Ty, kteří tu jako Lacho byli poprvé, překvapil pohled na krajinu – do dálky se v nepřerušovaných pásmech táhly hory. Široko daleko byla šedivá kamenná poušť, zježená skálami. Kdyby byl Lacho sám, byl by ho ten pohled jistě vyděsil. Ale mezi ostatními se nebál. Teprve teď pochopil, jak důležité jsou v životě zkušenosti. Netušil, že jsou v té kamenité krajině zelené louky, kde hladoví jaci najdou trávu. Průvodce vyhledal takové údolí a přikázal, aby tam nechali jaky napást.

Té noci měl mít Lacho poprvé noční hlídku. Stalo se to úplně nečekaně. Sotva Lacho pustil jaky, zavolali ho k průvodci. Chlapec požádal souseda, aby dal zatím na zvířata pozor, a rozběhl se na kraj údolí, kde tábořili průvodci. Hluboce se uklonil a čekal, až si ho Taši Namga povšimne a řekne mu, aby přistoupil blíž. Průvodce dlouho hovořil s jedním pastevcem. Ten bědoval, jaké ho potkalo neštěstí. Jeho dva jaci měli silně odřené hřbety a sotva pletli nohama. Pastervec vysvětloval, že to není jeho vina, ale Taši Namga s ním nenadělal okolky. Nazval ho synem hloupého jezevce, ocasem osla a uchem hluchého psa.

„Kdybys dbal o svá zvířata tak, jako dbáš o své tlusté břicho, netrpěla by a neměla by vředy!“ křičel rozezleně. „Jestli zítra nebudou moci jít, necháme je tady anebo tě vyženu se všemi tvými zvířaty!“

Lacho nevěděl, proč ho Taši Namga zavolal. Přestože byl nejmladší pastervec v karavaně, jeho jaci byli v pořádku a ani jednou se nestalo, že by se kvůli němu karavana zdržela. Křičet

na něho tedy nebudou. Nezasluhuje si to.

„Pojď sem, Lacho,“ přikázal Taši Namga, když se potupený pastevec vzdálil, poníženě se ukláněje. „Jak se daří tvým jakům?“

„Dobří duchové střeží jejich zdraví,“ odpověděl chlapec.

„A tobě? Cítíš v nohou cestu, kterou jsme urazili?“

„Ne, náčelníku. Můj otec mě už od dětství bral na dlouhé pochody. Než mi dovolil sednout na koně, musel jsem se naučit chodit přes vysoká sedla.“

„Tvůj otec byl statečný pastevec,“ pokýval hlavou průvodce. Chvilí pohyboval prsty. „Tolikrát,“ zvedl ruku s ohnutým palcem, „čtyřikrát jsem s ním šel pro sůl. Byl to dobrý průvodce.“

„Ty jsi, náčelníku, také dobrý průvodce a dobrý ochránce lidí i zvířat.“

Taši Namga se usmál, byl s chlapcovou odpovědí spokojen.

„Jsi chytrý, Lacho,“ řekl s předstíranou lhostejností. „Důstojní lámové tě jistě naučili mnoha věcem.“

„Ó ano,“ pokýval hlavou Lacho, „ale nezapomněl jsem ani na to, co mi vštěpoval můj otec.“

„To vidím. Nejsi pro karavanu břemenem, přestože jsem se bál, že s tebou budeme mít starosti. No dobře... dnes půjdeš na hlídku.“

Nechybělo mnoho, a Lacho by byl začal skákat a tančit radostí. Takové vyznamenání neočekával. Jestliže ho Taši Namga posílá na hlídku, znamená to, že ho považuje za dospělého muže.

Průvodce si chlapce pozorně, zpytavě prohlížel.

„Nevypadáš na dvanáct let,“ zabručel. „Jsi silný a otužilý.“

Lacho neodpověděl ani tentokrát. Pochvalu může člověk vyslechnout, ale nesmí dát najevo, že mu lichotí. Pýcha je neřest, a jen zlí, malí lidé si na pochvaly potrpí.

„Budeš stát na stráži,“ promluvil opět průvodce. „Nesmíš usnout. Musíš dávat pozor, aby nic nerušilo odpočinek lidí a zvířat. Dostaneš pušku, přestože jistě neumíš střílet. A nezapomeň se modlit. V těchto místech,“ ztišil hlas, „se často

objevují zlí duchové.“ Zabuřel zaklínadlo. „V klášteře tě naučili mnoha modlitbám. Kdyby se démoni černých hor objevili někde nablízku, zažeh je modlitbami.“

„To učiním, náčelníku.“

„Teď jdi a dobře se vyspi. Až přijde čas, vzbudím tě.“

Lacho se vrátil ke svým jakům. Snědl trochu ša, a přestože se usilovně snažil usnout, spánek nepřicházel. Lacho ležel po jakově boku a oběma rukama svíral pušku, kterou dostal od průvodce. Střelec opravdu nebyl valný, ale jestliže mu sám Taši Namga přikázal hlídat karavanu a dal mu pušku – znamená to, že ho všichni považují za celého muže.

Celou noc obcházel Lacho mezi jaky, jak se na strážného slušelo. Pozorně se rozhlížel, zastavoval se a naslouchal, zda nezaslechne šelest kroků nebo jiné zvuky věstící nebezpečí. Ale noc mýjela klidně. Jen občas prudčeji zadul vítr. Tu Lacho zašeptal zaklínadlo a vyhodil k nebi hrst malých kamének, aby odehnal demony. Ale přestože byl takový klid, cítil Lacho poprvé v životě nekonečnou moc a hrůzostrašnost hor. Možná proto, že tu byl poprvé, a možná proto, že viděl, jak se ve tmě rýsují ostré, černé obrysy vrcholků, mnohem vyšších, než byly vrcholky, které se tyčily nad jeho údolím. Zde už nesídlili lidé. Tady někde začínala nekonečná pustina, kterou pouze procházely karavany k solným jezerům. Čím dále na sever, tím více ubývalo zeleně, tím byly štíty vyšší a holejší a pustina strašnější. Prý tu nebyla ani voda, kterou by mohli uhasit žízeň. Lacho pociťoval hrůzu, ale nebyl to strach, spíš obdiv k neobyčejné moci bohů, kteří to zařídili na světě tak, že část určili pro lidi a část si ponechali pro sebe a pro duchy, kteří jim slouží. Severní hory byly jejich královstvím a chlapani ani nenapadlo, že by se dalo jít dál než k solným jezerům.

Ráno vyrazili na další cestu. Šli teď pomaleji. Stezka, sotva viditelná mezi skálami a kameny, vedla z jednoho horského hřebene na druhý. Výstup byl příkrý. Někdy za sebou museli táhnout jaky, kteří se vzpírali, neboť skalní převisy zahrazovaly cestu. Často vedla pěšina těsně po okraji bezedné propasti, která cenila tisíce skalních zubů. Jeden neopatrný krok, jedno

zakopnutí, a místo u cíle výpravy by se člověk ocitl v království boha Šindže.

Třetí den po přechodu sedla Lani spatřili v údolí mezi pustými šedivými pahorky vodní hladinu, která se třpytila ve slunci.

„Hle, první solné jezero!“ zvolal jeden průvodce. Všichni padli na tvář a klaněli se dobrým bohům, kteří jim pomohli, aby ve zdraví a bez úhony dorazili k vytouženému cíli.

„Lha-gjal-lo!“ volali pastýři a plnými hrstmi házeli drobné kaménky na tungbu, jehož bylo na tomto místě veliké množství.

Skončily obtíže dalekého putování, ale začala nová dřina.

Velká karavana se rozdělila na tři skupiny. Solných jezer tu bylo několik desítek. Některá byla malá, ukrytá mezi skalnatými břehy, jiná rozlehlá, jejich jiskřící hladina, zvrásněná větrem, se prostírala do dále.

Lidé z rodu Ha zaměřili k východnímu břehu velkého jezera. Na západním pobřeží sbírali sůl kočovníci z jiného rodu. Jaky odvedli do níže položeného údolí, kde tryskal pramen sladké vody a kde se zelenala skrovná travička. Několik pastevců ponechal Taši Namga u jaků, ostatní – s nimi i Lacho – se vrátili k jezeru.

Byla to těžká práce, těžší, než si Lacho představoval. Na odpočinek nezbývalo mnoho času, protože museli pracovat i v noci, kdy je nejlépe vidět, kde je vrstva soli na dně nejvyšší. Ráno se ukázalo, že je tam soli jen tolik, kolik se vejde na jednu lopatku. Staří pastýři vzdychali, naříkali, že si z nich jezero tropí žerty, a prosili Velkého Slaného – bratra mocného Luhu, boha vod – o milost a přízeň.

Celé dny odčerpávali vodu z tůní na břehu a tak získávali sůl. Sůl, která se usadila na dně, nabírali na lopatky a vysypávali na rozložené kůže, aby ji slunce vysušilo. Tůňky vyzdili kameny, i dno jezera u břehu, aby se usazující sůl nemísila s pískem.

Lacho si pro sebe vybral tři malé tůňky na břehu. Byly mělké a přes noc do nich nateklo málo vody. Dospělí, kteří už prodělali nejednu takovou výpravu, si nevšimli, že se na Lachových kůžích vrší jenom docela tenká vrstvička soli. Každý myslel na sebe, na svou rodinu, na to, aby co nejrychleji naplnil vlastní pytle. Lacho se trápil vlastní neschopností. Jestli to takhle půjde dál, vrátí se do bahu s prázdnými pytlí. Co mu řeknou Agu Dava a Rabdan a co budou po celý rok jíst? Bez soli se nedá žít, stejně jako bez vody. Z třiceti pytlů, jež měl naložit na své jaky, bude muset jeden věnovat stařešinovi rodu, dva lámům jako daň pro bohy, jeden průvodci, asi tři pytle spotřebuje rodina za rok, a ostatní musejí prodat, aby nakoupili čingku, nože, nádobí a zaplatili dluhy. Také by se jim hodilo pár jaků. A možná i kůň nebo oslík, protože ten jejich už je

starý a udřený – nehodí se pro daleké výpravy. Sůl je vedle jaků největší poklad. Ne, Lacho nemůže zklamat důvěru rodiny. Musí naplnit třicet pytlů solí.

Chtěl se zeptat na radu Taši Namgy, ale styděl se zabírat průvodci čas svými starostmi. Rozhodl se proto, že tůňky prohloubí. Po několik odpůdnů vyhrabával ztvrdlý písek a kameny. Rozedřel si prsty do krve, ale zato se teď přes noc v tůňkách nashromáždilo mnohem víc vody. A vrstva soli, která se usazovala na dně, byla větší.

Taši Namga často pozoroval oblohu.

„Až se objeví bílá oblaka podobná orlím křídům,“ říkal, „bude to dobré znamení. To přijde silný vítr, rozbouří jezerní hladinu a voda zalije břehy. Pak slunce vypije vodu a my sebereme sůl.“

To se také stalo. Za několik dní se strhla vichřice. Jezero, dosud klidné, zpěnilo hřebeny vln. Jako by někdo velikým klackem vířil vodu a zpíval při tom hrůznou, hučivou píseň. Pasterci odešli od břehu a čekali, až se vítr utiší. Lacho se skryl před prudkými závany mezi skálami a s úžasem hleděl na jezero. Dosud bylo tak tiché a hladké! Nejednou se z břehu díval na svůj obraz na hladině. Všelijak se šklebil, aby vypadal co nejdospěleji. Mrzelo ho, že má oholenou hlavu na znamení, že se má stát lámou. Kdyby mu byli před dvěma lety neostříhali vlasy, měl by dnes krásný dlouhý cop. Dotýkal se prsty svých tváří a hledal na nich vrásky, jež poznamenávají tvář dospělého muže. Jeho pleť, spálená sluncem a ošlehaná větrem, šustila pod dotykem prstů, ale zdaleka ještě nebyla tak hrubá jako pleť dospělého pasterce. Lacho se rád díval na svůj obraz ve vodě.

Nyní však jezero hučelo a prudké vlny bušily do pobřežních skal. Bolela ho z toho rámusu hlava a srdce se mu chvělo strachem. Co když se jezerní vody vzednou tak vysoko, že spadnou na lidi v údolí?

Sotva vítr utichl, obloha se vyjasnila. Černé mraky odpluly „domů“ na východ, byla to známka, že nastane pěkné, slunečné počasí. Lacho šel pomalu po břehu a vyhýbal se četným tůňkám. Slunce silně připalovalo, přestože bylo časně ráno a do

poledne bylo daleko. Kromě tůněk, které sám rozšířil, našel teď Lacho další prohlubně plné vody. Druhého dne z nich od svítání lopatkou vyléval vodu. Dělal to velmi opatrně, aby vodu nezkalil a nerozvířil sůl, usazenou na dně.

Čas plynul jednotvárně, ale rychle. Těžká práce přinášela viditelné výsledky. Vrstva soli na kůžích rostla. Slunce ji rychle vysušovalo. Pytle se zakulacovaly a hlásaly, že se práce chýlí ke konci.

Konečně nastal den, kdy Taši Namga svolal pastevice z rodu Ha a zavedl je na břeh jezera až k místu, kde drobné vlnky omývaly nápisy na úpatí velké skály. Průvodce vyňal z pytlíku miniaturu čhörtenu, uplácanou z másla, a postavil ji pod skálu. Potom kolem ní rozhodil hrst zrní a camby. Ostatní pastevice to udělali po něm. A všichni se při této oběti bohům radostně usmívali. Nevrátí se do svých bahů s prázdnými pytli. Naložení jakové ponosou do rodného údolí bohatou sklizeň.

Večer před západem slunce usedl Taši Namga doprostřed kruhu, který utvořili shromáždění pastevice, a vypil plnou číši čaje, do níž mu poprvé nasypali sůl z letošní sklizně. Po večeri zatleskal Taši Namga do dlaní a vyrazil hlasitý výkřik radosti. Také ostatní pastevice zatleskali. A k horským štítům se nesla píseň radosti a díkůvzdání.

„Daleko od solných jezer jsou naše bahy“ zanotoval průvodce a sbor mu odpověděl:

„Ó, daleko, velmi daleko...“

„Šli jsme přes mnohé hory a minuli mnoho propastí“ zpíval průvodce.

„Dobří bohové nás vedli k solným jezerům!“ volali kočovníci.

„Máme pytle plné soli.

Maše radost nezná mezí.

Ved'te nás, bohové, šťastnou stezkou,

k domům našich otců a bratří.“

Lacho zpíval s ostatními. A když píseň utichla, první vyskočil, vzal špetku soli, hodil ji k horám a pustil se do tance. Ostatní to přijali s pochvalným mručením. Chlapec zná prastaré

zvyky a ctí je! Ví, že nejmladší účastník výpravy má zatančit první.

Kočovníci tančili a zpívali do pozdní noci.

Sotva první sluneční paprsky ozářily vrcholky hor, začali se kočovníci připravovat na cestu. Svazovali dva a dva pytle k sobě a nakládali je jakům na hřbet. Lacho na to sotva stačil, přestože jaci poslušně leželi a čekali, až ucítí pytle na svých zádech. První čtyři páry pytlů se mu podařilo naložit, ale při pátém ho opustily síly. Marně zápasil s břemenem, nemohl je uzdvihnout.

„Počkej, Lacho, hned ti pomohu,“ ozval se soused, „jen co svážu poslední dva pytle.“

„To nic ... stačím na to sám,“ zabručel Lacho, polykaje slzy.

„Ty hlupáčku!“ zabručel soused, když zvedl Lachovy pytle. „Nacpal jsi do nich tolik soli, že je ani já nemohu uzvednout. Podívejme, podívejme, člověku se ani nechce věřit, že ti je teprve dvanáct let. Můj chlapec nemá takovou sílu, přestože je starší než ty. Agu Dava by měl v tobě dobrého pomocníka, kdyby ses nestal lárou.“

Pochvala osladila Lachovi roztrpčenost, a když svazoval náklad pod břichy zvířat, zapomněl na svůj neúspěch. Dokonce si tiše bručel včerejší píseň, když se vydali na cestu.

Šli teď pomaleji než před dvěma měsíci. Jakové se prohýbali pod nákladem a museli častěji odpočívat. Přesto však urazili každý den stejný kus cesty, jako když šli k jezerům. Dny už byly delší. Muži večer uléhali později a ráno vstávali časněji. Slunce nemilosrdně pražilo a Lacho kráčel jen v košili, ruce vytáhl z kožichu a spustil na boky. Jen ve stínu panoval věčný chlad, tam si Lacho vždycky musel kožich rychle navléknout. I vítr byl silnější, než když šli k jezerům. Jaro a časné léto zde bývají větrné a noci studené, až mrazivé. I ve dne, když slunce zakryly mraky, se hned ochladilo. Řídký vzduch se rychle ohříval a ještě rychleji chladl.

Pátého dne těsně před polednem, když strmou, klikatou cestou vystupovali k vysokému skalnatému štítu, Lacho, jenž

teď vedl své jaky v přední části karavany, spatřil před sebou průvodce, kteří se vraceli a mávali na ně čepicemi. Pasterci zneklidněli. Zůstali stát, zastavili celý zástup a čekali na vysvětlení.

„Vraťte se!“ volali průvodci. „Vraťte se!“

„Co se stalo?“ vykřikl starý kočovník stojící vedle Lacha.

„Blíží se strašlivá bouře! V sedle se strhl ošklivý vítr. Mohla by se utrhnout lavina!“ křičel průvodce.

Spěšně se vraceli. Lacho a čtyři jiní pasterci se teď octli sami na jedné straně širokého žlebu, který se hlubokou brázdou svažoval od sedla až ke dnu propasti. Ostatní kočovníci žleb ještě nepřešli.

Hukot větru sílil každým okamžikem. Jakové větrili nebezpečí, smutně chrochtali a neklidně poskakovali po úzké stezce. Lacho křičel a práskal bičem, aby je udržel v poslušnosti, ale vyděšená zvířata neposlouchala ani jeho, ani jiné poháněče.

„Zpátky! Zpátky!“ křičel Taši Namga, který se opět objevil na této straně žlebu.

Práskal bičem a vedl koně k největší skupině jaků. Křikem a ranami je odháněl od kraje žlebu.

„Přes žleb nesmíte!“ volal. „Mohla by se tam utrhnout lavina. Žeňte jaky dál od sedla, dál!“

Lacho běžel za jaky. Ohlédl se. Viděl, jak na druhé straně žlebu ženou pasterci zvířata opačným směrem. Jakové teď uháněli dlouhými skoky a Lacho musel dávat pozor, aby se nezřítil se strmého úbočí.

Prodírali se napříč skalním srázem.

A vítr sílil. Vyl stále hlasitěji a stále hrozivěji. Sluneční kouli zaclonil černý mrak. Nad horami se náhle setmělo.

„Rychleji!“ zařval chlapci do ucha Taši Namga.

Lacho strčil do jaka, který běžel poslední v řadě. Ten udeřil do jaka před sebou.

„Sem ke mně!“ snažil se průvodce překřičet jakot vichřice a mával čepicí.

Stál pod velikým skalním převisem, pod nímž široký a

nepříliš strmý výstupek poskytoval lidem i zvířatům úkryt. Jakové se tlačili jeden na druhého, snažili se dostat co nejbližší ke skalní stěně. Šílení strachem, ponuře kňučeli a strkali se. Každou chvíli se některý z nich mohl zřítit do propasti.

Svištění větru se změnilo v ohlušující hukot. Šest mužů muselo krotit zdivočelá zvířata. Vystavovali se nebezpečí, že je jaci shodí ze skalního výstupku anebo v strachu a zuřivosti probodnou rohy.

„Hoj! Hoj!“ řval Lacho a ze všech sil mlátil bičštěm do černých chlupatých boků. Najednou nastalo ticho. Vítr jako by odumřel. Na chvíli probleskl skulinou mezi černými mraky sluneční paprsek. Ticho až zvonilo v uších. A pak se ozval rachot. Nejprve jako vzdálená ozvěna hromobití, ale potom stále bližší, stále hrozivější, jako by se po úbočí řítily tisíce jaků, jako by lidem nad hlavou hřměly tisíce hromů. Pronikavě hvízdající vítr jim zvedl zpod nohou prach a drobné kaménky, rozvířil je a hnal dolů. Vířící prach bolestivě bodal do tváří. Lacho instinktivně zavřel oči. Hukot rostl, přehlušil dokonce i vytí jaků. V prašné mlze spatřil Lacho, jak opodál letí kámen velikosti jačí hlavy.

Jaké štěstí, pomyslel si, že jsme se stačili ukrýt pod tenhle převis!

Kdyby se byli opozdili, vichřice by je byla smetla do propasti. Ve vzdálenosti několika desítek délek biče létaly obrovské kameny, nesené prudkou vichřicí jako ptáci po nebi. S divokým rachotem se po úbočí kutálely mohutné balvany a strhávaly s sebou i větší kameny. Stěna prachu rostla a houstla a zakrývala všecko, celý svět.

„Óm mani padmé húm!“ šeptal Lacho. Cítil bolestné píchání pod oteklými víčky. Přesto se snažil mít oči dokořán, aby viděl na jaky. Věděl, že i když jsou ohlušeni hukotem a zděšeni tím, co se děje kolem, i když neslyší jeho hlas, cítí jeho přítomnost, a proto neskočí do propasti. Neustále tedy křičel své „hoj!“ a dlouhým bičem připomínal zvířatům, že jejich pán a majitel stojí vedle nich, že je s nimi.

Po úbočí se s rachotem nezadržitelně řítila nebezpečná

lavina.

Co když je to konec světa? děsil se Lacho Co když...

Ale než tuto myšlenku stačil dokončit, ztuhla mu hrůzou krev v žilách. Dva rozdráždění jakové se na sebe vrhli. I když to nebyla jeho zvířata, Lacho se k nim rozběhl a snažil se je bičem odehnat od kraje propasti.

Rozzuřená zvířata však nedbala ran. Jeden z jaků se najednou chtěl odrazit a skočit na protivníka – ale zadní nohy mu uklouzly po výstupku. Lacho se mu vrhl na pomoc, ale vtom jak pronikavě zařval a zřítíl se do propasti. Chlapec už jen viděl jak se ho zmocnily pařáty vichřice, jak metá kotrmelce a jak se za ním řítí kameny.

Lacho balancoval na kraji skály a práskal bičem. Neměl kdy myslet na sebe a na svůj strach. Musel stůj co stůj udržet jaky v poslušnosti. Totéž co on dělal i Taši Namga a čtyři jiní pastevci. Nebylo kdy myslet ani na to, čím byl jak, který zahynul. Jen aby těch obětí nebylo víc!

Neuvědomoval si, kolik času minulo od chvíle, kdy se octli na této skalní stezce. Zápasil s živlem tak mohutným, jaký si dosud nedovedl představit ani v nejbujnější fantazii. Byl už se silami u konce, ale nepoddával se náporu vichřice, nevolňoval napjaté svaly.

Svištění větru utichlo stejně náhle, jako propuklo. Za stěnou prachu bylo stále ještě slyšet dunivý, ale už slábnoucí rachot laviny. Jen tu a tam se ještě utrhl nějaký kámen. Potom všechno utichlo. Prach se pomalu usazoval, vyjasnilo se a poháněči znovu spatřili blankyt čistého, slunečného nebe. Jenom na severu se černaly hradby mraků, prozrazující, kam odlétl vítr. Jako skrz mlhu uslyšel Lacho daleké volání. Ohlédl se. Vedle něho stál Taši Namga a něco křičel.

To je divné, pomyslel si Lacho. Průvodce křičí, ale já nic neslyším.

Byl ještě úplně ohlušen. Polykal sliny, aby se zbavil toho nepříjemného pocitu. Trvalo to delší dobu. Konečně k němu proniklo průvodcovo volání:

„Stůjte tady a hlídejte jaky! Hned se vrátím!“

Doprovázel Taši Namgu pohledem. Průvodce přeskakoval z balvanu na balvan a spěchal směrem ke žlebu. Když jim zmizel z očí, pohlédl Lacho na své sousedy. Jejich tváře, pokryté vrstvou šedobílého prachu, byly sotva k poznání. Jeden z nich se snažil postavit na nohy jaka, který ležel na zádech.

Chlapec otřepal svou kožištinovou čepici a setřel si prach s rukou a tváří. Pohledem spočítal své jaky. Nechyběl ani jeden. S úlevou si oddychl.

Taši Namga se brzy vrátil. Bylo na něm vidět, že nepřináší dobrou zprávu. Ale nikdo se nevyptával, věděli, že jim průvodce sám všechno řekne, až bude čas.

„Povedete jaky tamhletudy,“ ozval se Taši Namga, chytil svého koně za uzdu a vyrazil opačným směrem, než byl žleb.

„A co naši bratři?“ zeptal se starý pastýř, který předtím zvedal svého jaka.

„Pojďte,“ řekl stroze průvodce. „Radit se budeme potom.“

Vykročili za průvodcem, opatrně se vyhýbali nově vytvořeným závalům. Teprve když došli k sedlu za skalním

výběžkem, zůstal Taši Namga stát. Mezi kameny nesměle vykukovala suchá stébla loňské trávy. Pustili jaky, aby se napásli, a sami usedli na zem jako jejich průvodce.

„Přišel jsem o jaka,“ naříkal jeden pastýř. „Ó já nešťastný! Přišel jsem o jaka! Necht' je proklet...“

„Mlč,“ zavrčel Taši Namga. „Můžeš za to sám. Měl jsi na zvířata dávat pozor a nelézt jim ze samého strachu pod břicha jako baba,“ zabručel pohrdavě. „Nebýt Lacha, byl bys přišel o dva jaky, ne o jednoho.“

„Ó já nešťastný,“ naříkal pastýř. „Co si teď...“

„Pssst,“ sykl průvodce. „Přestaň už naříkat.“ Rozhlédl se kolem. „Je nás šest, že? A kolik máme jaků?“

„Já jich mám patnáct,“ ozval se Lacho.

„A já dvakrát deset,“ odpověděl starý pastýř.

„Já třikrát deset.“

„Mně jich pět chybí. Zůstali za žlebem. Tady jich mám desetkrát pět.“

„Já mám čtyřikrát pět jaků,“ prohlásil poslední.

„Kolik to je dohromady?“ obrátil se průvodce k Lachovi.

Chlapec počítal, pomáhaje si přitom prsty, jak nejrychleji mohl.

„Sto a třikrát deset a ještě pět,“ odpověděl vážně.

„Mnoho jaků, málo lidí,“ zabručel Taši Namga.

„Proč se nevrátíme k ostatním?“ otázal se naříkavým hlasem ten, který přišel o jaka. „Proč tady sedíme?“

„Nemůžeme se vrátit,“ řekl Taši Namga. „Lavina strhla půl břicha velké hory. Nepůjdeme přes žleb.“

„Co budem dělat?“ zeptal se klidně starý pastýř, ten, který měl nejvíc jaků.

„Půjdeme sami,“ řekl průvodce. „Bude to těžké, ale nic jiného nemůžete dělat. Tamti,“ ukázal pohybem hlavy v tu stranu, kde zůstala většina mužů z jejich rodu, „se dostanou do údolí přes sedlo, a my si musíme hledat jinou cestu.“

„Ó bohové!“ zasténal opět ustrašený pastýř.

Průvodce si s pohrdáním odplívl.

„Půjdeme po stezce černých zbojníků,“ prohlásil po úvaze.

„Už jsem tamtudy jednou šel. Jestliže nás bohové ubránili před duchy horských lavin, ubrání nás i před bandity.“

„Zabijí nás a vezmou nám jaky!“ plačtivě zvolal zbabělec.

„Tak zůstaň sedět tady, synu zdechlé krysy,“ zavrčel průvodce. „Ale my...“ rozhlédl se tázavě po ostatních.

Souhlasně pokývali hlavami. Lacho, který na sobě cítil průvodcův pohled, kýval hlavou tak energicky, že mu div nespadla čepice. Taši Namgův pohled mu prozradil víc než slova: byl uznán za plnoprávného, dospělého pastevce. Prodělal těžkou zkoušku, jaké se chlapci obvykle nepodrobují – a vyšel z ní důstojně jako vítěz. Neměl se zač stydět.

„Půjdeš jako druhý,“ prohlásil Taši Namga, když sehnali jaky dohromady a chystali se na další cestu. „Já půjdu těsně před vámi,“ obrátil se k ostatním. „Musíme se držet pohromadě, protože nemáme druhého koně jako záštitu.“

Když před soumrakem stanuli na hřebeni a přešli přes něj na západní úbočí porostlé trávou, Taši Namga ukázal chlapci na štíty v dáli.

„Vidíš tu horu, jejíž vrcholek se podobá sedmi zubům?“

Lacho se podíval tím směrem. Na obzoru, na pozadí temnicí oblohy, rýsovaly se štíty pokryté věčným sněhem. Jeden z nich vybíhal daleko na jih a opravdu připomínal široce vyceněné zuby. Nyní byl bílý štít zbarven krvavým ruměncem zapadajícího slunce.

„Až tam musíme dojít?“ zeptal se Lacho co možná lhostejným tónem, přestože se zděsil té dálky a výše hor.

„Ano. Za sedm dní bychom měli být pod nejnižším zubem. Tamtudy vede cesta Černých zbojníků.“

Nebýt laviny, byli bychom už za pět dní v prvním letním sídlišti, pomyslel si s lítostí Lacho.

„A odtamtud už to není daleko,“ řekl nahlas se skrytou nadějí.

„Není,“ potvrdil Taši Namga. „Odtamtud to máme domů dva dny cesty.“

Lacho si dřepel vedle průvodce a díval se na zasněžené štíty, které je obklopovaly ze všech stran a které se třpytily v

záblescích zapadajícího slunce.

„Řádí černí zbojníci na té stezce i teď?“ řekl nesměle, ale hned své otázky litoval. Taši Namga by si ještě mohl pomyslet, že se banditů bojí. Úkradkem sevřel svou dýku.

„Myslím, že ne.“ V průvodcově hlase necítil posměch. „Staví se tam cesta a slyšel jsem, že zbojníci odešli někam dál.“

„Co to znamená – staví se cesta?“ podivil se Lacho. „Cesty se přece nestavějí! Cesty vznikají samy, když lidé, jaci, koně a osli procházejí stejnými místy. Nohy a kopyta udusávají půdu, odhazují kameny, a tak vznikne stezka nebo cesta. Stavějí se jen domy, čhörteny... Co to znamená: staví se cesta?“ opakoval směleji svou otázku. „Tak jsi to přece řekl, náčelníku?“

„Ano,“ přitakal Taši Namga.

Přisedli si k nim ještě dva pastevci, aby si poslechli, o čem hovoří průvodce s malým Lachem.

„Stavějí tam Číňané,“ řekl Taši Namga. „Lámou skálu a udusávají půdu v sedlech.“

„Nohama?“ podivil se starý kočovník.

„Ne, mají takovéhle,“ rozložil ruce, jako by ukazoval, jak velké, „takovéhle kameny a těmi udusávají půdu. A tak stavějí cestu. Moc širokou cestu. Jako odtud až k támhletomu balvanu,“ ukázal na balvan, který ležel dvacet kroků od nich. „Vyprávěl mi to bratr, který šel s jednou karavanou daleko na severovýchod.“

„Nač potřebují tak širokou cestu? Copak někdo žene jaky po cestě ve stádu?“

„Po té cestě přijedou železní draci, o kterých mluvil Agu Nim.“

„Železní draci?“ nadskočil Lacho vzrušením. „Takoví, co řvou a řítí se vpřed, přestože nemají nohy?“

„Ano, takoví. Číňané slibují, že na nich přivezou spousty, spousty čaje.“

„Třeba ty železné draky uvidíme,“ toužebně si povzdychl Lacho.

Kočovníci se dáli do smíchu a snažili se přemoci hrůzu z pomyšlení, že by se mohli s takovou nestvůrou setkat.

„Raději ne,“ zabručel starý pastýř. „Ještě by se nám splášili jaci.“

Každý den docházeli k novému vrcholku, každý den se zmenšovala vzdálenost, která malou karavanu dělila od sedla Černých zbojníků. A každý večer vyhledával Lacho vrcholek zježený zasněženými skálami a snil o setkání s podivnou stvůrou, kterou si Číňané podmanili.

Dvanáctého dne od zřícení laviny stanuli na úpatí vysokých hor. Jejich nižší úbočí byla porostlá šťavnatou trávou, výš začínaly skály a šedivé plochy holé, kamenité půdy. Tamtudy vedla jejich stezka. První úsek zdolali bez obtíží a před večerem se zastavili v malém sedle. Zasněžený štít vyrůstal těsně nad jejich hlavami. Zdálo se, že stačí vyskočit a dosáhnout na vrchol, ale ve skutečnosti je čekal ještě celodenní pochod, než se octnou v šedivém průchodu u paty nebetyčných štítů, na kterých nikdy nestanula lidská noha a kam neproniknou ani rychlí, neohrožení orlí.

Utábořili se kousek za sedlem.

„Oheň nebudeme rozdělovat,“ prohlásil Taši Namga, když pastevci začali sbírat suché trsy trávy.

„Proč?“ podivil se jeden z nich.

„Není třeba,“ netrpělivě odpověděl průvodce. „Bude lepší, když zůstaneme potmě.“

„Máš strach z banditů?“ znepokojil se tázající. „Říkals přece, že ...“

„Vím dobře, co jsem říkal,“ rozzlobil se Taši Namga. „Lidé povídají, že odtud bandité odešli, protože tu Číňané stavějí silnici. Ale přesto musíme být opatrní. Dost možná, že stavějí silnici někde jinde, dost možná, že se bandité vrátili. Kdo to může vědět? Je nás málo, a jestli rozděláme oheň, uvidí i malé dítě, jak je nás málo.“

Spoutali jaky těsně k sobě. Taši Namga prohlásil, že bude této noci tábor hlídat sám. Lacho sebou zpočátku neklidně vrtěl – strach, že by je mohli bandité přepadnout, a naděje, že třeba spatří draka, mu odháněly spánek z víček. Ale konečně ho únava zdolala.

Probudil ho hluk. Zpola bez sebe vyskočil a popadl svou dýku.

Vzpamatoval se, teprve když se jeho druhové rozesmáli. Chystali se už na další cestu.

Když šest mužů s karavanou jaků vstoupilo do úzké rokle lemované skalními stěnami a klikatě stoupající vzhůru, slunce růžově rozjasnilo temnou oblohu na východě. V rokli byla zima a šero. Cesta se táhla podél koryta prudké bystřiny, která asi před mnoha staletími vymlela tvrdou skálu a vyhloubila si cestu do údolí. Brzy na jaře, kdy ve vysokých horách taje nejvíc sněhu, se valí potok širokým proudem a jeho vody zaplní celou roklinu. Avšak nyní, kdy velká voda už dávno odplynula, tek l potok úzkým korytem. Cesta byla široká, dlážděná hladkými kameny. Průvodce jel jako obvykle první. Jakové šli v hustém stádu a vedle nich kráčeli pastevci. Průvod uzavíral starý pastýř s obličejem poznamenaným neštovicemi.

Přestože cesta stoupala, šli rychle, míjeli jednu zatáčku za druhou. Často se jim zdálo, že úvoz uzavírá skalní stěna vyrůstající přímo proti nim, že tam průsmyk končí. Ale když přišli blíž, ukázalo se, že úzké koryto se zatáčí a vede dál. Dupání jačích kopyt se dutě rozléhalo, neslo se ozvěnou mezi skálami a ozvěna znásobovala hluk, takže se zdálo, jako by průsmykem táhlo stokrát sto zvířat.

Blížili se právě k dalšímu zákrutu, když tu Taši Namgův kuň zaržál. Lacho jen spatřil, jak průvodce strhl s ramene pušku a s úsilím donutil vzpínajícího se koně k poslušnosti. Téměř současně zazněl nad roklí rachot zveličený ozvěnou. Jaci poplašeně zachrochtali. Zezadu se ozval křik. Lacho se ohlédl a viděl, jak i ten poďobaný pastýř popadl pušku a zamířil jí na jakéhosi muže, který obratně skákal po skálách.

„Banditi!“ zařval Lacho a uskočil před zdivočelým jakem.

Spatřil druhého zbojníka, který skákal jako kamzík po skalních výstupcích a snažil se dostat na dno rokliny.

„Hoj!“ zařval Lacho změněným, cizím hlasem a vrhl se na nepřítele.

Ten se právě chystal k poslednímu skoku.

Kdybych tak měl pušku! pomyslel si zoufale Lacho, rozmáchl se ze všech sil a práskl dlouhým bičem. Bandita vykřikl a odrazil se. Chtěl dopadnout na jačí hřbet. Ale řemen biče byl rychlejší než člověk. Podle banditova výkřiku poznal Lacho, že tentokrát mířil dobře. Trhl bičistěm, protože řemen se obtočil kolem bandity. Současně popadl kámen a hodil jím naslepo před sebe. Hry z pastviska mu teď byly k něčemu dobré. Lacho měl bystrý zrak a obratnou paži. Pečlivě zamířil ještě jednou a druhý kámen zasáhl banditu, než se mu podařilo získat rovnováhu a zvednout pušku. Zbojník upadl, zmizel pod jačími kopyty. Lacho se k němu prodíral. Musel dávat pozor, aby ho vyděšená zvířata a neušlapala. Bandita s námahou vstával.

„Tu máš!“ zařval Lacho potřetí a práskl banditu bičem přes hlavu.

Zbojník se zhroutil a dopadl na kámen. Lacho se jedním skokem octl vedle něho. Necítil strach, jen velký, strašný hněv. Než se bandita zvedl, Lacho ho omráčil kamenem do hlavy a zmocnil se pušky, která zbojníkovi vypadla z ruky. Jeho odvaha teď ještě vzrostla. Mohl ležícího zastřelit, ale věděl, že zabít člověka je nejstrašnější hřích.

Pak spatřil, že v dolní části rokle zápasí poďobaný pastýř se dvěma bandity. Křikem si razil cestu mezi jaky a běžel pastýři na pomoc. Mimoděk stiskl spoušť. Puška vystřelila. Překvapení zbojníci ustoupili a také vypálili z karabin.

Lacho si všiml, že poďobaný pastýř zamával rukama a klesl k zemi. Chlapce zaslepil vztek. Vrhł se na zbojníky. Byli už tak blízko, že nemohl střílet. Popadl tedy pušku za hlaveň, zamával jí nad hlavou a vrhl se na nejbližšího banditu. Oba upadli na zem. Lacho ucítil tupou bolest v krku, ale neměl čas o tom přemýšlet. Zaryl prsty do zbojnickovy tváře a druhou rukou hledal za pasem dýku. S námahou ji vytáhl. Bodl banditu ze všech sil. Uslyšel jeho výkřik a uskočil. Byl nejvyšší čas, protože druhý zbojník se už chystal ke skoku. Nestřílel, měl strach, že by postřelil kamaráda. Lacho však byl obratnější. Než dýka, mířící na jeho hrud', urazila polovinu cesty, pověsil se

banditovi na druhou paži a zakouzl se mu do ucha. Ucítil slanou chuť krve. Mocný úder ho odhodil stranou. Rozzuřený bandita přitiskl Lacha k zemi a popadl ho za krk. Chlapec se marně snažil rozevřít banditovy palce, které mu svíraly hrdlo. Zakuckal se. Kopal, ještě se bránil kopanci, ale už ztrácel sílu. Krev mu hučela v uších a ve skráních, chroptěl. Padl na záda... V tom okamžiku pocítil úlevu. Mlhou, která mu zastřela oči, spatřil, jak bandita utíká, pronásledován jedním z pastýřů.

Zvedl se. Točila se mu hlava, ale to trvalo jenom okamžik. Hned se mu bojovnost vrátila. Zvedl pohozenou pušku a

rozhlédl se. V chrochtání jaků zaslechl průvodcův hlas:

„Sežeňte jaky dohromady! Sežeňte jaky dohromady!“

Lacho se rozběhl do nitra rokle.

Musíme pochytat jaky, pomyslel si. Rozprchli se a teď by se stali kořistí banditů.

Nepomyslel na nebezpečí, jaké mu hrozí za každým skalním výstupkem. Nesmí přijít o jaky. Dva teď spatřil před sebou.

„Jahu! Jahu!“ zvolal a přidal do kroku, aby se jim postavil do cesty. Jaci se nerozhodně zastavili. Využil té chvíle, předběhl je a hodil po nich kamenem. Vrátili se ke stádu.

Rozhodl se, že ještě doběhne k dalšímu výstupku, mohlo se stát, že nějaký jak zaběhl až tam. Sevřel pušku a dlouhými skoky vyrazil kupředu. Zpoza dalšího výstupku vyskočili tři jaci. Za nimi běžel pastýř, jehož jaka pohltila lavina.

Ten tedy udeřil banditu, který mě škrtil, pomyslel si vděčně Lacho.

„Pojď zpátky!“ zvolal pastýř, když doběhl k Lachovi. „Zbojníci utekli,“ dodal vesele a zhluboka si oddychl.

„Děkuji ti,“ řekl Lacho a hluboko sklonil hlavu. „Nebýt tebe, nebyl bych už naživu.“

Pastýř zastavil Lacha pohybem ruky.

„Ty jsi větší chlapík,“ prohlásil s obdivem. „Viděl jsem, jak jsi udeřil bičem jednoho banditu. Byla to dobrá rána. Tak vládnou bičem jen nejlepší kočovníci. A dokázal jsi mu vzít pušku!“

Lacho pocítil, jak mu radostí tepe krev ve spáncích.

„Můj život patří tobě,“ řekl tiše a ještě jednou sklonil hlavu.

Když se vrátili na místo boje, jaci už se uklidnili a netrpělivě hrabali kopyty, jako by se chtěli co nejrychleji vydat někam, kde najdou dost trávy.

„Honem! Honem!“ volal Taši Namga.

Stál a držel koně za uzdu. V sedle seděl spoutaný bandita a sténal. Ten, kterého Lacho bodl nožem. Dva jiní leželi na zemi. Oba mrtví.

Podobaný pastýř se držel za tvář. Mezi prsty mu v hustých kapkách stékala krev. Kulka ho zřejmě zasáhla do tváře. Když k

němu Lacho přistoupil, starý mu poklepal na rameno.

„Děkuji ti,“ zašeptal.

„Honem! Honem!“ pobízela je průvodce. „Musíme se co nejdříve dostat z rokle, bandité by se mohli vrátit. Ty, Lacho,“ přikázal, „půjdeš poslední. Tu máš,“ podal mu několik nábojů. „Třeba je budeš potřebovat.“

Lacho si přehodil pušku přes rameno, aby ji v případě nutnosti mohl rychle sundat. Zvedl se země dlouhý bič, který ztratil v zápalu boje. Počkal, až přejdou kolem něho poslední jakové, práskl bičem a energicky vykročil za nimi. Připadal si jako skutečný bojovník.

ČTVRTÁ KAPITOLA

„Zítra budeme doma,“ prohlásil Taši Namga.

Velký průsmyk zůstal vysoko a daleko za nimi. Kdykoli si Lacho vzpomněl na poslední zážitky, lítostivě si povzdychl. Spěchal k Velkému průsmyku s nadějí, že uvidí, jak se staví silnice, a že spatří železné draky. Průsmyk však byl pustý, jen vítr se v něm proháněl, vířil prach a cloumal modlitebními praporky. Po cizích lidech ani stopy.

Nebyl zklamán jen Lacho.

Pod'obaný kočovník řekl ironicky Taši Namgovi, když došli do průsmyku:

„Tvůj bratr má kukaččí jazyk a kukaččí duši.“

Starý pastýř s tváří poznamenanou banditovou kulkou se dal do smíchu. Taši Namga hněvivě prskl. Ale Pod'obaný se nespokojil jen s jednou kousavou poznámkou.

„Ještě jsem neohluchl a neztratil paměť. Ty, Taši Namga, jsi nám přece vyprávěl, že ve Velkém průsmyku pod Sedmi zuby už nejsou bandité, že sem přišli Číňané a stavějí tu tákovouhle cestu,“ rozložil rukama. „Půjčte mi oči, asi jsem oslepl, protože nevidím ani tu širokou cestu, ani Číňany, ani železné draky. Co tomu říká Taši Namga?“

„Můj bratr nelže,“ zahlučel zachmuřeně průvodce.

„Aha, to nás asi mámí zrak a sluch,“ zakuckal se smíchy Poďobaný a na znamení, jak se baví, se plácl do kolen. „Ty snad vidíš cestu, vidíš řvoucí železné draky, Taši Namgo?!“

Lacho se nevmísil do rozhovoru. Nechtěl se dobrého průvodce dotknout. Každý člověk může mít bratra lháře, a nikomu není příjemné se k tomu přiznat. Bylo mu však líto, že se z vyprávění vyklubala pohádka a že jeho naděje byla marná.

„Rozvažte mi ruce a já vám něco řeknu,“ zachraptěl zajatý bandita.

„Mlč!“ zavrčel Taši Namga.

„Rozvaž mi ruce a řeknu ti něco, co navrátí tvému zraku dobré jméno,“ nenechával se odbýt bandita.

Průvodce tázavě pohlédl na ostatní pastevece.

„Rozvaž mu ruce,“ souhlasil stařík s poraněnou tváří. „Ať mluví. Kdyby chtěl utéci, zastřelím ho,“ sundal s ramene pušku.

Bandita, který zpola ležel pod skálou, dlouho mával pažemi.

„Co jsem vám udělal?“ zeptal se Taši Namgy.

„O tom rozhodne rada starších. Tak mluv, jinak ti zase ty pracky svažu,“ usadil ho průvodce.

„Mám hlad,“ povzdychl si bandita.

Zamračeně pohlédl na Lacha, který seděl na svahu.

Nikdo se neozval.

„Tamhleta mizerná krysa,“ zařval bandita a ukázal hlavou na chlapce, „má ostré zuby!“

„Jestli ještě jednou řekneš o statečném Lachovi, že je krysa,“ zvolal Poďobaný a popadl bič, „budeš si celý den počítat pruhu na tváři! Sám jsi podlá krysa, kterou přemohl chlapec z našeho rodu,“ dodal pyšně. „Taši Namgo, svaž mu ruce a zacpi mu hubu špinavým hadrem. Ať mlčí.“

Vytáhl ze záhradří starý hadr a vyválel ho v blátě.

„Nechte mě!“ zvolal bandita. „Neřekl jsem o chlapci nic zlého. Bolí mě noha a mám hlad.“

„Nejdřív řekni to, co jsi nám slíbil říci,“ žádal Poďobaný.

Taši Namga vzal řemen, kterým měl zajatec svázané ruce.

„Dejte mi aspoň hrst camby,“ pokorně prosil bandita.

„Nemohu mluvit, když mám prázdné břicho.“ Chlapci bylo zbojníka líto. Vítěz nesmí nenávidět poraženého. Bandita je také člověk. I když zlý. Za to ať ho potrestají bohové a rada starších. Ale člověka nelze trestat hladověním.

Odlomil kousek čhury a hodil ji banditovi do klína. Ten si dychtivě vecpal celý kus do úst a začal hlasitě žvýkat. Taši Namga neřekl nic, ale když zbojník spolkl poslední sousto, nalil do číše čaj a dal mu napít.

„Tvůj bratr nelhal,“ řekl zajatec, když dopil. „Číňané už jsou blízko. Tři dny odtud na východ. Vím to proto, že kvůli nim... Eh,“ mávl rukou, „byli byste nás nepřemohli, kdybychom byli nemuseli opustit staré skrýše a rozejít se. Několik nás číhalo v rokli, když jste tam přišli.“

Taši Namga se hrdě rozhlédl po posluchačích. Jeho bratr nelhal.

To však Lachovi nevrátilo dobrou náladu. Co z toho, že se někde staví silnice, že po ní někde uhánějí tajuplní draci, když on je nespátří.

Chystal se ke spánku, tak blízko sídliště, po němž se mu stýskalo celé tři měsíce, a teď litoval, že výprava končí. Zažil tolik nových dojmů, tolik radosti! Dokázal svému rodu, že je opravdový muž a opravdový kočovník. Jeho sláva po návratu nepomine – budou i nadále říkat „statečný Lacho“ a obdivovat jeho činy. Taši Namga jej tak nazve první a první oznámí rodu, že zajatce získal Lacho, že Lacho ukořistil v bitce pušku a zachránil život starému pastýři, že se rval jako mladý tygr a ... hoho, bude co vyprávět, před bahem Agu Davy se budou scházet pastevci, aby si poslechli vyprávění o Lachově udatnosti. Kdybych tak ještě spatřil ty železné draky! povzdychl si toužebně a usnul.

Dlouhá řada jaků sestupovala do údolí, uzavřeného ze tří stran malebnými pahorky. Slunce stálo vysoko na bezmračné obloze a ozařovalo šťavnatou zeleň pastviska, od níž se bahy kočovníků odrážely jako černé skvrny. Na svazích se pásly stovky jaků, tu a tam se běhalo stádečko ovcí. Na úpatí pahorku,

s něhož sestupovala karavana, se shromáždil dav lidí. Netrpělivé děti se jim s křikem rozběhly v ústrety.

V čele karavany jel na koni Taši Namga. Místo kožišinové čepice si pro tuto slavnostní chvíli nasadil úřední hnědý kolpak zdobený velkým bílým kamenem, aby bylo zdaleka vidět, že se s jaky nevrací nikdo jiný než sám zástupce stařešiny rodu. Koni vpletl do hřívy barevné stužky, které vlály ve větru jako pestrá duha. Když se objevili v údolí, dav kočovníků je uvítal radostným voláním. Nikdo se však nevrhl ke svým nejbližším, o jejichž osud se tak dlouho strachoval. První uvítání náleží hlavě rodu, teprve pak přijdou na řadu rodiny.

Za Taši Namgou netrpělivě dupali jaci, kteří cítili, že se jejich námaha chýlí ke konci – konečně se zbaví břemene a dosyta se napasou. Vedle nich šli pastýři, práskali biči a vesele pokřikovali. Průvod uzavíral Lacho. S puškou přes rameno, s dýkou za pasem, s dlouhým bičem v pravé ruce a v kožišinové čepici, furiantsky posunutě do týla, nevypadal jako chlapec. Vypadal spíš jako mladý, ale zkušený poháněč jaků. Jít na konci karavany je přece velká čest! Skoro stejně velká jako jít v jejím čele. Místo na konci je důkazem toho, jakou důvěru mají účastníci výpravy k pastýři, který střeží týl karavany.

V davu, který je vítal na kraji údolí, spatřil Lacho bratra Rabdana a sestru. Usmál se na ně a pokýval hlavou. V bratrově tváři však spatřil smutek. Srdce mu sevřela zlá předtucha. Že by se zase něco stalo, nějaké nové neštěstí?

Ale neměl kdy o tom přemýšlet. Karavana už došla doprostřed údolí a mířila k největšímu bahu, před nímž se shromáždila rada starších. Dav dětí a dospělých, kteří doprovázeli průvod smíchem a pokřikem, ztichl. Taši Namga seskočil s koně a pomalým krokem, který vyjadřoval úctu k radě starších, se blížil k bahu. Jaci se tlačili jeden na druhého a netrpělivě chrochtali. Lacho podstoupil vlevo, aby lépe viděl, co se děje.

Stařešina rodu měl na sobě slavnostní úbor – atlasovou žlutou kápi, která mu sahala až po kolena, a žlutou helmu s tmavomodrou kuličkou na temeni. Zvedl ruku. Všichni zmlkli. Taši Namga přistoupil k misce camby, stojící na vyvýšeném místě a ozdobené po obvodu máslovými kuličkami, vzal do ruky vysokou nádobu, rovněž ozdobenou hrudkami másla, vyslovil nahlas zaklínadlo a postříkal cambu čangem. Po této obětní ceremonii o krok ustoupil a řekl:

„Mocný náčelníku, důstojní starci! Já, váš nehodný sluha Taši Namga, jsem přivedl muže a jaky z výpravy pro sůl. Vrátilo se šest pastevců a sto a třikrát deset a ještě pět jaků. Cesta byla těžká, ale dobří bohové nám pomáhali. Zlí duchové hor přikázali větrům, aby probudili duchy lavin. S děsem v srdci jsme se dívali, jak se do propasti řítí kameny větší než velká khangpa. Lavina nás odřízla od našich bratrů, ale bohové nás vedli jinou stezkou. Ve skalní rokli nás přepadli bandité, ale i tehdy nám byli bohové milostivi. Pohlédněte, ó důstojní, a spatříte jednoho banditu přivázaného ke hřbetu jaka. Je to zajatec, kterého jsme lapili, protože mu statečný Lacho probodl dýkou stehno. Bohové nám dali dost síly, abychom vydrželi obtíže daleké cesty a přivedli nás zpátky, sem, mezi lidi našeho rodu.“

Taši Namga se odmlčel a v davu se ozvalo mručení na znamení obdivu a uznání. Lacho se hrdě rozhlédl po shromáždění. Průvodce ho pochválil! Ale srdce mu opět sevřel neklid a zlá předtucha. Proč nikdo nevolá jeho jméno, jak přikazuje starý obyčej? I průvodce byl udiven a nejistě se rozhlížel.

Stařešina postoupil o krok kupředu.

„Vítej, Taši Namgo, vítejte bratři,“ řekl hlasitě. „Čekali jsme na vás, a přestože naše srdce trýznily obavy, rozum nám říkal, že se navrátíte ve zdraví. Prosili jsme bohy, aby bděli nad vámi, a bohové vyslyšeli naše volání.“

Při těchto slovech vzal stařešina džbán s čangem a pokropil jím obětní misku camby.

Tím uvítací ceremoniál skončil. Členové rodin se rozběhli

uvítat muže, kteří se vrátili s jaky. Rabdan přistoupil k Lachovi.

„Vítej, Lacho,“ řekl krátce a zavolal sestru. „Odved’ jaky,“ přikázal.

„Hej, Lacho!“ zvolal Taši Namga. „Odvaž zajatce a přived ho k stařešinovi.“

Chlapec, rozčilený bratrovým chováním, jen s námahou rozvázal uzly. Třásl se na celém těle. Stále nemohl pochopit, co to všechno znamená. Kdyby se něco stalo v jejich bahu, byl by mu to bratr hned řekl... Šťouchl do zajatce, sevřel řemen a zamířil ke stařešinově bahu. Náčelník právě něco říkal Taši Namgovi. Lacho spatřil na průvodcově tváři údiv.

„Pojď sem, Lacho,“ rozkázal stařešina.

Chlapec pustil řemen, a sehnul, s rukama vztaženýma před sebe, přistoupil k hlavě rodu.

„Moro!“ zvolal stařešina. Za jeho zády se objevil silný, podsaditý pastevec s červeným obličejem. Lacho ho znal. Moro byl čupön, desátník rodu. Jeho povinností bylo udržovat lidi v poslušnosti. K tomu mu sloužil zvučný hlas, tvrdé pěsti a za pasem zastrčený karabáč z tenkých řemíků.

Oč jde? pomyslel si zděšený Lacho, když viděl přicházet čupöna. Nespáchal jsem přece žádný zločin!

Čupön mu položil ruku na rameno. Chlapci se zatmělo v očích.

„Odved ho mezi skály,“ přikázal stařešina, „a dokud nezavolám, ať nechodí mezi lidi.“

Moro strčil do chlapce, strhl mu s ramene pušku, položil ji před stařešinu a sykl:

„Jdi!“

„Počkej,“ zadržel ho stařešina. „Ta puška je Lachova, může si ji nechat, ale zatím mu ji nedávej do ruky. Nebo ne,“ dodal po chvíli, „ať si ji nechá u sebe Taši Namga.“

Lacho šel s čupönem k osamělé skupině skal a zeptal se ho tiše:

„Spoutáš mi ruce, Moro?“

„Ne,“ odpověděl desátník, „to mi nepřikázali.“

„Ale proč mě nepustili do bahu, proč se mnou zacházejí jako

se zločincem? Proč místo...“

„Proč, proč!“ sykl Moro. „Ptáš se jako stará baba nebo jako malé dítě. Všechno se dozvíš, až přijdeš před soud starších. Sám víš nejlíp, co sis nadrobil.“

„Já?“ upřímně užasl Lacho. „Neudělal jsem nic zlého!“

Čupön se dal do smíchu.

„Uvidíme, co řekneš před radou starších. Kdo utekl z kláštera? Já? Já jsem oklamal rod?“ ptal se posměšně.

Takový obrat událostí Lacho neočekával. Lámové si na něho zřejmě stěžovali a žádali, aby ho rod potrestal. Zachvěl se při pomýšlení, co ho může potkat. Mohou ho přivázat ke sloupu hanby, mohou ho přikovat na pranýř, mohou jeho jméno napsat na kousek plátna, pak jej spálit a tím ho odsoudit k věčnému zapomnění. Všecko závisí na tom, co lámové žádali, protože ani stařešina, ani rada starších se neodváží protivit se jejich vůli.

Co si má počít, kde hledat ochranu a pomoc?

Do večera seděl mezi skálami, až čupön spatřil znamení v údolí a vyzval ho, aby šel s ním.

Na vyvýšeném místě před stařešinovým bahem se shromáždila celá rada starších. Seděl tam i Agu Dava a bedlivě se vyhýbal pohledům přivedeného synovce.

Když stařešina vykonal oběť, řekl pastevcům:

„Stojí před námi Lacho z rodu Ha. Jeho otec chtěl, aby se stal lámou. Chlapec však utekl z kláštera, oklamal svůj rod tím, že útěk zatajil a šel s výpravou pro sůl. Před měsícem jsme tu poslouchali hlasy důstojných lámů. Stěžovali si, že Lacho byl neposlušný a líný, že nevzdával bohům náležité pocty, že zneuctil svatý tanec a že udeřil ctihodného lámu Tsevinga do tváře, když mu vyměřili spravedlivý trest. Lacho způsobil svými přestupky hanbu našemu rodu. Lámové žádají, aby nad ním rod vynesl rozsudek, než se Lacho vrátí do kláštera a než si odpyká trest, který mu určí bohové. Sud'ťe ho, důstojní mužové, a nechť trest, který vyměříte, je spravedlivý.“

Kdyby byl Lacho mohl vykřičet všechnen svůj hněv a pobouření. Jak jsou ti lámové falešní!

Co lží o něm napovídali...!

„Lacho udělal hanbu našemu rodu,“ ozval se jeden pastevec. „Lámové mysleli, že jsme ho poslali pro sůl proto, abychom ho uchránili před jejich trestem. Proto na nás seslali bohové lavinu a chtěli způsobit naší výpravě neštěstí! Jejich hněv byl stejně strašný, jak strašné jsou Lachovy přestupky.“

„Musíme ho postavit na pranýř. Hanba ať padne na jeho jméno, a ne na dobré jméno Ha-šogu,“ řekl druhý.

„Počkejte!“ Taši Namga zvedl ruku. „Neměl jsem tu čest vyslechnout hlasy lámů, protože jsem byl v tu dobu u solných jezer, nejsem učený a nedovedu mluvit s bohy, ale myslím, že není pravda, že by bohové pronásledovali Lacha svým hněvem. Kdo to kdy slyšel, aby dvanáctiletý chlapec zápasil s bandity jako tygr, poranil jednoho a druhého povalil na zem. Zachránil život dobrému kočovníkovi a vybojoval si pušku. Byl by to všecko dokázal, kdyby mu bohové nepřáli?“

Po slovech Taši Namgy shromáždění uznale zašumělo. Lacho hluboko svěsil hlavu, aby skryl slzy vděčnosti.

„Spravedlivě mluví Taši Namga!“ zvolal starý pastevec, kterému Lacho zachránil život. „Lacho je statečný a bystrý chlapec. Sám jsem se o tom přesvědčil.“

„To je všecko pravda,“ řekl stařešina, když utichl šepot, „a nebýt stížností lámů, byl bych řekl: Hle, máme v rodu Ha nového statečného pastevece, ze kterého vyroste moudrý a odvážný muž. Ale není snad pravda, že Lacho utekl z kláštera?“

„Ať ho tedy potrestají lámové sami!“ zvolal Taši Namga. „Ať ho netrestá rod, protože...“

Ale stařešina sykl a Taši Namga umkl.

„Cožpak nás Lacho neoklamal tím, že zatajil svůj útěk?“

„Neoklamal!“ vybuchl zoufalý chlapec.

„Řekl jsi nám, že jsi utekl?“ zeptal se stařešina.

„Ne, ale nikdo se mě na to neptal. Nikdo se neptal, jak a proč jsem se vrátil do zimního sídliště Ha-šogu.“

„Mluví pravdu,“ zastal se chlapce Agu Dava. „Bohové si toho dne odvedli jeho otce. Nikdo se chlapce na nic neptal.“

Stařešina sňal přílbu a poškrábal se na hlavě. I jemu bylo Lacha líto. Ale bál se hněvu lámů, kteří žádali, aby rod chlapce

potrestal. Škubal si za cop, hledal východisko z těžké situace, ale nemohl je najít.

„Co tedy uděláme?“ otázal se nejistě.

Odpovědělo mu hluché mlčení. Nikdo nechtěl potupit rodovým trestem Lacha, který se na výpravě choval tak statečně, a nikdo nevěděl, jak mu pomoci. Konečně se ozval Taši Namga.

„Je už pozdě, stařešino. Zlí duchové krouží v temnotách. Teď není vhodná doba k rozmyšlení. Odložme soud na zítřek. Možná že nám v noci bohové vnuknou moudrou myšlenku.“

Taši Namgův návrh uvítali ostatní s uznáním a uspokojením. Stařešina pokýval hlavou. Rychle se rozcházel. Před bahem zůstal jen stařešina, Taši Namga, Lacho a čupön Moro.

„Jdi domů, Moro,“ propustil náčelník čupöna. „Chlapec zůstane přes noc tady, vedle mého bahu.“

Odešel i čupön. Stařešina a vůdce výpravy zašli do stanu. Lacho si dřepł u vchodu. Co z toho, že rozsudek nevynesli dnes! Vynesou ho zítra. Nikdo se neodvážil protivit se vůli lámů. Jeho úvahy přerušila rozmluva, kterou sem bylo slyšet ze stanu. Zaslechl stařešinův hlas:

„Mně je Lacha také líto. Nechci mu ublížit. Ale co řeknou lámové?“

Taši Namga mu odpověděl:

„Neřeknou nic. Neodváží se obvinit nás ze lži.“ Mluvil hlasitě, jako by mu záleželo na tom, aby Lacho slyšel každé slovo: „Ať Lacho uteče. Až přijdou lámové, řekneme, že utekl i z domova. Je to statečný chlapec, ten se v životě neztratí. Uvidíš, stařešino. Vykoupí své hříchy putováním po světě a za pár let se k nám vrátí. Ještě z něho budeme mít radost. Věř mi, že mu jsou bohové nakloněni.“

„A jak pozná, že může utéci? Nic přece nespáchal, a tak mu ani nenapadne, aby utíkal,“ odpověděl stařešina.

„Však on si to domyslí,“ odvětil Taši Namga ještě hlasitěji. „Je to chytrý chlapec a jistě si domyslí, že má utéci. Před tvým bahem, náčelníku, je malý pytlík s čurou a cambou. Leží tam také Lachova puška. Lacho to všechno v noci najde a půjde do

světa. Půjde do svaté Lhasy, ve velechrámech uprosí bohy, aby mu odpustili, a potom si najde práci. Za pár let se vrátí a zůstane u nás.“

„Milý, hodný Taši Namga,“ šeptal si šťastný Lacho. „Říká to všechno proto, abych ho slyšel. Už vím, co mám dělat, dobrý náčelníku. Na úsvitě nenajdeš mou stopu. Budu daleko, sám, na cestě do neznáma.“

Počkal, až Taši Namga vyjde z bahu. Hlasitě si odkašlal, jako by chtěl dát vůdci najevo, že jeho slova slyšel. Taši Namga se na okamžik zastavil. Měsíc osvětloval jeho ramenatou postavu a přísnou protáhlou tvář. Rozhlédl se, spatřil vedle stanu chlapcův stín. Lacho viděl, jak vůdce sáhl do pytlíčku, který měl uvázaný na krku. Ozvalo se cinknutí. V měsíčním svitu se zaleskla dvě bílá kolečka – stříbrné trangky.

Za plachtou bahu se ozvalo hlasité chrápání. Byl to důkaz, že stařešina usnul. Lacho se tiše zvedl. Našel dva nevelké pytlíčky s jídlem a přivázal si je k pasu. Puška ležela opodál, vedle ní několik nábojů. Schoval si je, pušku si pověsil přes prsa. Zvedl i peníze, které mu vůdce nechal. Ještě jednou se rozhlédl do údolí. Nočním tichem občas zaznělo ospalé bučení jaků. Chvilími zakňučel pes. Lacho už byl připraven na cestu. Loučil se teď v duchu s rodinou a přáteli. Několik let je neuvidí a kdoví, zda mu bohové dovolí, aby se někdy vrátil do rodného kraje. Pocítil lítost a bylo mu smutno, když si pomyslel, jaké ho čekají strasti. Ale nic jiného se nedalo dělat. Musí odejít – daleko, co nejdál.

„Vrátím se sem, vrátím,“ zašeptal a vykročil pomalu k jihu, kde začínalo údolí. „Vrátím se sem, a pak bude rod Ha pyšný, že já, Lacho, jsem jeho syn.“

Ještě jednou se zastavil před svatým balvanem, na němž byl vyryt obraz boha, patrona rodu Ha. Poklekl, rozhalil kožich a vytáhl pytlík zavěšený na prsou. Měl v něm schované amulety, které pro něho matka a otec dostali od lámy, když byl ještě maličký. Byly to útržky látek pokryté tajemnými zaklínadly, která skýtala ochranu před zlými duchy noci, byla tam sušená stébla svatých trav, jež chrání před nemocemi, byly tam kůstky

jako nezbytná ochrana před démony řek, hruška země ze svaté Potaly a tři kaménky z tungbu navršeného na místě, kde se narodil. Vytáhl z pytlíčku jeden ze tří kaménků. Lezl po kolenou ke svatému kameni, hluboce se klaněl a co chvíli si lehal na zem. Svatý kámen sedmkrát políbil, pak před ním prstem vyhrabal jamku a vložil do ní svůj kamének-amulet. Zasypal jamku hlínou a po kolenou odlezl od balvanu.

Měsíc osvětloval rozlehlé údolí, kapky rosy se chvěly na stéblech šľavnaté trávy jako stříbrné jiskřičky. V té měsíční záři se zdálo, že všechno kolem je stříbrné, že všechno kolem jiskří. I kameny. Jen čhörten, u něhož před chvílí zahrabal amulet, se od toho stříbrného moře odrážel jako temná skvrna. Lacho se

ještě jednou ohlédl.

„Mé stříbrné údolí,“ zašeptal. „Stříbrné údolí rodu Ha.“ Teď mohl klidně vykročit do světa. Dobří bohové už vědí, kam se chce Lacho vrátit. A nepřivedou-li ho do jeho Stříbrného údolí v tomto vtělení, přivedou ho sem jistě v jeho příštím životě, který mu určí. Věřil, že se sem ještě vrátí jako muž jménem Lacho, kočovník z rodu Ha.

PÁTÁ KAPITOLA

Po osmi dnech osamělé pouti podél úbočí Něnčhen Tang La spatřil Lacho poprvé vesnici. Dosud šel krajem, který obývaly kočovné kmeny, a úzkostlivě se lidem vyhýbal. Ne ze strachu, nakazoval mu to rozum a instinkt, zděděný po předcích. K osamělému poutníkovi nemají kočovníci důvěru: může to být zvěd vyslaný bandity, může to být zloděj čekající na příležitost, aby pod rouškou noci odvedl jaky, může to být člen nepřátelského kmene.

Přestože byl Lacho odvážný a připadal si dospělý, raději pastýřům nechtěl nic vysvětlovat – člověk nikdy neví, jaké by to vyvolalo dohady. Obával se také kočujících kmenů, které ještě holdovaly dávným tradicím a s oblibou zajímaly otroky. Před takovými lidmi by ho nechránila ani puška, tím méně otcova dýka. Vyhýbal se tedy sídlištěm roztroušeným po údolí a putoval po nižších hřebenech hor, až došel k široké, veliké řece, která se prudce valila hlubokým korytem.

Ačkoli ji spatřil poprvé v životě, věděl, kde je. V nábožném soustředění hodil do největšího víru obětní oblázek. Je to svatá řeka Kji, na níž leží stokrát svatá Lhasa. Odpočíval na břehu a uvažoval, kudy má jít dál. Z vyprávění dospělých si zapamatoval, že odtud odněkud vede pohodlná stezka do Lhasy. Chodily po ní karavany i poutníci. Musí tu stezku najít. Vyšplhal se na nejbližší kopec a rozhlížel se po kraji. Zdálo se mu, že daleko na jihu vidí pohybuující se postavy. Dlouho se

díval, zda ho neklame zrak. Ano, byla to karavana. Kdyby měl koně, mohl by ji dohonit. Samota a nucené mlčení ho už omrzely. Chtěl by konečně strávit noc v hlučném táboře a ve dne jít společně s jinými lidmi.

Přešel na druhý svah a odtamtud spatřil vesnici na úpatí pahorku. Nebyla velká, několik desítek hliněných chat. Ploché střechy s povívajícími modlitebními praporky však na chlapce zapůsobily silným dojmem. Dosud nikdy neviděl tolik příbytků pohromadě. Poprvé se octl v kraji, kde lidé vedou usedlý způsob života, kde dozrává čingka.

To jsem zvědav, jak žijí, pomyslel si a rozběhl se k vesnici. Uvítal ho štěkot psů. Šel po cestě, kolem níž byly po obou stranách řídce rozsety domky. Před jedním z nich dvě ženy tloukly ve vysoké nádobě máslo.

Zavolal na ně, a když se otočily, pozdravil je.

Ženy se daly do křiku. Z chatrče vyhlédl nějaký muž. Lacho vztáhl ruce před sebe a vyplázl jazyk.

Muž odpověděl na pozdrav a pomalu přistoupil k cestě.

„Kdo jsi, poutníče, a co tě sem přivádí?“ zeptal se vážně.

„Jsem Lacho z rodu Ha,“ odpověděl chlapec. Snažil se, aby jeho hlas zněl co nejdrsněji. „Přišel jsem z hor a má cesta vede do Lhasy.“

„Vidím, že jsi kočovník ze Severních hor,“ poznamenal muž. „Poznávám to po tvém oděvu a po tváři, spálené sluncem a ošlehané vichrem. Co hledáš v Lhase? Na poutníka nevypadáš.“

Chlapci se zdálo, že v mužově hlase zazněla ironie. „Chci navštívit velechrámy nejmocnějších bohů,“ řekl tvrdě. „A potom si chci najít práci.“

„Je snad v Severních horách málo jaků na pastviskách? Zmizela snad sůl ze solných jezer?“ zeptal se posměšně venkovan.

Lacho se nechtěl přít. Kdoví, jaké jsou zdejší zvyky. Takový člověk jistě často mluví s lidmi, kteří už byli ledaskde. Proto odpověděl zdvořile:

„Ne, v našem kraji je dost jaků a dost soli. Před několika dny jsem se vrátil s muži z mého rodu z výpravy pro sůl.“

„Tak?“ zvolal uznale venkovan. „Vyslali tě snad tvoji bratři, abys našel na sůl kupce? Rád si prohlédnu vaše zboží.“

„Nemám sůl,“ odvětil Lacho. „Jdu sám a rád bych se dal nějakou karavanou najmout jako poháněč.“

„Tak ty nemáš sůl...“ Venkovan pohlédl na pušku, kterou měl Lacho pověšenou přes prsa. „Jdi svou cestou. Tudy žádné karavany nechodí.“

A obrátil se ke svému domu.

Má strach, pomyslel si Lacho. Jistě si myslí, že patřím k banditům a že jsem přišel na zvědy.

Smutně se vlekl dál. Trpěl žízni. Už dávno neměl v ústech horký čaj. Zapomněl dokonce, jak chutná. Rád by byl zaplatil za číši silného slaného čaje. Proto zavolal na chlapce, který pobíhal před jiným selským domem. Chlapec se ohlédl a s křikem zmizel v tmavém otvoru, kterým se vcházelo dovnitř.

Lacho minul ještě několik chatrčí, ale marně někoho vyhlížel. Už se blížil ke konci vesnice, když spatřil u cesty dům poněkud větší než ostatní. Ze dvora obehnaného hliněnou stěnou bylo slyšet rozhovor a chrochtání jaků. Pronikavě tam hýkal osel a ržáli koně.

To Lachovi dodalo odvahy. Zastavil se před vchodem a opatrně nahlédl dovnitř. Spatřil na dvoře několik mužů a koně uvázané u sloupu. Před vchodem do domu se skláněla starší žena nad kouřícím hrncem. Lachovo chřípí s požitkem nasálo lahodnou vůni. Hlad mu dodal odvahy, vešel dovnitř a octl se uprostřed dvora.

„Necht' bohové rozmnožují bohatství tohoto domu,“ řekl hlasitě. Nevěděl, který z mužů na dvoře je hospodář a komu se má uklonit.

Žena s hrncem zvedla hlavu a obdařila ho nedůvěřivým pohledem stejně jako předtím onen venkovan.

„Co tu hledáš a kdo jsi?“ vzkřikla. „Nemáme místo.“

Chlapec nechápal, co má žena na mysli.

„Jdu ze Severních hor,“ řekl a přistoupil blíž, „a chtěl bych se napít čaje.“

„Podívejme se, to je velký pán!“ zasmála se žena. I muži se

hlasitě rozesmáli. „Chce se napít čaje. Na víno bys takhle neměl chut', co? Anebo na cambu s máslem, jak se na velkomožného hosta patří?“

Lacho zrudl zlostí. Kočovníci měli pravdu, že sedláci z jihu jsou nezdovilí a přichozím z hor se posmívají. Přesvědčil se o tom už podruhé. Považují kočovníky za divochy a hlupáky.

„Ne, chci jen čaj,“ řekl, když v sobě přemohl hněv.. „Jen čaj?“ Žena se mu nepřestávala posmívat. „Máš ho aspoň čím zaplatit?“

Lacho pocítil rozpaky. Nikdy v životě neměl co dělat s penězi. Trangky, které mu dal Taši Namga, byly první mince, které měl v ruce. Nevěděl, jakou mají hodnotu. Ale věděl, že na rozdíl od kočovníků lidé z vesnic, zvláště z těch, které leží na karavanních cestách, zboží nemění, nýbrž prodávají a kupují za peníze. Lacho však neměl v úmyslu kupovat čaj – chtěl jen vypít jednu nebo dvě číše. Kdyby se ta žena octla v kterémkoli bahu jeho rodu, nemusela by se o čaj prosit, pohostili by ji sami a nikdo by se neptal na peníze. Jiný kraj, jiný mrav, povzdychl si a vytáhl z rukávu stříbrnou minci.

„Tady jsou peníze.“

Třpyt stříbrného kolečka ženu povzbudil. Vstala a přistoupila k Lachovi. Nespouštěla oči z mince, kterou chlapec držel v natažené ruce.

„Podívejte, on má peníze,“ žasla. „Chce platit... Kdo jsi?“ zeptala se mírněji. „Hledáš nocleh pro karavanu?“

„Ne, jsem sám,“ odpověděl chlapec. „Hledám práci a jdu do Lhasy, abych se poklonil bohům ve velkých chrámech.“

Žena od něho vzala minci a kousla do ní.

„Pravá,“ zabručela a schovala peníz pod zástěru. „Co stojíš, pojď dál. Můžeš si odpočinout a strávit noc v mém domě. Čaj také dostaneš.“

Lacho usedl na kámen vedle koní. Nechtěl, aby se mu posmívali, a proto se rozhodl, že na nikoho nepromluví. Ale noclehu využije. Je vždycky lepší vyspat se pod střechem než pod širým nebem, zvláště když se schyluje k dešti jako teď – od východu táhly husté černé mraky, jako by honily slunce,

skrývající se za západní vrcholky hor.

„Hej, Lobsangu!“ zavolala žena na jednoho z mužů. „Zaveď toho divocha nahoru! Vylezl zřejmě poprvé ze svých hor.“

Lacho nerozuměl všemu, co žena říkala. Řeč lidí z Cangu se liší od řeči kočovníků z Nagčuky víc, než se liší dialekty sousedních kmenů. Proto nevěděl, že o něm řekli divoch, ale v ženině hlase a v úsměšcích mužů vycítil neskrývaný posměch.

„Pojď,“ šťouchl do něho muž nazvaný Lobsang, „tak pojď!“

Na takové chování nebyl Lacho zvyklý. Šťouchat může člověk do přítele nebo do někoho, kdo je na něm závislý. Lobsang nevypadal na mocného pána, který by se k Lachovi mohl chovat povýšeně, a i kdyby byl pánem, Lacho není jeho poddaný. Ha-šog je kmen bojovníků a platí daň klášteru. Nikdo se nesmí považovat za Lachova pána. A tak vyskočil a rozzlobeně vycenil zuby. Sevřel rukojeť dýky.

Lobsang uhnul.

„Oho, ten divoch je nějaký pyšný!“ zvolala žena. „Dej si pozor, Lobsangu, nebo ti proděraví tvář. Je vidět, že je to svobodný kočovník z hor. Ale to nevádí, však oni mu ty ostré zoubky ulámou!“ Poslední větu vyslovila pomalu, takže jí Lacho porozuměl. „Uklidni se chlapče, Lobsang tě zavede nahoru.“

Lobsang už svěsil paže. Mlčky přistoupil k tmavému otvoru vedoucímu do domu. Páchlo to tam jaky a mlékem. Byla tam tma a Lacho dlouho bezradně stál, než spatřil silný trám s vyřezávanými schody, opřený horním koncem o otvor ve stropě. Lobsang se vyšplhal po trámu nahoru a Lacho se s námahou škrábal za ním. Octl se ve veliké místnosti, která měla jeden otvor ve stěně místo okna a druhý, zakrytý hadry, ve stropě.

V pokoji spali na rozprostřených kožiších dva muži a hlasitě chrápali.

„Jdi tamhle,“ řekl Lobsang a ukázal chlapci na protější kout. „Tam můžeš spát,“ dodal, když viděl Lachovu nejistotu.

Lacho usedl do kouta. Nesvlékl si kožich, přestože bylo v místnosti horko. Nesundal ani pušku s ramene. Cítil se nesvůj –

jako když ho poprvé zavedli do klášterní cely.

Lobsang neodcházel. Se zájmem si chlapce prohlížel. Neměl mu za zlé, že si na něho vyjel pro ten štulec. Setkal se už s mnoha kočovníky a věděl, jak divně se dovedou chovat lidé z hor. Začal se chlapce přátelsky vyptávat – mluvil pomalu a zřetelně – odkud je a proč se vydal na tak dalekou cestu, čím se zabývá rodina, kolik mají jaků. Získal si Lacha svým přátelským tónem a ten hned zapomněl na nedávnou urážku. Nejenže mu ochotně odpovídal, ale sám se také začal vyptávat.

Dozvěděl se, že vesnice se jmenuje Bhane a že leží na malé karavanní cestě. Nedaleko odtud je křižovatka, z níž jedna cesta vede do svaté Lhasy a druhá do Samje. Tenhle dům je zájezdní noclehárna, kde často nocují majitelé karavan, a někdy i velmožní páni, lámové a úředníci, kteří spěchají na sever nebo na jih. Žena je nemo, Lobsang její syn. Lobsang obšírně vyprávěl o úřednících, kteří už nocovali v domě jeho matky.

Bylo to všechno velmi zajímavé, ale Lacha nejvíc zaujala zpráva, že se tu může setkat s majiteli karavan a s kupci, kteří vezou zboží na jih. Chtěl se přece dát najmout za poháněče jaků. Neříkal to přímo, ale snažil se stočit rozhovor na možnosti, jak najít práci.

Lobsang si brzy domyslí, oč Lachovi jde.

„Tady v Bhane asi nenajdeš nic,“ prohlásil s jistotou. „Spíš v Samje. To je velké město a žije v něm mnoho kupců. Přes Bhane táhnou jen karavany ze severu, a ty mají poháněčů dost. Ale občas,“ dodal, když viděl v chlapcově tváři zklamání, „občas potřebují kupci lidi na práci. Jestli nebudeš žádat příliš velkou mzdu, třeba si tě najmou.“

Přestože naděje na práci byla menší než malá, jedna věc Lacha potěšila. Jak nemo, tak Lobsang s ním mluvili jako s dospělým, nepovažovali ho za toulavého chlapce bez domova. Je tedy pravda to, co slyšel, že totiž děti kočovníků vypadají mnohem starší než děti venkovanů nebo děti městských řemeslníků. Rozhodl se, že si přidá pár let, bude-li třeba.

Lobsang odešel, zavolala ho matka. Ale za chvíli se zase vrátil a začal budit spáče.

„Pojďte jíst!“ volal a energicky do nich šťouchal, protože tvrdě spali a chrápali, „Čaj je připraven,“ otočil se k Lachovi, ukázal na oba spáče a vysvětlil mu: „To jsou také kupci. Zítra mají přijít jejich karavany. Promluv si s nimi. Obchodují vlnou a solí. Třeba tě budou potřebovat. Slyšel jsem, že chtějí nakoupit vlnu v naší vesnici.“

Nemo přinesla velký džbán s čajem a postavila ho doprostřed místnosti. Za chvíli přišli tři muži, kteří předtím pracovali na dvoře. Nemo pohlédla na Lacha a zeptala se:

„Jídlo máš?“

„Mám,“ zabručel a schoulil se v obavě, že si ho budou zase dobírat.

Žena k němu přistoupila a na dlani mu strčila pod nos několik měděných mincí.

„Vezmi si je, jsou tvoje.“

A když nepochopil, oč jde, vysvětlila mu:

„Stříbrná mince je za jeden nocleh a čaj příliš mnoho. Tady máš nazpět. V mé noclehárně poutníky nešídíme.“

Uklonil se a schoval peníze.

Kupci a muži, kteří byli zřejmě sluhy kupců – vykonávali totiž všechny příkazy a podávali kupcům jídlo z bachratých pytlů – si z počátku nevíšmali Lacha, žvýkajícího svou čuru a hrst suché camby. Hlasitě hovořili o obchodech a široce přitom mávali rukama. Vypočítávali, co mají na prodej a co ještě musejí nakoupit. Lacho mlčky poslouchal. Pochopil, že spěchají do Samje, kde na ně čeká nějaký jiný, asi důležitější kupec, kterému mají dodat sůl. Vlnu zas vezli jinam. Měli obavy, zda jejich karavana dorazí včas, zda nepřijde do Bhany později než zítra dopoledne. Říkali také něco o vlně, kterou by chtěli nakoupit v této vesnici, ale co jim v tom brání, to Lacho nepochopil.

Když dojedli a dopili, jeden z nich vytáhl krabičku a vyndal z ní dlouhou bílou tyčinku. Jeho sluha vyskočil a z ohniště pod džbánkem vytáhl doutnající uhlík. Lacho s hrůzou viděl, že kupec vzal bílou tyčinku do úst a sluha přidržel uhlík těsně u jeho tváře. Potom si Lacho všiml, že konec tyčinky červeně

řežaví a z kupcových úst že vystupuje kouř. Hned si však vzpomněl, jak mu bratr vyprávěl, že lidé navštěvující Lhasu kouří cigarety. V jejich rodu nikdy nikdo nekouřil. Lacho se odvracel, protože dým z cigarety nepříjemně páchl, docela jinak než dým z ohniště.

„A kam máš namířeno ty, poutníče?“

Lacho hned nepochopil, že otázka platí jemu. Odpověděl, teprve když se kupec zeptal podruhé. Mluvil krátce, protože člověk nikdy neví, čemu se lidé světem protřelí mohou smát.

„A šel jsi už někdy s karavanou?“ zajímal se kupec.

„Mhm,“ zabručel vyhýbavě chlapec, a hned vysvětloval: „Chodil jsem pro sůl.“

Řekl „chodil“, protože nemůže škodit, když si kupci pomyslí, že byl na výpravě několikrát. Aby si nemysleli, že mají co dělat s malým klukem.

„Co myslíš, třeba by se nám hodil,“ obrátil se muž kouřící cigaretu ke svému druhovi.

Ten pokrčil rameny.

„Kolik je mu let?“ zabručel.

„Asi šestnáct,“ odpověděl ten s cigaretou. „Zdá se, že je silný, a má zbraň,“ ukázal hlavou na pušku, která ležela za Lachovými zády.

Lachovi se prudceji rozbušilo srdce. Mluví asi o něm.

„Kam jdeš?“ zeptal se kupec.

„Do Lhasy,“ odpověděl místo chlapce Lobsang, který před chvilkou zase přišel.

Lacho na něho vrhl hněvivý pohled. On má také jazyk v ústech a dovede odpovědět sám. To, že je kočovník a nezná zvyky lidí z Cangu, to ještě neznamená...

„Lhasa, Lhasa,“ povzdychl si kupec a přerušil tím jeho rozhořčené úvahy, „velké město, svaté město. Každý člověk by rád spatřil Lhasu a získal si přízeň bohů. Ale Lhasa je daleko,“ dodal po chvíli nábožného soustředění, „a práce se tam těžko shání... Nejsi poutník, z čeho tedy budeš žít?“

„On má peníze!“ vykřikl Lobsang.

Lacho až nadskočil zlostí. Kdoví, zda mu kupec nechce dát práci, a ten hlupák říká, že Lacho má peníze. Ale Lobsang znal kupce lépe než mladý kočovník a věděl, co dělá. Chtěl příchozímu skutečně pomoci.

„Máš peníze,“ řekl zamyšleně kupec, vyfoukl kotouč dýmu a odhodil cigaretu, kterou v letu chytil jeden z jeho sluhů. „To je hezké. Kdo má peníze, může dojít do Lhasy a složit oběť bohům... Ale co potom? Kde vzít jiné, další peníze? Lhasa není pastvíska. Tam nikomu nedají najíst zadarmo.“

„On si najde práci,“ poznamenal zase Lobsang.

„V Lhasě je mnoho lidí a málo práce,“ zabručel kupec, „a ty

nemluv za něho, Lobsangu, protože to není tvoje věc.“

„Moje nemoje, ale vím, co mluvím,“ odsekl Lobsang.

Kupec se tvářil, že to přeslechl.

„Tak co, chceš jít do Lhasy?“

Lacho si všiml, že mu Lobsang za zády kupců dává jakási znamení. „Asi bych ho měl poslechnout,“ pomyslel si a odpověděl:

„Ano, chci jít do Lhasy.“

Kupec kývl na sluhu. Ten zvedl džbán a dolil kupcům do číší čaj.

„Jemu také nalij,“ ukázal kupec na Lacha. „Jde z daleka a čaj zahání únavu a navrací sílu.“

Hlasitě dvakrát usrkl.

„A nešel bys do Samje?“

„Do Samje?“ podivil se či snad bezmyšlenkovitě opakoval Lacho.

„Ano, ze Samje také vede cesta do Lhasy.“

„Ale proč do Samje?“ zeptal se chlapec.

„Hm... s námi... s karavanou...“

„Co by z toho měl!“ zvolal Lobsang. „Kdo kdy slyšel, aby někdo chodil do Lhasy přes Samje! To je zrovna jako sahat pravou rukou do levé kapsy.“

„Mlč!“ rozezlil se kupec. „Vždyť neříkám, abys šel jen tak, pro nic za nic. Šel bys s námi, s karavanou jako poháněč.“

Nechybělo mnoho, a Lacho by se byl kupcům vděčností vrhl k nohám. Ale Lobsang ho zase předběhl.

„Ty na mě nekřič, kupče! Nejsem tvůj sluha a mohu říkat, co chci. Já vás znám, vy chytráci! Vidíte člověka, který poprvé přišel z hor, a už byste ho chtěli ošidit. Nejdřív si s ním promluvte o mzdě, a teprve potom ať jde s vámi!“

„Co ty se do toho pleteš? Máš z toho snad provizi?“ zavrčel obchodník.

„Neposlouchej ho,“ obrátil se k Lachovi. „Vždyť vidíš, že jsem stejný člověk jako ty. Poháněče šidí jen cizinci, ne lidé.“

Lacho by se byl rád vmísil do hovoru. Mluvilo se přece o něm. Šlo o něho. Ale vždycky to dopadlo tak, že se mu buď

vypařila z hlavy vhodná slova, nebo když už se chtěl ozvat, promluvil Lobsang. Styděl se za sebe, ale musel si v duchu přiznat, že dovede lépe používat biče, pušky a luku než slov. Mluvením se práce neudělá – říkají kočovníci. A tady toho lidé namluví tolik, že z toho jde člověku hlava kolem.

„Tak co, šel bys s našimi jaky jako poháněč?“

Lacho zvedl hlavu, stáhl si čepici hlouběji do čela a zabručel:

„Třeba.“

Kupec k němu vztáhl obě ruce obráceně dlaněmi vzhůru.

„Tak platí,“ řekl povzbudivě. „Půjdeš s námi do Samje jako poháněč a potom, když budeš chtít, do Lhasy a možná ještě dál... Tak si plácneme!“

Potřásl rukama. Lacho užuž chtěl položit své dlaně na jeho, když se do toho opět vmísil Lobsang.

„Jenom nespíchej,“ varoval ho. „Nejdřív si domluv, kolik ti zaplatí a kolik jaků ti dají na starost.“

„Neposlouchej ho,“ rozčiloval se kupec, „domluvíme se potom. Svědky nepotřebujeme, svěříme obchod bohům.“

„Vy dokážete ošidit i bohy,“ sykl Lobsang.

Lacho si řekl, že syn nemo má pravdu. Kupci odjakživa šidí kočovníky, hanba mluvit! Jednou ošidili i jeho otce, možná i víckrát. Opět se v něm probudila nedůvěra k lidem z jihu.

„Tak kolik zaplatíte?“ zabručel s předstíranou drzostí.

„Ať ti dají stříbrnou minci za den,“ pošeptal mu Lobsang.

„Jednu stříbrnou minci za dva dny,“ řekl kupec.

Lacho odmítavě zavrtěl hlavou.

„Stříbrná mince je spousta peněz,“ přemlouval ho kupec. „Ty nevíš, jakou mají peníze cenu, ale já ti říkám, že to je hodně.“

„Jedna mince, jeden den,“ prohlásil Lacho.

Kupci si něco pošeptali a ten druhý přikývl:

„Tak dobře. Ale budeš mít na starosti dvanáct jaků, a jestli se některému něco stane, zaplatíš to.“

Lacho položil dlaně na dlaně kupcovy. Smlouva byla uzavřena a Lacho se stal poháněčem jaků u kupce Gadžjana

Camdžeho. A místo do Lhasy půjde s karavanou do Samje.

Než ulehl, sešel ještě jednou na dvůr. Tam ho zastavil Lobsang. Chytrý syn majitelky noclehárny se vyznal v životě a dalo mu hodně práce, než Lachovi vyložil mnoho věcí, o kterých mladý kočovník neměl ani potuchy. Vysvětlil mu, jakou cenu má stříbrná mince, na kolik měděných trangk se dá rozměnit a co si může za ně ve městě koupit. Vyprávěl mu o zvycích kupců a o tom, co se vyplatí zavézt ze Samje do Lhasy. Nešetřil ani přátelskými radami, ani štulci, jimiž uzavíral skoro každou myšlenku. Lacho pozorně poslouchal, i když se mu v hlavě všechno pletlo. Byl Lobsangovi vděčný za tolik moudrých slov. Cítil, že nebýt jeho, byli by ho ošidili jak kupci, tak všichni ostatní, s nimiž se na své cestě setká. A přestože si nezapamatoval všechny Lobsangovy rady, rozhodl se, že se bude víc dívat a poslouchat než mluvit. Bude sledovat, jak zde lidé žijí, naučí se myslet jejich způsobem, získá zkušenosti, a pak bude pro něho všechno snazší. Když se vydal s výpravou pro sůl, byl ještě skoro dítě, ale teď...

Nevěděl, jak by se měl Lobsangovi odvděčit. Nesměle vytáhl z rukávu stříbrnou minci.

„Vezmi si to,“ poprosil.

Lobsang sebou trhl.

„Cože?“ zvolal pobouřen. „Ty si myslíš, že jsem ti to vykládal pro peníze?!“

„Ne, ne,“ vyděsil se Lacho, že urazil nového přítele. „Pro peníze ne. Ale nemám ti co dát na památku. Vezmi si tu stříbrnou minci, ať ti přinese štěstí, tak jako přinesl tvůj dům štěstí mně. A kdyby se tu někdy objevil někdo z rodu Ha,“ řekl a vstal, „pověz mu, že Lacho, syn Bhemův, se vydal s karavanou do širého světa.“

ŠESTÁ KAPITOLA

Za svítání probudil Lacha energický štulec. Otevřel oči. V

prvním okamžiku nevěděl, kde je. Vyskočil. Poznal místnost v noclehárně a sluhu kupců. Sami kupci o něčem tiše hovořili v koutě.

Sluha se nad ním skláněl, šťouchal ho nohou a volal:

„Vstávej, ty, vstávej! Copak si myslíš, že ses dal najmout na spaní?“

Lacho hněvivě zabručel a natáhl si kožich. Potom tázavě pohlédl na sluhu. Zatím ještě nevěděl, jaké jsou jeho nové povinnosti.

„Jdi napojit jaky,“ přikázal sluha. „A honem! Prohlédni jim hřbety, jestli je nepokousali střečci. Dneska se vydáme na cestu.“

Opatrně, s nohama nepřivklýma schodům, sešel dolů. Jaci byli uvázáni na dlouhém provaze, namotaném na dvou železných kolících, které čouhaly ze země. Jakmile Lacho spatřil jaky, radostně se usmál. Teď už mu nikdo radit nemusí. Sám ví nejlíp, jak připravit zvířata na cestu. Pracoval rychle. To mu však nevadilo, aby neposlouchal rozhovor, který vedli sluhové, líně obcházející kolem koní. Dověděl se, že kupci kromě vlny a soli, kterou koupili od kočovníků, jejichž karavanu očekávali před polednem, uzavřeli v Bhame smlouvu na čtyřadvacet pytlů vlny. Protože ve vsi nemohli najít poháněče, chtěli je tu nechat v úschově. Ale když jim přišel do cesty Lacho, rozhodli se, že vezmou do Samje i vlnu z Bhame. Jaci patřili kupcům. Proto tak těžko sháněli poháněče. Lidé se totiž obvykle najímají i se zvířaty – každý hlídá své jaky nebo ty, které mu svěřil rod, pán nebo klášter.

Když se kupci najedli, sešli dolů.

„Jsou jaci připraveni?!“ zvolal ten důležitější, který s Lachem včera jednal.

„Ano!“ odpověděl chlapec.

„Myslel jsem, že jsi starší,“ zabručel s neskryvanou nespokojeností. „Je ti opravdu šestnáct let?“

Lacho, rudý studem, chvatně přikývl.

„Tak dobře,“ mávl kupec rukou. „Ale pamatuj si,“ dodal varovně, „jestli kvůli tobě přijdu o jaky nebo o zboží,

nevykoupíš se do konce života. Koně!“ zavolal na sluhu.

Lacho dlouhým provazem svázal jaky za rohy a hnal je za kupcem. Před jakýmsi domem chlapci poručili, aby čekal na dvoře. Z domu bylo slyšet hádku, kupcův křik. Potom nastalo ticho a kupec vyšel ven, doprovázen starým vesničanem a dvěma jinými, chudě oděnými muži.

Venkované vynesli ven několik velikých pytlů vlny. Lacho je pomáhal naložit a sám svazoval pásy pod břichy zvířat. Tak obešli ještě několik domů, až měl nakonec každý jak na hřbetě dva pytle. Teprve potom se vrátili do noclehárny.

Lacho myslel, že mu teď dovolí, aby si trochu odpočinul, než přijde karavana, ale první kupec se rozhodl jinak. Sám pojedje s jedním sluhou, s Lachem a jaky napřed, a druhý kupec se vypraví za nimi, až přijdou kočovníci. Kvečeru se setkají v nejbližší vesnici.

Lachova práce byla těžká a jednotvárná. Každý den musel vstávat za svítání a někdy i dlouho před cešarem, donutit jaky, aby vstali, připravit je na cestu, naložit jim na hřbety těžké pytle s vlnou a vyrazit. Teprve při další zastávce, asi po třech hodinách pochodu, když složili hold bohům, posnídali. Když si trochu odpočinuli, šli dál. A tak to šlo až do pozdní gongty, kdy se zastavili, aby přenocovali, a než usnuli, najedli se podruhé. Z údolí do hor a z vrcholů do údolí kamenitou pustinou a písčinou, zelenými údolními a prudkými, doširoka rozlitymi potoky. Krok za krokem, den za dnem.

Z obtíží cesty si však Lacho hlavu nedělal. Takový už je osud poháněče jaků – jít a jít. Nenaříkal ani na jednotvárný život. Těšil ho každý den cesty, který urazili, s nadšením se díval na nové a nové horské hřebeny a malebná údolí. Obdivoval moc bohů, kteří stvořili svět a přikázali obrovské rybě Ňazin-gou, plující v nekonečných vodách, aby nesla na svém hřbetě celou zemi. Jak obrovská je ta země! Tolik dní po ní jde, a konec je tak daleko, že by tam nedošel ani za rok.

V karavaně říkali Lachovi „Němý“. Mluvil málo a zřídka. Kočovníci, vedoucí své jaky s vlnou, kterou prodali kupcům, ho považovali za odpadlíka, neboť se jich stranil.

Kupci a jeho sluhové ho považovali za divocha a za jeho zády se posmívali jeho málomluvnosti a uzavřenosti. Ale Lacho si z toho nic nedělal. Ne nadarmo mu jeho otec říkával: „Než řekneš slovo, pomysli, zda není lepší mlčet!“ A lámové v klášteře také stále opakovali: „Bohové naučili člověka mluvit, ale člověk nesmí plýtvat božskými dary.“ Proto slovy neplýtvál, naslouchal pouze, co vyprávějí jiní. Poznával život a poznával svět. Z rozhovorů u večerního táboráku se dozvídal nové a nové, neuvěřitelné věci.

Jeden kupec se zaklínal, že viděl nejen železné draky řítící se po zemi, ale i řvoucí železné ptáky, v jejichž břicho seděli lidé. Železní ptáci nesli lidi nad horami. Je to pohádka, nebo pravda? ptal se Lacho v duchu sám sebe.

Skoro každý den procházeli kolem nějaké vesnice, přitisknuté k horskému úbočí, nebo kolem kláštera, jehož budovy se prostíraly na svahu pahorku. Vypadalo to tu jinak než v Severních horách, kde může člověk putovat pět, deset i více dní a nenarazí ani na jedinou osadu. Šli dosti rušnou karavanní cestou. Před nimi se výrazně klikatila široká, dobře ušlapaná stezka, nemizela lidem a zvířatům z očí.

Jednoho dne došli k místu, kde se jejich stezka setkala s velice širokou cestou, lemovanou kameny.

„Kdybychom šli tímhle směrem,“ ukázal jeden kupec na západ, „došli bychom za pár dní do svaté Lhasy.“

Lacho se rozhlédl. Široká cesta byla prázdná.

„Nač taková veliká cesta,“ podivil se a vyslovil svou myšlenku nahlas. „Kdopak žene jaky po cestě ve stádu?“

Kupec se zasmál.

„Jsi hloupý. To je kus nové silnice, kterou staví Číňané. Budou po ní jezdit auta.“

Lacho sebou úžasem škubl. Možná že se konečně splní jeho touha, na kterou už při té obtížné pouti zapomněl, a že spatří to hrozné stvoření.

„Ale kde?“ vykřikl, „kde jsou ta auta?“

Všiml si, že kočovníci poslouchají také. V jejich obličejích se zračila nejistota a strach. Roztěkanýma očima pozorovali obzor, připraveni dát se na útěk, kdyby se objevil železný drak.

„Už brzy přijedou,“ odpověděl kupec a opět se zasmál. „Cesta ještě není hotová a Číňané teď pracují tamhle,“ ukázal na západ, „za průsmykem Damala. Stavějí silnici z východu i ze západu současně, a až se obě cesty setkají, dojedou auta až do Lhasy.“

Lacho si povzdychl. Zase ty vysněné draky nespátří! Rozmrzele křikl na jaka, který hledal trávu daleko od silnice. Kočovníci zapráskali biči a popohnali zvířata, aby byli honem co nejdál od nebezpečné cesty.

V Samje uvítal karavanu hluk a zmatek. Městečko bylo sice nevelké, ale v úzkých malých uličkách mezi stísněnými domky panoval živý ruch. Pomalu a vážně tudy kráčeli jaci a cupitali oslůci s nákladem. Lidé spěchali. Nad velkým tržištěm se nesl halas mnoha hlasů. Před domy seděli velkoobchodníci a popíjeli čaj. Čekali na zákazníky. Vesničané k nim přiváděli oslíky a ječivým hlasem jim nabízeli zboží. Unavení jakové leželi na druhém konci tržiště a vedle nich sebou ospale kývali horkem zmožení kočovníci, které nebylo těžké poznat po oděvu. Ti jediní si nesundali tlusté kožichy, přestože obloha sálala žárem.

Oba kupci přikázali sluhům, aby hlídali náklad, a odešli. Lacho byl sice hlukem celý nesvůj, ale rozhodl se, že se projde do tržiště. Měl v rukávě několik stříbrných mincí, které mu ráno dal kupec; zbytek mu prý dá, až prodá zboží. Lacho se tedy potuloval mezi zbožím rozloženým po zemi, a pyšný, že má peníze, se rozhlížel, co by si koupil. Stříbrné mince vydat nechtěl, ale měl ještě dost měďáků, které mu vrátila nemo. Koupil si deset hrstí camby a malou kostičku čaje. Pár měďáků mu ještě zbylo. Na pytli s drobnostmi, které prodávala stará žena svolávající křiklavým hlasem kupce, spatřil lesklou dlouhou náušnici se dvěma tyrkysy. Nemohl od ní odtrhnout oči. Podobnou náušnici měl otec i Agu Dava i Basang a všichni muži rodu Ha. Náušnice v uchu je známkou mužnosti, důkazem, že její majitel si může dovolit přepych. Ale cožpak se

už on, Lacho, nestal opravdovým mužem, cožpak se neživí vlastní těžkou prací, cožpak si nemůže dovolit koupit náušnici, která ozdobí jeho ucho, jak se na dospělého kočovníka sluší? Bylo mu sice líto tří stříbrných mincí – tolik totiž po dlouhém smlouvání musel ženě zaplatit, a naučil se už trochu cenit si peníze a smlouvat – ale když poodešel z davu a náušnici si nasadil, měl z ní takovou radost, že zapomněl, kolik stála. Posunul si čepici na pravé ucho, aby odkryl levé a vystavil na odiv právě získanou ozdobu. Měl pocit, že se na něho všichni dívají a obdivují dlouhou, mistrně tepanou náušnici. Připadal si jako důležitý a mocný pán, hodil dokonce pár měďáků poutníkům-žebrákům, kteří seděli u vchodu na tržiště a ječivě se modlili.

Ještě dlouho chodil po tržišti, naslouchal sporům a rozhovorům, prohlížel si pestrý dav, v němž se setkávali lidé se severu s příchozími z jihu, poutníci z východu s poutníky ze západu. Konečně se vrátil na místo, kde zůstala karavana. Část jaků už ležela bez nákladu – kupci už zřejmě sůl mezitím prodali.

„Kde se flákáš!“ zařval na něho sluha. „Pan Gadžjan Camdže se na tebe ptal a moc se zlobil!“

Lacho si změřil sluhu hněvivým pohledem, ale v koutku duše pocítil strach. Kupec byl jeho pánem a Lacho, vychovaný v poslušnosti, se obával hněvu člověka, na kterém byl závislý.

„Kde je kupec?“ zeptal se. Snažil se maskovat svůj neklid lhotejností. Aby sluha neviděl, co se děje v jeho duši.

„Čeká na tebe, až se ráčíš objevit,“ pitvořil se sluha. „Přikázal, abys sundal náklad z jaků a složil pytle tamhle,“ ukázal na dvůr jednoho domu vedle tržiště. „Tam budeme nocovat.“

Celé dva příští dny Lacho kupce neviděl. Když ráno napojil jaky a přinesl jim trávu, toulal se po městečku. Na tržiště přicházely stále nové karavany a Lacho kolem nich obcházel, aby si poslechl, odkud noví lidé přišli a co cestou viděli. Nejčastěji se mluvilo o autech a o Číňanech. Nová silnice už prý bude brzy v provozu. Jeden poháněč se zapřísahal, že

mluvil s Číňany, a ti že mu řekli, kdy bude cesta hotová. Prý brzy po svátku Losar. Posлуchači nedůvěřivě kroutili hlavami.

Konečně se objevili oba kupci. Při jídle se Gadžjan Camdže obrátil k Lachovi:

„Jak ses rozhodl, Němý? Půjdeš do Lhasy?“

Lacho nevěděl, oč kupci jde, a předstíral, že neslyší.

„Mluvím s tebou!“ zvolal kupec. „Lacho! Ptám se, jestli půjdeš do Lhasy, aby ses poklonil bohům, nebo jestli ses rozhodl jinak.“

„Přemýšlím,“ odvětil Lacho. Stále ještě nevěděl, kam tím Gadžjan Camdže míří. „Právě o tom přemýšlím.“

„Tak přemýšlej rychleji,“ řekl netrpělivě druhý obchodník.

„Protože my nemáme čas. Za dva za tři dny se vydáme na další cestu.“

„Kam?“ zajímal se Lacho.

„Do toho ti nic není,“ odsekl kupec.

Ale Gadžjan Camdže se ho snažil uklidnit.

„Nač se hned vztekat,“ řekl smířlivě. „Lacho je moudrý a rozumný chlapec. Podívej se, jakou si koupil náušnici. Krásná náušnice,“ mlaskl na znamení obdivu. „Lacho ví, že si u nás vydělal peníze, mnoho peněz, za které si mohl koupit cambu a čaj a náušnici. Neplatíme mu špatně, to ne. Dostává od nás mnoho peněz, protože jsme dobří kupci a poháněče nešidíme.“

Chlapec byl zmaten kupcovou dlouhou řečí a souhlasně pokývl hlavou, přestože už věděl, že mu platí málo. Poháněči v jiných karavanách dostávali dvě i více stříbrných mincí za den. A nemuseli si kupovat jídlo, živil je majitelé karavan.

„No vidíš,“ prohlásil spokojeně Gadžjan Camdže. „Nemáš se u nás špatně. A tak jsme si mysleli, že bys možná chtěl jít s našimi jaky dál. Mzdu ti nesnížíme, ačkoli jde zboží letos těžko na odbyt a cena vlny klesla. Půjdeme teď k východnímu břehu jezera Jamdok a odtamtud do Šigace a ještě dál do doliny Čhumbi. Je to daleká cesta, půjdeme mnoho dní a mohl by sis vydělat mnoho trangk.“

Lachovi poskočilo srdce radostí. Ne proto, že kupec mluvil o penězích. Avšak otvírá se před ním možnost vidět tolik krajů –

Jamdokecho, kraj velké svaté vody, Šigace, kde žije Světlo Jasnosti trašiláma, a konečně údolí Čumbi, o němž se vypráví, že to je nejkrásnější údolí na světě. Copak by mohl odolat takovému pokušení?

Kvapně přikývl. Kdyby mu byl kupec v této chvíli řekl, aby šel s jaky za poloviční mzdu, byl by bez váhání souhlasil, tak ho nadchla nová, neočekávaná naděje na další putování.

Lachovy a kupcovy dlaně se na okamžik setkaly. Smlouva byla zpečetěna.

Karavana, která tři dny nato vyrazila ze Samje směrem k severnímu břehu Cangpoče, vypadala docela jinak. Kočovníci si vzali své jaky a vrátili se domů. Zato přibýlo několik desítek nových jaků a oslíků, najatých v Samje. Přišel s nimi starý ramenatý poháněč Phurbu a tři čilí pomocníci, kteří nadělali mnoho hluku, ustavičně se smáli, dobírali si jeden druhého, i sluhy, a dokonce i kupce. Lacha si také často brali na mušku. Pro jeho nemluvnost, pro náušnici, která se mu pohupovala v uchu, pro kožištinovou čepici, kterou nikdy nesundával, protože nechtěl každému vysvětlovat, proč má místo copů ježka, pro hrdelní přízvuk, s jakým mluvil, i pro všechno ostatní, čím se lišil od lidí z jihu a čím se projevoval jeho kočovnický původ. Jen tomu, že vypadá jako dítě, se nikdo nesmál. Lidé mohou být velcí nebo malí, o tom rozhodují bohové, a proto se tomu nikdo nesmí smát. A nikdo netušil, že Lachovi, poháněči, který už urazil nejedno sacchi a jehož rodné sídliště je téměř měsíc cesty odtud, by mohlo být méně než šestnáct nebo aspoň patnáct let. A v tom věku už chlapec není dítě.

Ještě jedna věc byla mladým poháněčům k smíchu – to, že Lacho pečlivě dodržoval náboženský ceremoniál.

I oni házeli kaménky na tungbu, když přecházeli sedlo, i oni před každým jídlem skládali bohům oběti, klaněli se čhörtenům, a möndang, tyčící se uprostřed cesty, obcházeli z levé strany. Ale jako lidé světem protřelí to dělali spíš ze zvyku, zatímco Lacho připisoval každému obřadu význam. Jednou se pro to s mladými poháněči ze Samje dokonce pohádal.

Přecházeli právě přes bystřinu a jednomu poháněči sklouzla

noha s kluzkého kamene. Nabral si vodu do boty a rozezlen začal vodu šlehat holí a křičet:

„Prokletá! Prokletá!“

Tu Lacho, který podle kolíků s modlitebními praporky na břehu poznal, že potok obývají duchové, nabral vodu do hrsti a třikrát ji kacíři vchrstl do tváře. Div se neseprali, protože poháněč nevěděl, že jediné tak lze od karavany odvrátit neštěstí a udobřit rozezlené demony.

„Ti tvoji duchové nám nic neudělají,“ řval vztekle a chtěl se prát.

Lacho ho úkosem pozoroval a chystal se odrazit útok.

„Udělají nebo neudělají,“ přerušil spor náčelník karavany Phurbu, „prát se nemáte proč. Obyčeje je třeba ctít.“

A tak se smířili. Lacho dva dny čekal, jestli poháněč onemocní – taková by totiž byla pomsta duchů, ale nic se mu nestalo. Chlapec dospěl k názoru, že jeho pomoc zřejmě uchránila poháněče před trestem. Napadlo mu sice, že lámové to možná s množstvím a mstivostí duchů přehánějí, ale co nejrychleji tu myšlenku zahnal. Kdo může vědět, kde a jak se demoni skrývají!

Od prvního okamžiku pocítil Lacho ke starému Phurbuovi sympatie. Náčelník karavany se mu nikdy neposmíval. Jednal s ním vážně jako se samostatným poháněčem a křičel na něho méně než na své pomocníky. Lacho byl hrdý, že Agu Phurbu – v myšlenkách totiž nazýval náčelníka strýčkem – ho poháněčům ze Samje často dával za vzor. Ti ho proto sice nenáviděli ještě víc, ale v chlapci se utvrzovalo přesvědčení, že jedná správně, že si přece nemůže lehnout na záda, dokud se jakové nepasou nebo dokud je nedovede k napajedlu.

Lacho měl starého Phurbua stále raději, a když odpočívali, snažil se vždycky být mu nablízku. S obdivem naslouchal jeho vyprávění. Phurbu byl už dlouhá léta poháněčem v karavanách. Znal svět stejně dobře jako zlozvyky své muly. Znal mnoho čínských, indických a možná ještě i jiných slov. Člověku se až točila hlava, když Phurbu začal vyjmenovávat města, ve kterých byl. Zněla exoticky a tajemně. Ta-tien-lu, Čhamdo, Džiamda,

Kandži, Luting; nebo: Kalimpong, Dárdžiling, Káthmándú... Člověk si je ani nemohl zapamatovat. Lacho si ta tajemná jména v noci potichu opakoval. A byl dokonce vděčný osudu, který ho donutil odejít z domova. Byl by strávil celý život ve vysokých horách, chodil by pro sůl, někdy by odvedl jaký týden nebo čtrnáct dní cesty od sídliště. Svět by mu zůstal uzavřen, kdežto teď se mu otevřel.

„Dostanu se i do Indie, do Nepálu, do Číny,“ šeptal si toužebně. A starý Phurbu mimoděk stále více rozdmýchával jeho zájem o svět a o lidi. Jednoho večera se Lacha začal dobrácky vyptávat na sídliště jeho rodu. Poprvé v životě musel chlapec dlouze vyprávět.

Ale většinou zas mluvil Phurbu.

„Slyšel jsi někdy o mluvící skřínce?“ začal a žvýkal přitom čhuru.

Lacho se na vůdce nedůvěřivě podíval v domnění, že se

přeslechl.

„Nedívej se na mne jako na podvodníka,“ ohradil se Phurbu. „Když to říkám, tak to vím. Jsou takové skříňky, které dovedou mluvit a hrát. Sám jsem je slyšel. Jmenují se rádio.“

„A víš, co je to vlak?“ A zase vyprávěl o draku, který dští oheň a dým, o draku dlouhém jako sto jaků v řadě.

„Až se nachodíš po světě tolik let co já, uvidíš ještě jiné divy,“ ujišťoval ho Phurbu. „I když toho teď už mladí vědí víc než staří,“ dodal s povzdychem. „Můj syn jel do školy a je teď moudřejší než já.“

Lacho se podivil. Phurbuův syn sice odešel do školy, naučí se číst a rozumět svatým knihám, psát modlitby a důležité úřední papíry, naučí se počítat – ale jak může Phurbu říci, že je proto moudřejší než on?

„Ty to nechápeš,“ zasmál se Phurbu. „Můj syn jel do školy daleko, moc daleko. Ne do klášterní školy. Učí se v...“ hledal chvíli v paměti, „v Čcheng-tu,“ vyslovil důrazně cizí slovo. „To je moc daleko, až v Číně.“

„Copak tvůj syn umí čínsky?“ podivil se Lacho.

„Ne, tam se učí po našem. Ale ne ze svatých knih. A také se neučí modlitbám. Můj druhý syn se učí v Kalimpongu,“ pokračoval hrdě Phurbu, „v anglické škole.“

Lacho se trochu lekl. Co to ten Phurbu říká? Copak lze takhle posílat syny do cizích zemí, mezi džopseje a migory, jejichž duše jsou černé a myšlenky nesrozumitelné?

Phurbu uhodl, nač Lacho právě myslí.

„Však já dobře vím, co dělám,“ zabručel. „Ptal jsem se svého pána, náš pán je dobrý a moudrý, patří mu celý kraj kolem Samje, a ten řekl: Ať se tvoji synové učí, Phurbue. Proto jsem je poslal do škol. Jeden byl se mou před dvěma lety v Kalimpongu jako poháněč. Sto velkých stříbrných mincí jsem zaplatil, aby ho přijali do učení. A zůstal tam. Toho druhého jsem poslal do školy, když přišli do Samje Číňané. Říkali, že kdo chce, může jet a učit se v Čcheng-tu. Náš pán tam svého syna poslal, a tak jsem si pomyslel: Phurbuův syn není horší, i když mu nepatří žádná půda, ať se také učí. A nic jsem platit

nemusel. Číňané nechtěli peníze, dokonce mu dali nové kalhoty a boty. Dovolil jsem se pána a syna sem tam vypravil. No vidíš.“

Lacho údivem otevřel ústa dokořán.

„No vidíš,“ opakoval Phurbu, spokojen, že jeho vyprávění na chlapce tak silně zapůsobilo, „poslal jsem syny do města a sám chodím s jaky. Vrátil se moudřejší, možná že z nich budou úředníci, a potom budou otci pomáhat. Příští rok pojedou do Čcheng-tu,“ prohlásil přesvědčivě. „Podívám se, jak se tam synovi daří.“

„Tak daleko?“

„Za rok už bude hotová silnice, tak to daleko nebude. Nasednu do auta a pojedou do Čcheng-tu.“

„A nebudeš se bát?“

Phurbu zavrtěl hlavou.

„Ne. Mnoho lidí jezdí autem a nebojí se. Nejsem přece horší než oni. Ty by ses také mohl jít učit,“ pokračoval po chvíli. „Třeba by tě taky vzali do školy.“

„Už jsem se učil,“ zabručel neochotně Lacho. „Byl jsem dva roky v klášteře.“

A přestože o sobě tak dlouho mlčel, polohlasně Phurbuovi vyprávěl příběh svého života – jak utekl od lámů a proč se stal poháněčem jaků. Jen jedno zatajil – kolik je mu let.

Phurbua jeho vyprávění nepřekvapilo.

„Každý chlapec nemůže být lámou,“ řekl důrazně. „Můj třetí syn je v klášteře Gadenu. Blízko Lhasy.“

Lacho podotkl, že dobře ví, co je to Gaden.

„Na třech sloupech vědění stojí víra tibetského lidu. První z těch sloupů je klášter v Gadenu, druhý – klášter v Drepungu, třetí – Sera,“ odříkal spěšně.

„Ano,“ přitakal Phurbu. „Můj třetí syn je v Gadenu. Slouží bohům a je už opravdovým lámou.“

Šli teď po jižním břehu Cangpočhue a blížili se k jezeru Jamdok. Okolí bylo písčité, u vody byly lesíky. Lacho viděl taková seskupení stromů poprvé. Občas, když skalnatá úbočí spadala přímo do vody, museli jít pomalu, opatrně postupovat

po úzké stezce nad srázem, pod nímž hučely zpěněné vody mohutné řeky. Potom zamířili na jih a za několik dní došli k Jamdoku.

Užaslý Lacho oněměl nadšením a úžasem. Široko daleko se rozlévala voda. Marně napínal zrak a zacláněl si čelo dlaní – nespatriil protější břeh. Složil oběť jezerním bohům a mocnému Luhovi, bohu vod, a rozhlížel se dál. Kde se vzalo tolik vody? A najednou se ho zmocnil strach – možná že právě tady je konec světa, že tady začínají vody, v nichž pluje ryba Ňazingou ... Ale vysmál se sám sobě pro ten nápad a pro strašidla, která ho pronásledují.

„Veliké jezero,“ zabručel Phurbu. „Měl bys vidět, co se tu děje, když se strhne vítr! Vlny jsou tak vysoké, že člověk vedle nich vypadá jako myš vedle člověka. Ale lidé říkají, že prý jinde jsou jezera velká jako stokrát sto Jamdoků.“

„To asi na konci světa,“ zabručel Lacho.

„Možná,“ pokrčil rameny Phurbu. „Ale možná že ne. Lidé říkají, že když se dlouho pluje velkými loděmi, narazí se zas na zemi.“

„Tibet je tak veliký!“ povzdychl si Lacho.

„To všechno není Tibet,“ vysvětlil mu Phurbu. „Ta voda začíná v Indii, a co je dál, to nevím.“

Od Jamdoku zamířili k Šigace. Dlouho šli po břehu veliké vody a stále nebylo vidět konce. Konečně se stezka vzdálila od jezera.

„Teď se vrátíme k Cangpoče,“ vysvětloval Phurbu svému příteli Lachovi. „Vyjdeme nedaleko místa, kde se řeka Kji vlévá po Cangpoče, a půjdeme po břehu až do Šigace.“

Lacho poháněl jaky a rozhlížel se po divné krajině. Stromy tu rostly už nejen u řeky, ale i dál od ní. Bylo tu hodně vesnic – někdy je od sebe dělilo jedno cchapho, někdy i méně. Na polích rozsetých mezi pobřežními písčiny žlutě zářila už zralá čingka. Lacho pozoroval lidi pracující na poli a poslouchal Phurbuovo vysvětlování. Bylo mu hrozně k smíchu ovoce, které se červenalo na stromech. Phurbu říkal, že to jsou broskve a že se dají jíst. Jednou v noci, když se zastavili na kraji vesnice, už

to Lacho nevydržel. Tiše se doplížil ke zdi, kterou byl obehnán hustý sad. Z nízkých větví se mu podařilo utrhnout jeden plod. To byla dobrotá! Dlouho otáčel kulatou broskví v dlani a už to, že se jí dotýkal, mu působilo radost – byla měkká, vlhká a mechová slupka příjemně šimrala na prstech. Potom zabořil zuby do dužiny. Šťáva mu vytryskla do obličejce. Drtil v ústech nádherný plod, jehož chuť se nedala srovnat s ničím, co dosud jedl. Rád by si byl utrhl ještě jednu broskev, ale bál se, že by pes, který štěkal za zdí, probudil lidi.

Poodešli od břehu, aby se vyhnuli písčinám, kde jakové zapadali až po břicha a nechtěli jít v parném slunci. Stezka je dovedla ke klášteru. Zastavili se tam na nocleh a kupci spěchali složit lámům své poklony. Lacho dovnitř nešel. Bylo mu milejší obětovat bohům před jedním z četných čhörtenů na druhé straně cesty. Phurbu to udělal také tak.

„V čhörtenech,“ řekl, když skončili modlitbu, „jsou pochována těla velkých lámů, kteří opustili tento svět a odešli do světa bohů jako bohové.“ Lacho vyslechl Phurbuova slova, přestože to sám také dobře věděl. V klášteře jim vyprávěli o lámech, kteří se stali bohy, a o zázracích, jaké udělali, aby bohy naklonili Tibetu.

Proč nepoprosili bohy, aby Tibetánům dali auta? pomyslel si Lacho. Lidé by nemuseli tolik dní chodit a trhat boty a strádat za dlouhých výprav.

Příštího dne spatřil Lacho na cestě podivnou postavu. Teprve když se na ni pozorně podíval, poznal, že jim jde vstříc muž, který nese na zádech veliký člun. Muže pod tím břemenem skoro nebylo vidět. Člun byl zhotoven z kůže, jíž byla potažena kostra z bambusových prutů. Před mužem kráčela bílá ovečka se zvonečkem na krku. Ovečka také nesla náklad. Hřbet se jí prohýbal pod tíhou pytle, na němž visela mužova miska a plášť.

„Proč člun nese, a nepluje po řece?“ zeptal se Lacho a ukázal na vody Cangpoče, k němuž se blížili.

Když muž s loďkou spatřil karavanu, sešel se stezky, a klopýtaje v písku, zdaleka se vyhnul jakům, oslům a lidem. Ovečka běžela drobnými krůčky za ním.

„To je převozník,“ odpověděl Phurbu. „Tady začíná klášterní půda a řeka také patří lámům. Převozník nesmí proplout vodami, které patří bohům.“

„Proč? Člun je přece k tomu, aby plul po vodě!“

„Cožpak nevíš, že člověk, který žije ze smrti jiného člověka nebo zvířete, je bohům nemilý?“

Lacho se zastyděl. Jak na to mohl zapomenout! Převozník si vydělává na živobytí pomocí člunu, zhotoveného z kůže jaka, využívá tedy zabitého zvířete. A to je přece hřích. Není hřích zabít jaka, když chce člověk sníst jeho maso. To bohové dovolí, když je lámové uprosí. Ale nikdo nesmí žít z něčí smrti. Proto bohové nenávidí lovce, bandity, převozníky a obchodníky s masem ...

„Na to jsem zapomněl,“ zašeptal Lacho.

Ale Phurbu si toho nevšiml. Díval se za odcházejícím převozníkem.

„Má těžký život,“ povzdychl si. „Nést takový náklad touhle písčinou...“

Lacho na to také myslel.

Cesta trvala déle, než se zpočátku domnívali. Kupci se často zastavovali v různých vesnicích a smlouvání obchodů jim zabíralo hodně času.

Phurbu byl netrpělivý a zlobil se.

„Copak si myslíte, že zima počká, až vy vyděláte všechny peníze, co jsou na světě?! Chcete jít do Čhumbi a ještě se cestou zdržet v Šigace! Myslíte si, že se vám vichřice a synové vánice v Čhumbi vyhnou? Anebo chcete zahubit osly a jaky mého pána?“

Pozvali tedy vůdce na radu a po dlouhé hádce, v níž se ozvalo nemálo kleteb, se Phurbu vrátil k poháněčům.

„Jsou to zlí lidé,“ bručel nespokojeně a ukazoval na oba kupce. „Chtíví. Nepůjdou do Šigace, protože jim někdo řekl, že je tam vlna laciná, kdežto v údolí Čhumbi drahá.“

„Do Šigace nepůjdeme?“ lítostivě si povzdechl zklamáný Lacho.

„Však se tam jednou dostaneš!“ zabručel Phurbu. „Teď

zahneme k jihu a dlouho půjdeme neobydlenou krajinou, protože tamtudy je to nejbliž. Není mnoho vůdců, kteří by tu cestu znali tak dobře jako já. Jestli nám bohové budou přát a zadrží zlé větry, uvidíme za deset dní Čumalari.“

„Co je to, vesnice?“

„To je velká svatá hora. Jen o trošku, trošičku menší než Chomolungma.“

Oba sklonili hlavy, neboť Chomolungma se dotýká nebe a po tom mostě sestupují bohové na zem, aby se podívali, jak lidé žijí a co dělají.

Po několika dnech pohodlné cesty podél řeky Cangpoče jim cesta vedoucí přes nepřilíš vysoké, zato skalnaté štíty připadala dvojnásob obtížná.

V noci byla zima, ve dne fičela vichřice. Phurbu bručel a rozzlobeně se utrhoval na kupce, jejichž chtivost způsobila, že se místo po rušné cestě přes Šigace museli vydat přes hory.

„Nahrabou si plné kapsy peněz, jestli dojdeme do Jatungu dřív než jiné karavany.“

Jeho zlost však nebyla příliš veliká, neboť neustále popoháněl osly a pokřikoval na Lacha, aby s jaky nezůstával pozadu.

„Pospěš si, Lacho!“ halekal. „Pan Gadžjan Camdže slíbil, že nám přidá každému deset stříbrných mincí, jestli dojdeme na místo dřív než ostatní kupci.“

A tak Lacho hrozivě práskal bičem a natahoval nohy, aby dobrého Agu Phurbua nezklamal.

Když minuli jezero Hram, o němž se říká, že na jeho dně je město, které bohové potopili, aby potrestali hříšné obyvatele, spatřili daleko na jihovýchodě bělounký štít, který se tyčil nad okolními horami.

Kupci sesedli s koní, zastavili karavanu a vzdali hold hoře Čumalari. Byla to opravdu neobyčejná podívaná. Stáli na zelené náhorní rovině, která terasovitě stoupala k nejbližšímu horskému hřebenu. Nad prvními skalnatými vrcholky bylo vidět další – vyšší a ponuré, a ještě dál přecházely šedivé skály ve vrcholy se sněžnými čepicemi. Nad tím vším vyrůstal bílý

masív, jiskřící tisíci mihotavými záblesky a opírající se o blankyt nebe.

„Od tohoto čhörtenu,“ řekl Phurbu a přejel na mule k Lachovi, když zleva obcházeli svatou stavbu, „se cesty rozcházejí. Jedna vede přes průsmyk Thang k Bhutanu,“ ukázal směrem, kde bylo vidět vrchol Čumalari, „a druhá, kterou nevidíme, vede do údolí Čhumbi.“

Chvíli jel mlčky vedle chlapce.

„Možná že potkáme migou,“ ozval se a jeho hlas se zachvěl obavou.

„Migou?“ Lacho udeřil bičem neposlušného jaka a pohlédl na vůdce. „Kdo je to migou?“

Phurbu se ohlédl, jako by se bál, jestli je někdo neposlouchá. Seskočil s muly a šel dál vedle chlapce pěšky.

„Tys nikdy neslyšel o migou?“

Lacho zavrtěl hlavou. Měl divný pocit, protože Phurbu vyslovoval slovo migou šeptem a s jakýmsi podivným výrazem. Možná že se tak jmenuje vůdce banditů, kteří řadí v této krajině, anebo je to možná jméno neznámého boha, který na sebe bere lidskou podobu na cestách v údolí Čhumbi. Pro jistotu se také ohlédl a zašeptal svaté zaklínadlo.

„Migou je strašlivý sněžný člověk,“ řekl Phurbu, aniž zvýšil hlas. „Možná žes o něm na severu neslyšel. Ale u nás na jihu o něm vědí všichni.“

„Strašný sněžný člověk?“ Lachovi přeběhl mráz po zádech. „A kde žije?“

Phurbu udělal rukou pohyb, kterým obsáhl linii hor na jihu a na východě.

„To nikdo dobře neví.“

„A jak tedy lidé vědí, že se jmenuje migou?“ poznamenal Lacho.

„To není jméno,“ odpověděl Phurbu.

V čele karavany se ozval křik. Phurbu skočil na mulu, kopl ji patami do boků a spěchal ke kupcům.

Až do večera neměli příležitost si promluvit. Teprve když kupci a poháněči usnuli ve svém koutě noclehárny, přisunul se Lacho k vůdci.

„Agu Phurbu, chtěl jsi mi vyprávět o migou,“ připomněl mu.

„Dobře, dobře,“ zašeptal Phurbu a otočil se k chlapci.

„Migou je strašlivý sněžný člověk. Je veliký, větší než největší člověk, a má dlouhé tlapy, delší než naše ruce. Má plochý obličej a nad čelem mu roste mohutná hustá hříva. Obličej a tělo má tmavší než člověk a je celý porostlý srstí. Jako medvěd.“

„A není to medvěd?“ poznamenal Lacho.

Naučil se už pochybovat o některých věcech, které slyšel.

„Není, ty hlupáku! Migou není medvěd. Je to strašlivý sněžný člověk. My Tibeťané mu říkáme migou, Šarpové v Nepálu mu říkají jeti. Když jsem byl v Nepálu, říkal mi jeden průvodce, že Endži i ostatní džopsejové slibovali mnoho peněz tomu, kdo je zavede tam, kde žije migou.“

„A kde žije?“ nevydržel to Lacho.

„Migou žije vysoko v horách, které dělí Tibet od Nepálu tak, jako voda v řece dělí jeden břeh od druhého. Jeho příbytkem jsou jeskyně ve vrcholcích, kam lidé neproniknou.“

„Jak se tedy ví, že tam žije?“ odvážil se zeptat Lacho. Správně se domníval, že není-li migou bůh, smí se o jeho existenci pochybovat.

„Určitě tam žije,“ odpověděl rozhodně Phurbu.

„Viděls ho?“

„Ne, ale viděli ho jiní. Někdy, za kruté zimy nebo když brzy napadne sníh, sestupuje migou do údolí a obchází vesnice. Ale lidem se vyhýbá, a přestože se říká, že migou jsou svatí, zle je s tím, kdo ho spatří. Je to velmi špatné znamení.“

Teprve teď Lacho dostal strach. Přestože se vyptával dál:

„A žere migou lidi?“

„Migou žere kořeny a bobule. Nemá rád maso ani teplo. Ale slyšel jsem, že často unese z vesnice děti, ženy, a dokonce i muže. Migou je strašlivý a silný. Ale když ho lidé nedráždí, nikomu nic neudělá a odejde, ledaže se mu někdo zalíbí.“

„Ó mani padmé húm!“ zabručel Lacho. „Jsou migou tam, co jdeme?“

„Ano. Lidé říkají, že hory kolem Jatungu jsou královstvím migou.“

Lacho se tak roztrásl, že mu strachem začaly cvakat zuby.

„Neboj se,“ uklidňoval ho Phurbu. „V tuhle dobu migou ještě nescházejí do údolí. Pozdě na podzim nebo v zimě je to něco jiného.“

Přes tato uklidňující slova nemohl Lacho usnout. Migou ho děsili víc než duchové, které může člověk zahnat zaklínadly. Na migou zaklínadla neplatí a nedá se před nimi utéci, neboť jsou větší a silnější než lidé. Ve tmě se mu zdálo, že vidí chlupatý obličej obra, který cení zuby a natahuje po něm dlouhé, kosmaté paže. Oddychování spících druhů znělo jako hrozné supění. Přetáhl si kožich přes hlavu a přitiskl se ke starému průvodci, který už spal.

SEDMÁ KAPITOLA

Krásný je Tibet a nejkrásnější jeho ozdobou je údolí Čhumbi. Leží poměrně nízko a úzkým dlouhým výběžkem se zařezává do severních svahů Himálaje. Nad zelenými loukami a poli se zvedají neveliké pahorky, porostlé rododendronovými háji. Nad bublajícími potůčky se sklánějí rozčuchané vrby. V četných zahradách dozrávají jablka, švestky a broskve. V létě a brzy na podzim tone celý kraj v husté zeleni, později se zeleň mísí se všemi odstíny žlutí a červeně.

Městečko Jatung, malebně položené v úzkém údolí, se chlapci ze Severních hor zalíbilo. Domy, rozseté po pahorcích a utápějící se ve stínu stromů, úzké uličky, v nichž mezi karavanami kličkovali prodavači vychvalující pochoutky, o jakých Lacho nikdy neslyšel, zkroucené načervenalé větve rododendronů – to všechno vytvářelo podivné, ale vábné ovzduší. Zpočátku si Lacho nesměle prohlížel cizí lidi, kteří

hovořili nesrozumitelnými jazyky. Phurbu mu trpělivě vysvětloval, že zde v Jatungu, který leží pár kroků od nepálské hranice, může podobně jako ve Lhase potkat příchozí z celého světa – z Bhútánu a Indie, z Ásámu a Kašmíru, a dokonce i z takových zemí, o kterých se neví, kde leží – z Barmy a Íránu.

Poháněči měli zase spoustu volného času, protože pan Gadžjan Camdze čekal na indické kupce, kteří měli co nevidět dorazit se zbožím. Osmělen tím, že si ho nikdo nevšímá, nakukoval Lacho do všech koutů a naslouchal cizojazyčným rozhovorům, kterým vůbec nerozuměl.

V městečku každým dnem přibývalo hluku a lidí. Přicházely karavany s vlnou. Tržiště zaplnily tisíce jaků, pronikavě hýkajících oslů a líných mul. V noci olizovaly zamračenou oblohu kolem městečka jazyky ohnišť – v osadě se mohlo ubytovat jen nemnoho lidí, ostatní se museli spokojit s tábořením ve stepi.

Lacho si jednoho dne vyšel na delší procházku za Jatung. Spatřil podivné bílé domy s mnoha okenními otvory. Nikdy neviděl tak dlouhé domy ani lidi oblečené tak jako ti, kteří se pohybovali kolem těch domů. Jejich úbor byl zelený jako tráva na pastvisku. Na hlavách měli malé čapky, také zelené. Byli to lidé malé postavy, tvář měli světlejší než Lacho a vlasy krátce ostříhané. Budou to asi lámové, pomyslel si, kteří místo červených hábitů nosí zelený úbor.

Ukryl se mezi stromy a pozoroval, jak si zelení lidé počínají. Ticho protrhlo ostré, pronikavé zapískání. Z dlouhých bílých domů se vyhrnuli lidé v zelených úborech, nesli v rukou pušky. Lacho chtěl vzít do zaječích, ale zvědavost byla silnější než on, zůstal. Jen se víc přitiskl k zemi a maličko zvedl hlavu. Zelení lidé se postavili do dlouhé řady. Jako karavana, pomyslel si Lacho. Potom vyšlo z domu ještě několik mužů, ale ti se nepostavili do řady. Chlapec slyšel, jak vykřikují nesrozumitelná slova, podle nichž se lidé řadili do dvojstupů, do čtyřstupů, sundávali pušky s ramen a drželi je před sebou.

„To nejsou lámové,“ řekl si, „to jsou bojovníci.“

Potom zděšeně utekl, protože z řad zelených mužů se

oddělila jedna skupina a rozběhla se k pahorku, kde se ukrýval.

„Viděl jsi čínské vojáky,“ vysvětlil mu pak Phurbu. „Bydlí v dlouhých bílých domech, které si sami postavili.“

„Čínské vojáky?“ V Lachově hlase zaznělo zklamání a nespokojenost. Ačkoli dosud nikdy neviděl vojáky – ani tibetské, ani čínské, ani žádné jiné – slyšel o nich mnoho. Kočovníci vyprávěli, že na světě nejsou horší lidé než vojáci, kteří žijí z války, pálí domy a zabíjejí lidi.

„Myslel jsem, že Číňané stavějí silnice a mají auta,“ řekl a zamračil se. „Nevěděl jsem, že mají vojáky.“

Ještě jednou spatřil Lacho skupinu vojáků. Tentokrát to bylo na ulici. Šli v hloučku a vesele hovořili. Chlapec se zastavil. Jeden voják se na něho usmál, ale Lacho sklopil hlavu. Měl těm lidem něco za zlé – neustále doufal, že uvidí, jak stavějí širokou stezku pro železné draky, které sami řídí, a najednou se ukázalo, že to jsou jen vojáci. Uchopil provaz, na kterém měl pověšenou pušku, a aniž se ohlédl, zašel do noclehárny.

Dny mýjely. Phurbu se zas hádal s kupci, chtěl, aby se už vydali na cestu. Odvolával se na mnohá znamení na zemi i na nebi, jež podle jeho názoru zvěstovala časnou zimu. Kupci však nazpět nespáchali. Stále čekali na nové a nové zboží. Najali si dokonce několik desítek nových mul, které prý budou potřebovat k dopravě nákladu.

„Platíme ti, i když nic neděláš,“ vztekal se Gadžjan Camdže, „tak co naříkáš? Najal jsem si tebe i karavanu na tak dlouho, jak budu potřebovat.“

Tímto argumentem průvodce umlčel a Phurbu mohl projevovat svou nespokojenost jen tichým hněvivým bručením.

Lacha nemrzelo, že se tu zdrželi déle. Nikam nespáchal. Nikdo na něho nečekal, nikdo nevyhlížel, kdy se vrátí. Srdce se mu svíralo lítostí při pomyslení, že nikde není bah, v němž by někdo blízky netrpělivě říkal:

„Kdepak je asi Lacho, náš Lacho? Blíží se zima. Blíží se vichřice a kruté mrazy, a Lacho nejde. Opustili ho snad bohové v horách anebo ho zavedli do širého světa?“

A pro jistotu vyvěsí ještě jeden modlitební praporek, aby

označil duchům bah, kam mají Lacha zavést. Lacho však neměl svůj bah, neměl se kam vrátit. Dokonce ho těšilo, že se v Jatungu zdrželi. Měl co jíst a měl kde spát. S obavami myslel na to, co bude, až dojdou do Lhasy a až se karavana rozejde. Phurbu se se svými poháněči a mulami vrátí do Samje, poháněči mul z Jatungu půjdou domů. A on, Lacho? Po několikaměsíční pouti teď pochopil, že kupec měl pravdu, když mu říkal, že bude těžko shánět práci, V létě nebo na podzim to ještě ujde. Vždycky se najde nějaká karavana, která přijme poháněče. Ale co v zimě? Kde hledat práci v zimě?

Aby zahlal neveselé myšlenky, chodil za město, využíval posledních slunečných dnů a vyhříval se v usychající žlutnoucí trávě.

Až přišel den, kdy se dozvěděl, že se nazítří vydají na cestu. Kupci z Indie už přivezli objednané zboží a Gadžjan Camdže přikázal, aby se karavana připravila k odchodu.

Šli do Šigace deset dní. Konečně před sebou spatřili vysoký kuželovitý pahorek, korunovaný mohutnou skálou.

„Podívej se na tu skálu,“ řekl Lacho starému průvodci.

Phurbu zavrtěl hlavou.

„To je dzong, velký dzong.“

Kdyby to řekl někdo jiný než Phurbu, Lacho by mu nevěřil. Dzong je dílo lidských rukou, ale cožpak lidé mohou postavit takovou obrovskou stavbu z balvanů? Čím více se však blížili k městu, tím lépe rozeznával věže mohutné pevnosti, okénka ve vysokých stěnách. Potom dokonce i modlitební praporeky, které vlály nad nimi.

Hned za východu slunce, jen se probudili, zamířili do města, aby vzdali poctu bohům v chrámech. Lacho se dlouho klaněl a odříkával modlitby, ztracen v davu poutníků před bránou kláštera Tašilumpo. V pobožném soustředění kráčel se sepjatýma rukama podél hradeb Dečangu Podzanu, kde sídlí Světlo Jasnosti pančhenláma. Potom se vrátil ke klášterní bráně a čekal, až lámové dají znamení, že věrní mohou vejít a složit poklonu a oběť v chrámě Cchangling.

Po kolenou, dotýkaje se čelem země, blížil se Lacho ke

kamenným schodům, které vedly do chrámu. Přinesený chadag pověsil u nohou vysokých zlatých soch, ale bál se pohlédnout bohům do tváře. Dotýkal se ústy závěsů s vymalovanými lobučandzi – symboly štěstí a bohatství. Opíral čelo o jungcuny z tyrkysů, vezděné do podlahy – symboly úspěchu. Rychlým krokem, s rukama složenýma ve výši úst obešel desetkrát kapli Džangkhang a prosil bohy, aby jeho duši po smrti přisoudili lepší vtělení.

Celý den strávil Lacho na modlitbách. Příštího dne se vydali na další cestu.

Kupci, znepokojeni silným studeným větrem z jihu, uposlechli Phurbuovy rady a rozhodli se, že nepůjdou do Šigace.

„Než se nadějeme,“ varoval je starý průvodce, „uhodí mráz. Napadne sníh a vánoce postaví mezi nás a Lhasu bílou stěnu. Musíme si pospíšet. Anebo čekat, až se vítr utiší a sníh slehne.“

Dny se krátily, noci byly chladné. V poledne se vždycky zvedl prudký vítr, který je bodal do tváří tisíci písečnými jehličkami, a fičel až do večera. Cesta byla namáhavá a lidé, bičovaní poryvy vichřice, šli velmi pomalu. Museli dávat pozor i na podrážděná zvířata, která se při prudších závanech větru tlačila jedno na druhé. Pak nepomáhal ani křik poháněčů, ani práskání bičí.

„Dočkali se,“ vrčel Phurba, vyplivoval písek a rozzlobeně potřásal pěstí za zády kupců. „Teď je pro karavany nejhorší doba.“

Přestože šli známou cestou, potkávali jen málo karavan – zejména na druhém břehu Cangpoče, když se vzdálili od řeky a kráčeli po úbočí nového horského pásma.

Přenocovali v maličké vísce, a když Lacho ráno vyhlédl na dvůr – užasl. Celý svět byl bílý, i vrcholky hor nad vesnicí, i svahy, včera ještě zelené. Domky, ozdobené sněžnými čepicemi, tonuly v běli. Obloha byla šedivá a zamračená.

„Musíme jít, musíme jít,“ spěchali kupci, ačkoli Phurba se neklidně rozhlížel a vrtěl hlavou. „Nechceme, aby nás sníh uzavřel v téhle díře,“ naléhali. „V horách je spousta banditů.“

Lacho si při těch slovech opravil pušku, která mu padala s ramene. Deset ozbrojených mužů by se banditů nemělo bát, pomyslel si a vzpomněl si na potyčku se zbojníky ve skalní roklině.

Cestou o tom vyprávěl Phurbuovi, ale ten ho okřikl:

„Jenom se nevytahuj! Myslíš si, že jsi chytřejší než všichni ostatní. Co na tom, že jste si poradili s bandou, která utekla ze strachu před Čňany? V těchhle horách jsou veliké a nebezpečné bandy. Některé mají až sto lidí. A my vezeme spoustu zboží. Jak se jim chceš ubránit?“

Lacho si povzdychl a pomyslel, že Phurbu má přece jen pravdu a že bude lepší, když se banditům vyhnou.

Za dne ušli nevelký kus cesty, přenocovali mezi zasněženými skálami. Sluhové postavili pro kupce stan a poháněči spali ve skalních rozsedlinách.

Sněžit nepřestávalo, vítr svištěl nad zemí a vířil hustou bílou clonu.

Lacho nevěděl, jak se stalo, že jeho dva jakové začali kulhat. Šli pomaleji než ostatní, často se zastavovali a lehali si na sněh, aby si odpočinuli. Malý poháněč zůstával víc a víc pozadu, protože kupci se rozhodli, že pojedou na koních napřed. Dozor nad karavanou přenechali svému sluhovi a Phurbuovi.

Karavana postupovala jako dlouhá černá přerušovaná nit k sedlu mezi horskými hřebety. Stoupání bylo obtížné, příkré. Lacho, který popoháněl dva kulhající jaky, byl rozčilením celý zpocený.

Viděl, že muly v čele karavany už došly za hřeben. V nevelké vzdálenosti za nimi šli oslící a deset jaků. I ti už byli nedaleko sedla. Ale Lacho byl pořád ještě daleko vzadu a od vysokého hřebene ho dělil velký kus cesty.

„Hej! Hej!“ křičel na vlekoucí se zvířata a ze všech sil je mlátil bičem přes zasněžené zadky.

Poháněči, kteří zápasili s větrem a sněhem, si zřejmě nevšimli, že Lacho zůstal daleko za nimi. Chtěli co nejrychleji přejít na druhou stranu hřebene a najít si tam úkryt, neboť vichřice sílila, její vytí přehlušovalo chrochtání zvířat a sněh

jím vířil pod nohama v hustších a hustších kotoučích.

Lacho pobíhal kolem jaků, kteří stáli s hlavami skloněnými k zemi, a cítil, že i jeho opouštějí síly. Kdyby nebyl kočovník, byl by zvířata opustil a dohonil karavanu. Ale v Lachových žilách kolovala krev pastevce, který neopustí jaka, dokud je sám naživu. Pozoroval celý zoufalý, jak za bílým hřebenem mizí postavy poháněčů, a vybíjel si svou zlost na zvířatech – zasypával je kletbami a ranami.

Nebál se jen samoty. Děsilo ho i vytí vichřice, jež ohlašovalo velkou, dlouhotrvající bouři...

„Agu Phurbue, Agu Phurbue,“ šeptal, bezradně se rozhlížel a popoháněl vzdorovitě jaky. „Tak jděte, jděte,“ supěl, „jinak tu všichni zahyneme.“

Ale jakové svého poháněče neposlouchali, vzepřeli se předními nohama do sněhu a svésili hlavy až k zemi.

„Cítí bouři, strašlivou bouři,“ prolétlo Lachovi hlavou.

A bouře přišla. V nebi se asi roztrhly všechny pytle, v nichž bohové chovají duchy větrů. S hukotem a vytím se ti duchové vrhli na zem, ječeli, popadli se za ramena a začali svůj šílený tanec. Mocnými pařáty popadli zoufalého Lacha, oslepeného sněhovou vánicí, zvedli ho, zatočili jím a mrštili do sněhu. Chtěl vyskočit, ale vichřice ho přitiskla k zemi. Ohlušen svištěním vichřice a zděšen silou živlu, vtáhl hlavu mezi ramena.

Vánice zuřila dál. Ve vířícím sněhovém kotli se setmělo. Lacho si marně třel víčka zalepená sněhem, s námahou zvedl hlavu a snažil se proniknout pohledem oblaka sněhu, která mu bičovala tváře a zakrývala všechno kolem. Ležel bezbranný a celý obolavělý a šeptal si zaklínadlo.

Avšak vytí vichřice asi přehlušovalo jeho zoufalé modlitby a nedovolovalo bohům, aby je uslyšeli, protože čas míjel a vítr neustále dul závratnou silou, i sníh se ustavičně sypal.

Když vítr na chvíli zeslábl, chlapec poklekl. Chtěl se podívat, co se stalo s jaky, ale všechno mu zastíral sněžný vír, neviděl si ani na vlastní nohy.

Lacho nevěděl, jak dlouho vánice trvala, ale když ustal vítr a

sněžná clona spadla, byla už tma. Zuby mu drkotaly zimou, vstal a napínal zrak, aby našel zvířata. Zdálo se mu, že vidí na sněhu tmavou skvrnu. Chtěl se k ní rozběhnout, ale zdřevěnělé nohy ho neposlouchaly. Pomalu se brodil k černému stínu, zapadal do sněhu až po pás. Když konečně došel k cíli, ukázalo se, že je to skála. Kdyby byl dítě, byl by se hořce rozplakal. Ale opravdoví muži z Tibetu nepláči – ani bolestí, ani zoufalstvím, a rozhodně ne bezmocností. A Lacho byl opravdový muž, byl opravdový kočovník, přestože byl tak mladý a nikdy neviděl uhánět po cestě železného draka. Opravdoví muži ve chvílích nebezpečí bojují o život. A Lacho se rozhodl, že bude bojovat.

„Nesmím usnout,“ řekl si.

A přestože už byl k smrti unaven, přestože ho tížila opuchlá víčka a sotva stál na nohou, neulehl pod skálu, nýbrž chodil kolem ní, mával dlouhými rukávy, do kterých vtáhl ruce a plácal se rukama do boků.

Za chvíli ucítil, že se mu rozproudila krev. Zastavil se a ve tmě hledal místo, kde by byl chráněn před větrem. A zase se mu zdálo, že vidí tmavou skvrnu.

„Co když je to jak?“ řekl hlasitě, aby si dodal odvahy.

Udělal tím směrem několik kroků.

„Hej! Hej!“ zvolal.

Černá skvrna jako by se pohnula.

„Hej! Hej!“ opakoval. „To jsem já, Lacho,“ a vykročil rychleji, přestože zapadal hluboko do sněhu. Tmavá skvrna se pohnula a zvedla.

„Můj dobrý jaku!“ zvolal Lacho, padl do sněhu vedle zvířete a objal jeho huňatou hlavu. „Můj dobrý jaku,“ šeptal a tiskl tvář k ojíňené srsti. „To jsem rád, že jsi tady!“

Ležel tak chvíli bez hnutí a naslouchal jakovu chrochtání.

„Ty máš taky radost?“ mluvil k černému kolosu, jako by to byl člověk. „Ve dvou nám bude líp... A kde je tvůj bratr?“ zneklidněl.

Ale druhý jak tu nebyl, a ten, kterého Lacho našel, žalostně zachrochtal.

„Říkáš, že tu není,“ pokračoval chlapec. „Jsme tu sami. Ty a

já. Ale nedělej si starosti. Vánice nás nezmohla, dobří duchové bdí nad lidmi z rodu Ha. Zítra zase vstane den a najdeme ostatní. Agu Phurbua, osly, muly a ostatní jaky...“

Den však nepřinesl očekávanou změnu k lepšímu. Jak nechtěl vstát, přestože ho Lacho prosil a zapřísahal, a potom dokonce křičel a dvakrát ho udeřil pěstí do hlavy. Jen žalostně chrochtal a smutně – jak se alespoň chlapci zdálo – zíral před sebe.

Místo, kde nocovali, se od včerejška změnilo k nepoznání. Prudké poryvy vichřice strhly s vrcholků sněhové čepice a Lacho s hrůzou zjistil, že neví kudy, přes které ze sedel, jež viděl před sebou, vede stezka. Nechal jaka ležet a rozběhl se po úbočí vzhůru. Horečně hledal aspoň náznak stezky. Ale bílý příkrov přikryl zemi tak důkladně a tak rovnoměrně, že Lacho marně pobíhal a marně se snažil zkřehlýma rukama rozhrnout sněhovou pokrývku.

„Co dělat? Co dělat?“ říkal si zoufale.

Široko daleko bylo bílo a pusto, samé skály. Nikde ani živáčka. Může to trvat den i dva nebo pět, než se objeví lidé. Lacho přece nemá nic než hrst camby v koženém pytlíčku za pasem. Potraviny odnesla karavana s sebou tam nahoru. A co má dělat s jakem, který nechce vstát a jít dál? Ostatně – kudy? Mají šplhat tady k tomu vyššímu sedlu, obklopenému skálami, nebo k průsmyku mezi štíty, nad nimiž se tyčí osamělý vrchol, anebo snad k tamhletomu malému průsmyku za strží? Jak poznat, jak najít správnou cestu?

Pochopil teď obavy strýčka Phurbua a vyprávění starých kočovníků, kteří tvrdili, že na počátku zimy mění hory svůj vzhled. Běda tomu, kdo nezná dobře cestu a octne se mezi cizími bílými štíty, když zapadnou sněhem a když potom vítr sfoukne bílý příkrov, obnaží skály na vrcholcích a zasype a vyrovná srázy a propasti. Nejenže pak neví, kam jít, který vrchol si zvolit za orientační bod, ale smrt v propasti číhá na každý neopatrný krok.

Marně se Lacho rozhlížel a hledal druhého jaka. Možná že ho zasypal sníh, možná že běžel hledat lidi a spadl ze srázy,

možná že veden instinktem došel někam, kde mu je lépe než na tomto holém úbočí, vystaveném napospas zuřící vichřici.

Lacho se vrátil k jakovi, který ležel na sněhu. Ještě jednou se ho pokusil přinutit, aby vstal.

„Pojď, jinak tu zahyneme,“ prosil a cloumal zvířetem za rohy.

Vítr znovu ožil, varovně pohvizdoval a vířil sníh pod nohama. Chlapec si vyhlédl skupinu skal poněkud výš na svahu a rozhodl se, že se tam skryje před vánicí. Nechtěl však opustit jaka. Bylo by mu líto, kdyby ho zasypal sníh, a ve dvou je to vždycky veselejší, i když je ten druhý jenom jak.

S námahou se mu podařilo rozmotat tlusté provazy, kterými byly svázány pytle na jakově hřbetě. Ztuhlé, zledovatělé provazy se mu zařezávaly do prstů a nechtěly se poddat. Konečně rozvázal uzly, a pytle spadly do sněhu.

Jak radostně zachrochtal a převalil se na záda. Sníh potemněl od sedlé krve z hlubokých ran na jeho hřbetě. Zmrzlé provazy se mu vřízly do srsti i do jeho silné kůže.

„Proto jsi tedy nechtěl jít dál?“ zvolal chlapec a přikládal jakovi na rány hrsti sněhu. Zvíře ochotně přijímalo obklady, zřejmě mu působily úlevu.

Konečně jak zachrochtal a vstal.

„Pojď, pojď!“ volal Lacho rozradostněn, že se jak začíná hýbat.

Byl nejvyšší čas, aby se někam ukryli před sílící vichřicí. Obloha potemněla a nad hřebenem se objevil první hustý oblak sněhu, hnaný větrem.

Jak se pomalu vlekl za Lachem, s námahou pletl nohama. Doklopýtali ke skále, kde byli v závětrí a kde jim bylo tepleji.

A co pytle? napadlo chlapci. Nechám-li je na tom otevřeném úbočí, zasype je sníh a už je nenajdu.

Vrátil se proto na staré místo, ovázal si provaz kolem zápěstí a táhl oba rance po sněhu.

Nebylo to snadné. Pytle před sebou hrnuly sníh a kupily hromady, které jim zahrazovaly cestu. Vítr bičoval chlapce do obličeje, ale Lacho se přesto nevzdával. Jak by jinak mohl přijít na oči panu Gadžjanu Camdžemu? Kupec by si ještě pomyslel, že Lacho ztratil svěřené zboží anebo je kuma, že náklad prodal a peníze schoval. Vůbec mu nenapadlo, že už třeba kupce nenajde. Byl přesvědčen, že karavana je hned za tím hřebenem a že Agu Phurbu čeká na svého malého přítele. Kdoví, zda se sem nevrátí, až ustane vánice, aby Lachovi pomohl.

Ale vánice zase zuřila celý den, a když se vítr utišil, byl už večer. Lacho se schoulil mezi vysokou skálu a břicho jaka. Dřímá, a jen chvílemi vyskakoval a dupal nohama, aby se mu rozproudila krev. Trápil ho hlad, a proto jakmile přestalo sněžit, vytáhl z pytlíčku ztvrdlou cambu. Ohřál si ji v dlani – byla jí

malá hrstička – rozdělil na dvě poloviny a jednu polovinu schoval zpátky do pytlíčku. Pomalu žvýkal, aby oklamal prázdný žaludek a aby si namluvil, že jí tak dlouho proto, že má hodně camby.

Minula druhá noc. Lacho se udržel na nohou jen s největším úsilím. Mráz mu pronikal až do morku kostí. Ani prsty nemohl ohnout. Ale vstal, začal těžkopádně poskakovat a mrskat nohama.

Jak mezitím sešel o kousek níž a zabořil hlavu do sněhu. Frkal, hrabal a rozhrnoval kopyty sněh, protože pod ním cítil výhonky trávy. Brzy vznikla kolem něho dost velká prohlubeň a na jejím dně bylo vidět trsy zežloutlé trávy. Lacho se dovlekl k jakovi, a protože chtěl ušetřit půl hrsti camby, začal společně s ním žvýkat trávu.

Mraky táhly nízko nad zemí a zakrývaly blízký hřeben. „Musíme jít, musíme jít,“ šeptal Lacho, ale věděl, že než dojde k vrcholu, třeba k tomu nejbližšímu, znovu se strhne vítr a sněh znovu zakryje i tu nedalekou skálu, která je jejich posledním útočištěm.

Jedině jak mu dával naději. Jestliže se pase, jestliže tu našel pod sněhem trávu, znamená to, že nezdechne. Možná že už zítra přestane vítr a že se sem vrátí Agu Phurbu...

Den strávil mezi skálami. Noc také. A ráno se nebe vyjasnilo. Na sněhu zajiskřily zlaté sluneční paprsky. Holé štíty vypadaly méně nebezpečně, zdálo se dokonce, jako by zvaly osamělého poutníka.

Udělat těch pár kroků, které ho dělily od místa, kde se jak opět prohrabal k trávě, mu dnes působilo ještě větší obtíže než včera.

Lacho snědl poslední drobtý camby. Nenasytily ho. Spolkl hrst sněhu, protože ho uvnitř pálil nějaký strašlivý oheň. Zakuckal se a rozkašlal. V krku ho bolelo, tělo měl těžké, jako ze železa.

„Musíme jít, musíme jít,“ říkal jakovi. Těžce supěl a táhl ho ke skálám.

Neměl sílu, aby na jaka naložil tlumoky. Omotal mu proto

rohy provazem, aby jak táhl pytle po zemi.

„Hej! Hej!“ zvolal.

Jeho hlas zněl přiškrceně, ale zvíře reagovalo na známé volání a pomalu vykročilo vzhůru.

Lacho šel zpočátku vedle něho, pak začal zůstat pozadu. Jak se ohlédl, zastavil a čekal na svého poháněče.

„Hej! Hej!“ vyrazil ze sebe Lacho. Teď už nevedl Lacho jaka, nýbrž jak jeho. Zkostnatělými prsty se držel provazu, který spojoval rohy zvířete s pytlí. S nadlidským úsilím kladl nohu před nohu, až... se svalil na vak. Celý se třásl, před očima měl mlhu. Chvilími se mu zdálo, že slyší nějaké volání. Chtěl vyskočit, jistě ho volá Agu Phurbu, karavana na něho čeká, musí dojít na hřeben, na ten šedivý skalnatý hřeben, a spatří starého průvodce, muly a kupce. Ale nemohl otevřít oči. Chtěl zavolat na Agu Phurbua: „Tady jsem, tady, pomoz mi!“ ale místo křiku vycházel z jeho úst šepot.

Silnější ořes ho na chvíli vzkřísil. Spatřil jakův zadek a nadskakující pytle. Spadl do sněhu. Zmocnila se ho hrůza. Jestliže nedohoní zvíře a nechytí se provazu, zůstane navždy tady v té ledové bílé pustině a nikdy už se nevrátí jako Lacho do svého bahu, nikdy už nespátří kočovisko rodu Ha ve Stříbrné dolině, kterou jasně ozařuje měsíc a kde čeká před čhörtenem jeho talisman...

Strach mu dodal sílu. Vyhrabal se ze sněhu a na ztuhlých nohou vykročil za jakem. Ten byl naštěstí nedaleko. Lacho se chytil provazu a jak se zastavil. Pomalu, krok za krokem, se zavřenýma očima postupoval Lacho kupředu, až ucítil pod prsty hustou srst. Ovanul ho teplý dech zvířete.

„Koho! Lehnout! Koho!“ zachraptěl Lacho.

Jak zachrochtal a klesl na kolena. Chlapec ho popadl za rohy. Jak zavrtěl hlavou, divil se, co to poháněč dělá.

„Nedojdu,“ šeptal Lacho, „nemám sílu. Musíš mě nést, jaku, musíš mě nést.“

A zvíře, jako by mu rozumělo, zůstalo klidně ležet a nebránilo se, když se Lacho po velkém úsilí chytil jeho rohů, dopadl mu na hřbet a koleny sevřel boky.

„Hej! Hej!“ vyrazil ze sebe chlapec.

Jak se pomalu začal zvedat ze sněhu.

„Moudrý jak, hodný jak,“ šeptal Lacho vděčně.

Věděl, že by ho zvíře mohlo shodit s obolavělého hřbetu, že by se mu mohlo vytrhnout a utéci.

„Hej! Hej!“ bručel Lacho tiše a upadal do horečnaté dřímoty.

V hlavě mu hučelo, okoralými rty lízal jinovatku, kterou byla pokryta jakova srst. Ještě jednou si vzpomněl na Agu Phurbua. Proč mu nepřišel na pomoc? Proč neslyší volání malého poháněče? Před očima mu vířily obrovské bílé vločky. Cožpak zase sněží? Chtěl otevřít oči, aby se podíval, kde je hřeben a kam ho jak nese, ale měl víčka tak těžká...

„Hej! Hej!“ mumlal bezděčně.

Byl odkázán jen na jakovu moudrost. Všechno, co učinil v posledních chvílích, dělal instinktivně. Jednal tak, jak by na jeho místě jednal každý kočovník. Když si člověk ve vánici nebo v mlze splete cestu, musí nechat jaka, aby šel tam, kam ho vede instinkt. Jak cítí správnou cestu, a jestliže ho nezmůže únava nebo nemoc, vždycky dojde k lidskému obydlí. Jenže Lachův jak byl také nemocný a slabý. To všechno si však Lacho neuvědomoval. Jeho tělo bylo zde, ale myšlenky bloudily po vzdálených pastviskách, kolem bahu, v němž Agu Dava a bratr Basang čekají, až sestra sejme z ohniště plný džbán mastného slaneho čaje a postaví ho před muže, aby nasýtí hlad a uhasí žízeň. Lacho musí pospíchat, honem pospíchat, jinak mu čaj vystydně...

KAPITOLA OSMÁ

První, co Lacho spatřil, byla puška, která mu visela přímo nad hlavou. O kousek výš viděl hliněný strop zčernalý kouřem.

„Kde to jsem?“ zašeptal.

Spatřil, že se nad ním sklání kulatý obličej.

„Probudil ses,“ uslyšel.

S námahou se zvedl a opřel o lokty. Viděl, že leží ve velké světnici a že člověk, který se nad ním sklání, je láma.

„Kde to jsem?“ opakoval poněkud hlasitěji a olízl si jazykem suché rty.

„Jen klidně lež,“ řekl láma a vlil mu do úst trochu hořké černé vody. „A spi.“

Přestože by byl Lacho moc rád věděl, kde je, a přestože mu napadlo mnoho nejrůznějších otázek – usnul.

Když se znovu probudil, uslyšel v místnosti hovor. Oheň z ohniště ozařoval tváře opodál sedících lidí. Když si všimli, že Lacho nespí, přistoupili k lůžku, přátelsky se usmívali a pokyvovali hlavami. Brzy se však objevil láma a ostatní odehnal.

„Nechte ho odpočinout. Přijde čas a popovídáte si po libosti.“

Ještě několik dní musel Lacho ležet na loži z kožešin a pít hořkou vodu, kterou mu láma nosil. Od něho se Lacho dověděl, co se s ním vlastně stalo.

Před půldruhým měsícem spatřili obyvatelé té malé vesničky zvláštní podívanou. Ze svahu vysoké hory se k nim blížilo jakési hrozné černé zvíře. Vypadalo jako jak, ale současně připomínalo ducha s několika hlavami. Vesničané zděšeně utekli a běželi tu strašnou novinu oznámit stařešinovi. Stařešina se také lekl, ale jeho bratr, láma, který ho právě přišel navštívit, vyšel ven, aby zaklínadly zlého démona odehnal.

Jaký byl údiv vesničanů, když viděli, že se láma po chvilce zaváhání rozběhl ke strašlivému zvířeti a přivolal muže. Ukázalo se, že tím démonem je obyčejný jak, a to, co považovali za druhou hlavu, je člověk, který se křečovitě drží jeho hřbetu. Ten člověk vypadal jako mrtvý. S námahou ho odtrhli od jaka a chtěli ho odnést za vesnici, tam, kam se vyhazují těla zemřelých. Ale láma si toho člověka prohlédl a řekl, že je živý a že bohové jaka osvítili, aby odnesl svého nemocného pána k lidem, a tak mu zachránil život. S největšími počtami zavedli jaka na dvůr a hodili mu otep trávy. Zvíře už bylo tak unavené a vyhublé, že se sotva drželo na nohou.

O neznámého se postaral láma, který se vyznal v nemocech a v léčení, protože se učil v klášteře Mengjikhangu. Šest týdnů vařil moudrý láma-lékař bylinky a pečoval o Lacha, který byl v bezvědomí. Šest týdnů zapřísahal bohy, aby mu dovolili vyléčit cizího chlapce a vyhnat z jeho těla duchy horečky. Noc co noc šeptal láma zaklínadla a dul do dondžiaru, aby odehnal od nemocného demony. Nemohl spát, protože zlí duchové by byli té chvíle využili, a kromě něho ve vsi jiný mnich nebyl.

„Žiješ, jsi zdrav!“ radoval se láma a poplácával Lacha po vyhublých bocích. Lacho se také vesele smál, radovali se i vesničané, kteří si přišli prohlédnout uzdraveného a obdivně mlaskali nad lámovou moudrostí.

Prvního dne, kdy mu láma dovolil vstát, zamířil Lacho k čhörtenu. Zapálil sangu másla a obětoval dvě velké stříbrné mince.

Potom ho láma zavedl do ohrady, kde stál jak, a Lacho mu vlastníma rukama strčil čumák do hrsti trávy, kterou utrl po cestě.

„Tvé zboží, poutníče, jsem uschoval ve svém domě,“ řekl stařešina, když se Lacho vrátil.

„To není moje zboží,“ odpověděl Lacho, „to jsou vaky kupce Gadžjana Camdžeho, u kterého jsem pracoval.“

A vyprávěl vesničánům o dobrodružství, jaké zažil od chvíle, kdy ve vsi Bhane uzavřel smlouvu s kupcem. Vyprávěl podrobně o tom, kde byl, co viděl a co slyšel na své daleké pouti, a vesničané mu naslouchali s obdivem a s ústy otevřenými dokořán. Jeden večer na to vyprávění nestačil. Uplynuly tři dny, než Lacho dospěl k místu, kdy zdolán nemocí, zpola v bezvědomí, svěřil život dobrému, moudrému jakovi.

Vesničané vrtěli hlavami, hlasitě vzdychali a čekali, až promluví stařešina nebo láma, kteří mají právo ptát se první.

„Tak to jsi ty, o kom nám vyprávěl starý průvodce karavany!“ ozval se stařešina. „Bylo to pět dní před tím, než jsme spatřili jaka,“ pokračoval po chvíli a podíval se na vesničany. „Pět dní, je to tak?“

„Ano, pět dní!“ ozvaly se hlasy.

„Pět dní před tím u nás nocovala karavana s mulami, osly a jaky. Její průvodce se jmenoval Phurbu, zrovna tak, jako jsi říkal ty, a ten nám smutně vypravoval, že na druhé straně hor unesla sněhová vánice poháněče jménem Lacho. Starý Phurbu byl nešťastný a zoufalý, že Lacho, takový statečný muž, zůstal daleko v mrazivé vichřici, a přestože na něho Phurbu dva dny čekal na hřebenu, nepřišel. Phurbu se pro něho nemohl vrátit, protože na druhé straně hor zuřila strašlivá vánice a zavátá cesta byla nebezpečná. Ale zapálil máslo před tváří bohů a prosil je, aby duši statečného Lacha přenesli do lepšího života, rozhodnou-li se neponechat ji v jeho těle.“

„Dobří bohové vyslyšeli jeho modlitbu a zachránili ti život,“ zvolal jeden vesničan.

Chlapce dojalo, že na něho Phurbu nezapomněl a že ho nechtěl ponechat osudu. Slavnostně si slíbil, že až dojde do Lhasy, půjde do chrámu Džangkhangu a poprosí bohy, aby projevíli starému průvodci svou přízeň.

„Do Lhasy půjdeme spolu,“ ozval se láma Cubden. „Ale ne tak brzy. Počkáme, až mine zima a odplynou jarní vody. Zatím si ještě musíš odpočinout.“

„Do jara je daleko,“ protestoval Lacho. „Nemohu čekat ve vaší vsi. Musím najít kupce, vrátit mu zboží a najít si práci. Jsem chudý kočovník.“

„Camby a čaje máme zatím dost, abys nechodil hladový, a bude-li jednou jídla nedostatek, budeme hladovět všichni,“ přerušil spor stařešina. „Nepustíme tě na cestu samotného.“

Chtě nechtě musel Lacho souhlasit, ale když se doopravdy uzdravil, požádal stařešinu, aby mu určil nějakou práci. Aspoň tak se chtěl odvděčit dobrým vesničanům za jejich pohostinnost a péči, protože peníze od něho nechtěli přijmout.

„Poslali tě k nám bohové, a kdybychom od tebe vzali peníze, strašlivě by se rozhněvali.“

Než se Lacho nadál, slunce už zase začalo hřát, dny byly delší, zima utekla na sever a znovu přišlo jaro.

„Za čtyři dny, až zbledne poslední hvězda Psa světa,

půjdeme do svaté Lhasy,“ řekl láma Cubden Lachovi.

Celá vesnice je vyprovázela, když šli v určenou hodinu na severní cestu vedoucí do města, jež je srdcem světa a pýchou bohů.

Vpředu šel jak, na hřbetě dva pytle kupce Gadžjana Camdžeho, za ním Lacho, vesele pokřikující své „hej!“, a vedle něho láma Cubden na malém, líném oslíku.

Neměli cestou dlouhou chvíli. Láma vyprávěl chlapci o některých nemocech a lécích, jakými se tyto nemoci léčí, a o tom, jak těžce se učil v klášteře Mengjikhangu. Nejvíce se Lachovi líbilo, jak láma Cubden, když byl ještě malý, chodil se svými učiteli a kamarády sbírat bylinky na svahy svatých hor. Cubden tehdy také jednou zabloudil a našel své přátele teprve za dva dny. Lachovi se také líbilo, jak Cubden poznává, kde tkví příčina nemoci – v hlavě, v břiše, v srdci nebo v plicích.

Jednoho večera se Lacho Cubdenovi přiznal, proč musel odejít ze Severních hor a opustit rodné kočovisko. Láma vyslechl chlapcovo vyprávění a položil mu ruku na hlavu.

„Neudělals dobře, žes utekl z kláštera,“ řekl tiše. „Ale vina padá na hlavu Tsevanga, který nevyhnal ze svého srdce hněv a nenávisť. Bohové tě těžce zkoušejí, co horšího může potkat člověka než bloudit světem, daleko od všech nejdražších! Bohové tě potrestali, seslali na tebe vánici a zranili jaky, abys musel zůstat za karavanou pozadu. Teď už víme, proč druhý jak zahynul. Bohové se nad tebou slitovali, protože jsi statečný a máš dobré srdce, a odevzdali zlým duchům vánice druhého jaka. Jestli složíš bohům oběť a jestli navštívíš všechny chrámy nejjasnější Lhasy, bohové jistě od tebe svůj hněv odvrátí. Ale pamatuj si, že jestli někdy ublížíš člověku nebo zvířeti, stihne tě strašlivý trest.“

„Nikdy člověku neublížím,“ odpověděl Lacho, „ani zvířeti... Víš přece, že od té doby, co jsme odešli z vesnice, a jdeme už pět dní, nedotkl jsem se jaka ani holí, ani kamenem.“

Nad horami vstávalo jasné, slunečné ráno. Karavana, sestávající ze dvou mužů, obešla vrcholek hory a octla se nad širokým údolím.

„Podívej se!“ zvolal láma Cubden, sesedl s osla a padl na tvář.

Lacho pohlédl před sebe a vrhl se do prachu.

V dálce bylo vidět vysoký pahorek, nad kterým si slunce stovkami záblesků pohrávalo ve zlatých věžích.

Chlapec pomalu zvedl hlavu.

„Potala,“ zašeptal okouzlen.

Očima široce rozevřenýma úžasem hltal jedinečnou podívanou. V údolí uzavřeném dvěma pohořími, která se ježila desítkami vrcholků, se prostírala rozlehlá skvrna zeleně, protkávaná červenými zdmi chrámů a šedými stěnami domů. Tu a tam se pnuly vzhůru zdobené střechy, a nad tím vším vévodila Potala – město, kde žije dalajláma, živý bůh, vládce Tibetu, Jasnost Jasnosti. Jako skála vyrůstaly z pahorku její bílé zdi, na nichž se černými obdélníky rýsovaly stovky oken. Na střechách té obrovské stavby se třpytily ve slunci zlaté sochy. Čím člověk klouzal pohledem výš, tím méně viděl střech, ale tím více ozdob, které se zřetelně rýsovaly na pozadí blankytného nebe.

A Lacho znovu padl na tvář, šťasten, že mu bohové dopřáli spatřit město, k němuž putují Buddhovi věrní vyznavači celé dny a noci, ve vichřicích a vedru, pouštěmi a přes vysoká pohoří. Klaněl se vzosné stavbě i horám, které bděly jako strážci nad údolím a nad rozlitou řekou Kji, omývající písčiny, na nichž vyrostla Potala.

Lacho však kupodivu nemyslel na moc bohů, když se díval na ten obrovský chrám, nýbrž na moudrost lidí, kteří tyto zdi vybudovali a vytvořili tak překrásnou stavbu. A přitom mu ani nenapadlo, že se rouhá, protože staví sílu a důmysl člověka na roveň síle bohů.

„Pojď!“ Zvolání lámy Cubdena ho vytrhlo ze zamyšlení.

Obešli místo, kde se řeka rozlila do šíře, přešli brodem na druhý břeh a octli se mezi chatrčemi a poli na kraji města.

„Co teď budeš dělat, Lacho?“ otázal se láma, když vešli do hustě zastavěných, úzkých a blátivých ulic.

„Budu hledat kupce Gadžjana Camdžeho.“

„A co když ho nenajdeš?“

„Nevím...“

„Co si počneš, když ho nenajdeš? Kam půjdeš?“

„Najdu si nějakou karavanu a zas půjdu do světa jako poháněč. Možná že dojdu do Indie, možná do...“ hledal v paměti zapomenutý název, „...do Čanída. Třeba potkám auta...“

„A nevrátíš se do kláštera?“

„Ne,“ odvětil rozhodně Lacho. „Nechci strávit život mezi zdmi. Můj život – to jsou hory a údolí a daleké cesty.“

„Nechť jsou bohové nakloněni tvému počínání,“ povzdychl si láma, „a nechť bdí nad tebou, až budeš na cestě.“

„Děkuji ti, dobrý a moudrý lámo Cubdene,“ dotkl se Lacho čelem jeho vztažené ruky. „Děkuji ti, žes mě uzdravil a zbavil strachu z hněvu bohů.“

Láma pobídl patami svého oslíka a odbočil do úzké uličky plné lidí.

Lacho šťouchl do jaka. „Hej! Hej!“ zvolal. „Jdeme.“

Ještě jednou se podíval do uličky. Daleko v davu zahlédl postavu mnicha na oslíku.

„Buď sbohem, Lacho!“ zaslechl.

„Buď sbohem, lámo Cubdene!“ zvolal malý poháněč.

Majitelé nocleháren žasli, když viděli statného malého poháněče, který se objevil s jedním naloženým jakem a ptal se:

„Nebyl tu kupec Gadžjan Camdže? Nevíte, kde bych ho našel?“

„A kdo je tvůj kupec? čím obchoduje a odkud pochází?“ odpovídali otázkou na otázku.

„Nevím, kdo je a odkud pochází, ale obchoduje s kožešinami a se solí.“

„Hoho,“ smáli se majitelé nocleháren. „Takových kupců je tu na tisíce. Bydlí Gadžjan Camdže ve Lhase?“

„To také nevím,“ odpovídal Lacho.

„Jsi hloupý,“ smáli se mu. „Ptáš se na člověka, kterého neznáš... Nejsi náhodou podvodník, který ho chce okrást?“

Lacho raději neříkal, proč kupce hledá – lidé jsou všelijací, ještě by mu mohli sebrat jaka i zboží a třeba ho obžalovat před úředníky a uvrhnout do vězení. Když putoval po Lhase a hledal kupce a práci, slyšel tolik historek o podvodnících, zlodějích a lupičích, že už byl opatrný a nedůvěřivý.

První týden pobytu ve svatém městě věnoval Lacho zbožné pouti. Bil čelem o zem před chrámem Džokhang, ležel v prachu před chrámem Ramoče a mnoha jinými a prosil boha, aby seslal štěstí na otcovský bah, v němž žije Agu Dava, bratři a sestry, aby ochraňoval dobrého Taši Namgu i celý rod Ha, aby se jeho jakové množili a sídliště zelenala po celý rok, aby ochraňoval dobrého Phurbua a lámu Cubdena a dobrého lámu Ceringa Namdžeho, který byl jeho prvním ochráncem a přítelem. A co chtěl pro sebe?

Pro sebe prosil Lacho jen o to, aby se mu podařilo najít práci a aby se za několik let mohl zdrav vrátit k lidem Ha-šogu do Stříbrného údolí, nejkrásnějšího údolí na světě. Stříbrné údolí – tak nazýval před bohy údolí svého rodu. A ještě něco – žadonil, aby se směl aspoň jednou projet na železném draku.

Po sedmidenní zbožné pouti začal hledat kupce Gadžjana Camdžeho. Hledal ho už přes týden, a nikdo mu nedovedl říci, kde by mohl majitele jaka a pytlů najít.

Když přišel do Lhasy, domníval se, že má mnoho peněz a že mu vystačí nadlouho. Ale živobytí ve velkém městě bylo drahé, za všechno musel platit. Za cambu i za čaj, za píci pro jaka i za nocleh.

Jednoho dne Lacho zjistil, že mu zbyly už jen měďáky. Přestal doufat, že by mohl kupce najít. Ve Lhase snad nebylo noclehárny, kterou by byl nenavštívil. Smutný a roztrpčený šel na velké tržiště, kde se prý někdy tvoří nové karavany a kde se člověk může dát najmout za poháněče. Táhl za sebou jaka, bál se, aby mu ho někdo neukradl, a obcházel po rozlehlém prostranství, plném bláta. Zastavoval lidi a ptal se, zda nepotřebují člověka na práci. Všichni ho odbyli nevrlym zabručením.

Už už chtěl odejít a zkusit štěstí na jiném tržišti, když vtom

spatřil, jak na prostranství přichází nevelká karavana mul. V čele karavany kráčel ... Ne, Lacho nemohl uvěřit vlastním očím. To snad není možné!

„Agu Phurbue! Agu Phurbue!“ zvolal jakoby cizím hlasem.

Muž, který kráčel vedle první muly, sebou trhl, zastavil se a pozorně rozhlédl po davu lidí a zvířat, jímž se snažil protlačit nevysoký muž v kožištinové čepici, stažené hluboko do očí. Průvodce karavany mul pohlédl na poháněče, který mu spěchal vstříc, ustoupil a honem si zabručel pod nosem zaklínadlo. Spikli se snad proti němu zlí démoni a chtějí ho ošálit?

„Agu Phurbue!“ volal rozčileně dojatý chlapec. „To jsem já, Lacho!“

Starý průvodce viděl, že ho chce poháněč chytit za ruku, a uskočil. To přece nemůže být pravda! Chce se ho zmocnit zlý duch, vzal na sebe podobu statečného malého Lacha a tváří se jako přítel.

„Jdi pryč, démone! Vrať se do svého příbytku! Jdi pryč, démone!“ blekotal ustrašeně a rozhlížel se, hledal pomoc u lidí, kteří si ani nevšimli, co se vedle nich děje.

„To jsem já, Lacho,“ prohlašoval vysokým hlasem poháněč. „Opravdu jsem to já...“ A aby průvodce přesvědčil, stáhl si čepici na pravé ucho a odhalil levé, ve kterém se mu třeptala náušnice. „Nevidíš, že jsem to já?“

„Vidím, vidím,“ zabručel zmateně průvodce. „Ale tys přece zahynul ve vánici! Vrátili snad bohové tvé duši její dřívější podobu?“

„Nezahynul jsem, Agu Phurbue. Jsem živ!“ zvolal Lacho.

Několik nejbližších stojících prodavačů a poháněčů se otočilo a dalo do smíchu. Takové podivné uvítání! Průvodce nesměle napřáhl ruku a ustrašeně se dotkl Lachovy dlaně. Pak druhé. Konečně zavadil prsty o chlapcovu tvář.

„Jsi živ!“ zašeptal užasle a v jeho obličejí, zbrázděném vráskami, se zračila radost. „Opravdu, jsi živ a jsi Lacho, který se mnou putoval ze Samje do Jamdoku a z Jamdoku do Šigace. Živý Lacho ze Stříbrného údolí!“

Zavolal na poháněče, kteří ho provázeli. Potom se opět

obrátil k Lachovi. „Pojď tamhle,“ ukázal na prázdný kout na druhé straně tržiště. „Musíš mi všechno vyprávět.“

Lacho táhl svého jaka za starým průvodcem.

„Co teď budeš dělat?“ zeptal se Phurbu, když mu Lacho dovyprávěl o své nemoci, o pobytu ve vsi a o tom, jak přišel do Lhasy.

„Mohl bys mě vzít za poháněče,“ řekl nesměle chlapec.

„Cože?“ užasl Phurbu. „Ty, tak bohatý člověk, se chceš stát poháněčem?“

Lacho se hoře zasmál.

„Nic nemám,“ odpověděl a zatřepal rukávem. „Zbyly mi dvě měděné mince. A ke svému rodu se ještě vrátit nemohu...“

„Jsi hloupý!“ utrl se Phurbu. „Podle zákona, který platí v karavanách, je teď jak i zboží tvoje. Cožpak ti to láma Cubden neřekl?... Asi to nevěděl, vyzná se v nemocech, ale zvyky karavan znají jen průvodci a poháněči. Kdyby ses vrátil z cesty, kterou šla karavana, byl bys zloděj. Kdybys byl zboží a jaka prodal ve vsi, do které jsi dorazil, byl bys zloděj. Kdybys nehledal tak dlouho kupce ve velké svaté Lhasě, byl bys podvodník. Ale tys udělal všechno, abys zachránil jaka a zboží ne pro sebe, nýbrž pro toho, komu předtím patřili. Proto teď patří tobě, a i kdyby se tu v tuto chvíli objevil kupec Gadžjan Camdže, neopovážil by se říci: ‚Lacho, vrať mi jaka a pytle. To všechno je tvoje!‘“

„To všechno je moje...“ opakoval zamyšleně Lacho, ale v jeho hlase nezněla radost. „Co si počnu se zbožím a s jakem?“

„Prodáš je,“ řekl živě Phurbu. „V těch pytlích je nejlepší indické hedvábí. Teď je jaro a zboží je málo. Karavany z Indie ještě nedorazily. Hedvábí je drahé. Můžeš prodat jaka a zaplatit náčelníkovi tržiště, dovolí ti rozložit zboží na stánku. Staneš se kupcem a budeš bohatý.“

„Nemohu prodat jaka, který mi zachránil život.“

„To nemůžeš,“ přiznal Phurbu. „Dáš náčelníkovi malý štůček hedvábí, za ten ti také dovolí obchodovat. Pojď,“ táhl Lacha za sebou. „Půjdu s tebou a dosvědčím, že zboží je tvoje. Budeš bohatý...“

„Nechci,“ zavrtěl Lacho tvrdošíjně hlavou. „Nechci být kupcem, nechci sedět na trhu a obchodovat s hedvábím, zrovna tak jako nechci být lámou!“

„A co vlastně chceš?“

„Chci jít s tebou, Agu Phurbue,“ chytil Lacho průvodce za rukáv. „Chci být poháněčem ve tvé karavaně. Můj jak ti bude věrně sloužit a já také.“

„Co říkáš, Lacho!?“ volal Phurbu. „Jsem jen průvodce a nemám vlastní karavanu. Můj pán pronajímá mne a muly bohatým kupcům. Jestli se staneš kupcem, zbohatneš, a možná že jednou povedu tvou karavanu, s tvým zbožím.“

„Tak ty mě tedy nechceš přijmout za poháněče?!“ zvolal zoufale Lacho.

Průvodce se zamračil a pozorně se zadíval chlapci do očí,

jako by chtěl prohlédnout všechny jeho myšlenky. Potom se jeho tvář rozjasnila úsměvem.

„Chceš putovat po světě?“

„Ano, Agu Phurbue. Daleké cesty, neznámá města, cizí země – to všechno bych rád viděl, než se vrátím na pastviska Ha-šogu do Stříbrného údolí. Nepotřebuji bohatství. Chci vidět svět a vést jaky dalekými průsmyky, nad sráznými propastmi, dolinami, které se táhnou na východ i na západ, na jih i na sever... To je můj život, a ne kupecký stánek na tržišti.“

„Jsi pravý syn pravého kočovníka,“ řekl uznale Phurbu. „Máš pravdu, to je tvůj život. Pojd', promluvím si s kupcem, který si najal naši karavanu, a řeknu mu, že jsi náš poháněč.“

Šťastný Lacho pyšně kráčel za průvodcem. Jeho radost neznala mezí.

Příštího dne šel Phurbu s Lachem ke známému obchodníkovi a smluvil prodej hedvábí. Lacho si však nechtěl vzít peníze s sebou. Zavolali proto úředníka, který sepsal velkou listinu, v níž stálo, že Lacho z rodu Ha prodal obchodníkovi Mingmovi dvacet velkých kusů hedvábí a kupec že mu má za zboží zaplatit ne hned, nýbrž až se Lacho o peníze přihlásí, a že k té částce přibudou procenta po deseti stříbrných mincích ročně za každých sto. Pouze třicet mincí si vzal Lacho s sebou, aby část obětoval bohům, aby si koupil nové boty z černé plsti, zdobené proužky, a aby si nechal pár trangk na cestu. Nechtěl však, aby Phurbu šel pro boty s ním. Průvodce se urazil, ale večer, když se Lacho vrátil do noclehárny, pochopil, proč nechtěl. Lacho mu přinesl jako dárek dýku s rukojetí vykládanou tyrkysy.

„Ať ti dobře slouží,“ řekl, když mu dárek odevzdával.

Phurbu ho objal.

„Půjdeme na východ, Lacho, do Džiamdy. Je to daleko, velmi daleko, ale dojdeme tam, kde už je cesta pro auta hotová.“

Za několik dní nato postupovala k východu údolím, jehož perlou je svaté město Lhasa, dlouhá řada mul a jaků, naložených velikými vaky. V čele karavany jel na mule starý,

zkušený průvodce Phurbu. Za mulami kráčeli huňatí jakové a těžce pochrochtávali. První z nich měl na rozích uvázané tři červené stužky. Vedle něho kráčel mladý průvodce, pokřikoval a práskal bičem do vzduchu. Byl to Lacho z rodu Ha. Kočovník a kočovníkův syn.

„Hej! Hej!“ volal Lacho.

Tak poháněli jaky už jeho dědové a pradědové. Tím slovem poháněl huňatá zvířata jeho otec i bratr a všichni muži Ha-šogu.

Vycházející slunce roznítlo zlaté jiskry na střeších Potaly. Ale Lacho se neohlížel na město, které se rozplývalo v mlze, ani na chrámy, které se tyčily nad ním. Jeho myšlenky ulétaly vpřed, daleko před karavanu, spěchaly k oné vysněné široké cestě, o které už tolik slyšel. Věřil, že tentokrát určitě auta uvidí.

A zrodila se v něm veliká touha, doposud nesmělá, ale už nepřekonatelná: Je-li pravda to, co lidé říkají o automobilech, že jsou stokrát rychlejší než bystrý kuň a čilá antilopa, možná že se naučí pohánět železného draka. A na něm se pak vrátí na pastvíska rodu Ha.

NĚKOLIK SLOV NA VYSVĚTLENOU

Možná že někoho poněkud překvapí obsah této knihy. Není to ani vyprávění o dobrodružstvích poháněče jaků Lacha, ani cestopis, ani příběh z dávné minulosti. Je tedy vůbec pravda, co se v této knize píše?

Jsem proto dlužen stručné vysvětlení těm, kteří se na to zeptají. V létě a na podzim 1955 jsem strávil několik měsíců v Tibetu. Krátce předtím (v květnu) byla otevřena nejvyšší položená silnice na světě, silnice z Číny do Lhasy, dlouhá dva tisíce dvě stě kilometrů. Dojel jsem do Šigace, kde byla naše auta první, jež urazila nový úsek cesty, právě odevzdaný do provozu, a dál do Gjangce. Strávil jsem mnoho dní ve vesnicích a sídlišťích kočovníků, která nejsou zaznamenána v žádné mapě. Neboť Tibet – to není jenom země táhnoucí se podél nových silnic. Tibet – to jsou statisíce čtverečních kilometrů, pustých a téměř pustých hor a náhorních rovin, kam ještě nedospěla civilizace, kde kočovníci vůbec nevědí, že existuje Evropa a Amerika, auto a rádio, ba neznají lopatu ani pluh, ani kladivo. Žijí tak, jak žili jejich předkové před sto, sto padesáti a tisíci lety. A věří v to, več věřili jejich předkové. A to neplatí jen o kočovnicích a jen o vzdálených severních nebo západních horách!

Tibet byl dlouhá staletí odříznut od světa. To způsobila příroda tím, že vytvořila rozlehlou náhorní rovinu, téměř nepřístupnou sebeodvážnějším cestovatelům. Do nitra tohoto tajuplného kraje neprošli ani čínští poutníci a kupci, kteří v pátém století došli do Indie; Tibetu nevyrazil jeho tajemství ani velký cestovatel Marco Polo, který popsal a prozkoumal tolik asijských zemí; na tibetskou půdu se neprodrali ani Mongolové, přestože země Čingischánovy s touto zemí sousedily a přestože nespočetné hordy tohoto vojevůdce ovládly téměř polovinu Evropy.

Dnes se po silnici do Lhasy a Šigace, do Gjangce a Nagčuku

neřítí jen auta. Byla otevřena brána, kterou proniká do Tibetu moderní civilizace, a tam, kde začíná svůj triumfální pochod civilizace, tam musí padnout odvěké zvyky a pověry. Zvítězí nad nimi lidské poznatky a věda.

Rozhodl jsem se proto rozdělit se s mladými čtenáři o své drobné, kusé znalosti o Tibetu, jichž jsem nabyl za své cesty, o Tibetu, který dosud existuje, ale který už musí ustupovat před soudobou civilizací. Proto jsem více pozornosti než dobrodružstvím statečného Lacha, kočovníka z rodu Ha, věnoval v této knize zvykům a pověrám. Neboť stojí za to je poznat, dřív než upadnou v zapomnění.

M. B.

VYSVĚTLIVKY

camba – tibetská potrava z pražené ječné mouky smísené s vodou, mlékem nebo čajem.

čhörten – kaplička. Najdete ji všude u cesty, ve vsích i v blízkosti klášterů, jak v Tibetu, tak všude tam, kde žijí vyznavači lámaismu: v západních provinciích Číny, v Mongolsku, Nepálu a Indii.

Agu – strýček.

bah – stan kočovníka.

čhura – sýr z jačích mléka, sušený, spletený v dlouhých pramenech do copánků.

ulag – daň nebo nucená poštovní služba.

hustý masný čaj – čaj se pije v Tibetu se solí a s máslem. Je to základní potrava Tibeťanů. Vroucí voda se naleje do vysokých dřevěných válcovitých hrnců a vhodí se do ní kostičky lisovaného čaje. Pak se přidá máslo a sůl a čaj se dobře zamíchá dlouhými vařečkami. Tak se připraví nápoj někdy i na několik dní, pak se jen před jídlem přihřeje. Tibeťané vypijí velký počet šálků takového čaje.

džialing, dondžiar – hudební nástroje, používané v kláštorech při bohoslužbách. Džialing je podobný píšťale, dondžiar připomíná lesní roh.

Óm mani padmé húm! – Óm, klenote na lotosu, húm. Nejkratší, šestislabičná modlitba buddhistická.

Dordže Čhani – jméno boha blesku.

thorang – úsvit. Tibeťtí kočovníci a rolníci neznají hodiny. Čas se v každé vsi určuje podle polohy slunce k určitému horskému vrcholu, který je většinou považován za svatý. Kočovníci a poháněči karavan rozdělují čas takto: denní doba – *nima*; noční doba – *gongmo*; úsvit – *thorang*; východ slunce – *cesar*; časné ráno – *žokke*; pozdní ráno – *cchating*; poledne – *ningung*; odpoledne – *gongta*; soumrak – *sarip*; půlnoc – *namche*.

camgan – poustevna vysoko v horách, v níž se oddávají rozjímání nejsvětější lámové.

sangu – nádoba, v níž hoří máslo a kadidlo před sochami bohů.

džiuktra – jeden z rituálních tanců, jimiž lámové vzdávají poctu bohům.

Potala – palác, chrám, kde sídlí dalajláma. Tyčí se ve městě Lhase na vysokém pahorku téhož jména. Je to obrovská stavba, sestávající z mnoha budov a chrámů, které jsou postaveny jedny nad druhými, a dokonce jedny na druhých. Nejstarší část Potaly byla vybudována před 1300 lety, jak praví pověst, prvním tibetským králem Songsengampem (nastoupil na trůn r. 642), který se oženil se dvěma princeznami, čínskou a nepálskou, a tím uzavřel příměří s mocnými sousedy a posílil svůj stát. Čínská princezna prý přibyla do Tibetu v doprovodu mandarínů, řemeslníků a zahradníků a jí vděčí tato země za ceremoniál, úřadování, tkaní koberců, hrnčířství a pěstování řepy a mrkve, donedávna jediné známé zeleniny v Tibetě. Nepálskou princeznu provázeli buddhističtí mniši. Ti zavedli v Tibetu buddhistickou víru, jež postupně vytlačila prastaré šamanské náboženství zvané *bon*, během času se změnila v lámaismus a stala se v Tibetu všeobecným náboženstvím.

čingka – vysokohorský ječmen.

cchapho – polovina denního pochodu. Kočovníci a poháněči karavan mají vlastní výrazy pro vzdálenosti. Nejmenší je *kosaca* – vzdálenost slyšitelnosti lidského hlasu (od 150 do 500 metrů); *cchapho* – polovina denního pochodu, vzdálenost kolísá mezi 7 až 10 mílemi, podle terénu a podle toho, zda jde člověk pěšky nebo zda jede na oslu nebo na koni; *sacchi* – celý pochod (od 15 do 20 mil).

Kesar – legendární hrdina, opěvovaný v mnoha eposech, z nichž se skládá tzv. „Sága o Kesarovi“. Byl prý vládcem státu Ling, který znalci umísťují do východního Tibetu. Vítězně bojoval jak s nepřátelskými králi, tak s draky, duchy a čaroději. Je to hrdina předbuddhistických legend.

khangpa – domek z hlíny.

Ha-šog – rod Ha.

modlitební praporky – různobarevné široké stuhy, zelené, bílé, červené, na nichž jsou napsána slova modlitby. Jsou na střeších všech domků a chrámů, v průsmycích, na březích svatých potoků a řek.

klášter Sera – třetí největší klášter v Tibetu. Je u Lhasy.

Svatá skála – skála považovaná za sídlo boha.

kanling – hudební nástroj používaný při pohřebním obřadu.

radžiapa – lidé odvážející mrtvé na pahorek, kde mrtvolý rozčtvrtí a ponechají napospas dravcům a divoké zvěři. Tibeťané neznají pohřby jako u nás. Kromě výše uvedeného obřadu existuje také obřad spalování mrtvých (dosažitelný jen pro boháče, protože v Tibetu je málo dřeva) a obřad vhozování pozůstatků do řeky.

potrásání rukama a vyplazování jazyka – Tibeťané si na uvítanou netisknou ruce. Když se setkají dva lidé, vztáhnou ruce, zatnou je v pěst a postaví palce. Přitom vyplazují jazyk. Znamená to: „Podívej se, v mých rukou není zbraň a můj jazyk není černý.“ Černý jazyk by byl důkazem skrytých, zlých úmyslů.

ša – sušené mléko.

šo – kyselé jačí mléko.

chadag (khata) – dlouhá bílá šála, dar vyjadřující úctu.

Lha-gjal-lo! – Vítězství patří bohům!

tungbu – hromádka kamenů, oběť bohům, aby si poutník získal jejich přízeň.

čhang – domácí pivo z ječmenné zápary.

trangka – tibetský peníz, měděný nebo stříbrný podle hodnoty.

nemo – hospodská, majitelka zájezdního domu, noclehárny.

Losar – svátek Nového roku.

ccho – jezero. V severních oblastech Tibetu, kde měla na tibetštinu vliv mongolština, se jezeru říká *nor*.

trašiláma – jinak pančhenláma. Vedle dalajlámy druhý vládce Tibetu, považovaný rovněž za vtělení nejvyššího božstva. Jeho sídlem je druhé největší tibetské město – *Šigace*, ležící nad řekou Ňang, šest kilometrů od ústí Ňangu do Brahmaputry.

Cchangpo – tibetský název Brahmaputry.

čhe, čhu – řeka.

möndang – hliněná nebo kamenná stěna pokrytá slovy zaklínadel a modliteb. Takové stěny se stavějí napříč přes cestu a ulici. Podle víry lze obejít möndang pouze z levé strany, protože tím se projeví úcta bohům. Obejít möndang zprava znamená vystavit se hněvu bohů, a tedy i nebezpečí že člověka potká cestou neštěstí.

džopsej – člověk se žlutými vlasy (blondýn).

migor – člověk s modrými očima; obou výrazů se užívá pro označení cizince.

duše jsou černé – znamená to, že cizinci se nechovají k Tibeťanům čestně. Příkladová praví: „Tibeťan má černou kůži, ale bílou duši;

cizinec má kůži bílou, ale duši černou.“

Čhomolungma – tibetský název pro Mount Everest.

Endži – Angličané.

dzong – pevnost. Pevnosti jsou na vrcholcích hor, jež se tyčí nad údolími, ve městech nebo větších vesnicích, jež jsou důležitými administrativními středisky. Žijí v nich buď bohatí majitelé půdy – je-li okolní půda jejich majetkem – nebo zástupci dalajlámy či pančhenlámy. Dzong v Šigace je vedle Potaly jednou z nejimpozantnějších budov v Tibetu.

kuma – zloděj.

Mengjikhang – název kláštera. Až do té doby, než čínské úřady zavedly první nemocnice a první lékaře, neznali Tibetané moderní medicínu. Zato je však u nich velmi rozvinuta medicína tibetská, v níž se vedle nezbytných zaklínadel a náboženských obřadů používalo zajímavého léčení bylinami. Medicínou se zabývají lámové, kteří se vzdělávají ve dvou kláštorech – Džoponu a Mengjikhangu.

Pes světa – Velký vůz.

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Řídí Eva Dolejšová

Svazek 70

Marian Bielicki

LACHO Z RODU HA

Z polského původního vydání Lacho z rodu Ha, vydaného nakladatelstvím Nasza Księgarnia ve Varšavě roku 1959, přeložila Helena Stachová. Ilustroval Adolf Born. Vydalo jako svou 2521. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., v Praze roku 1964. Odpovědná redaktorka Tamara Sýkorová. Výtvarný redaktor Jan Žbánek.

Z nové sazby písma Baskerville vysadila a s 23 ilustracemi v textu vytiskla Stráž, n. p., závod Vimperk. 8,60 AA (text 6,80, ilustr. 1,80), 8,94 VA. D – 10*400 96. Náklad 20 000 výtisků. 1. vydání. Brož. výtisk 9,60 Kčs

13-035-64 14/4 Vázaný výtisk 14,00 Kčs 56/VII-i